

Szkolenia dla Policji

Materiały szkoleniowe z zakresu
ochrony przyrody

GENERALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA

MASZ PRAWO
DO OCHRONY PRZYRODY

Szkolenia dla Policji

Materiały szkoleniowe z zakresu
ochrony przyrody

GENERALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Spis treści

1. Ogólne informacje o projekcie	3
2. Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody	4
3. Analiza aktów prawnych dotyczących ochrony gatunkowej	37
4. Ochrona gatunkowa a wycinka drzew i krzewów	58
4.1. Analiza przepisów w zakresie zakazów obowiązujących w stosunku do gatunków chronionych ..	58
4.2. Zezwolenie na wycinkę drzew oraz sytuacje, w których nie jest wymagane zezwolenie	60
4.3. Postępowanie w sytuacji, gdy drzewo jest siedliskiem gatunków chronionych	62
4.4. Instytucje do kontaktu w sprawie konsultacji przyrodniczych, dotyczących wycinki drzew	67
5. Zniszczenie w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda	68
6. Schemat podejmowania czynności przez funkcjonariuszy Policji	101
7. Gatunki inwazyjne	111
8. Konwencja CITES	122
9. Parki Narodowe	133
9.1. Babiogórski Park Narodowy	133
9.2. Białowieski Park Narodowy	134
9.3. Biebrzański Park Narodowy	136
9.4. Bieszczadzki Park Narodowy	138
9.5. Drawieński Park Narodowy	139
9.6. Gorczański Park Narodowy	142
9.7. Kampinoski Park Narodowy	144
9.8. Karkonoski Park Narodowy	147
9.9. Magurski Park Narodowy	149
9.10. Narwiański Park Narodowy	152
9.11. Ojcowski Park Narodowy	155
9.12. Park Narodowy Bory Tucholskie	158
9.13. Park Narodowy Gór Stołowych	160
9.14. Park Narodowy Ujścia Warty	162
9.15. Pieniński Park Narodowy	165
9.16. Poleski Park Narodowy	167
9.17. Roztoczański Park Narodowy	170
9.18. Słowiński Park Narodowy	172
9.19. Świętokrzyski Park Narodowy	174

9.20. Tatrzański Park Narodowy	176
9.21. Wielkopolski Park Narodowy.....	179
9.22. Wigierski Park Narodowy	181
9.23. Woliński Park Narodowy	184
10. Bibliografia	186

1. Ogólne informacje o projekcie

Celem projektu LIFE15 GIE/PL/000758 pn. *Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody* jest podwyższenie poziomu świadomości i wiedzy organów zaangażowanych w prawne aspekty ochrony przyrody, poprawa koordynacji ich działań oraz ułatwienie egzekwowania prawa w zakresie ochrony przyrody.

Jednym z zadań projektu było przeprowadzenie szkoleń dla funkcjonariuszy Policji. Szkolenia miały na celu przekazanie podstawowej wiedzy na temat ochrony przyrody i egzekwowania przepisów prawa w tym zakresie, a także przybliżenie schematu podejmowania czynności przy prowadzeniu postępowań w sprawie przestępstw i wykroczeń przeciwko przyrodzie.

Program szkoleń obejmował: analizę przepisów dotyczących form ochrony przyrody i aktów prawnych dotyczących ochrony gatunkowej, zagadnienia z zakresu wycinki drzew i postępowania w sytuacji, gdy drzewo jest siedliskiem chronionych gatunków zwierząt, roślin lub grzybów, przepisy dotyczące Konwencji o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (Konwencja CITES).

Szkolenia miały warsztatowy charakter, co umożliwiło wymianę doświadczeń i zapoznanie uczestników z przykładami najczęstszych naruszeń zakazów obowiązujących w stosunku do form ochrony przyrody. Dodatkowo uczestnicy szkoleń wzięli udział w wizytach terenowych do pobliskich parków narodowych, aby poznać występujące na ich terenie wybrane chronione gatunki zwierząt i roślin oraz cenne siedliska przyrodnicze.

Szkolenia realizowane były w ścisłej współpracy z Komendą Główną Policji i szkołami policji, Krajową Administracją Skarbową, parkami narodowymi i regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska, a także Głównym Inspektoratem Ochrony Środowiska i Dyrekcją Generalną Lasów Państwowych.

Materiały szkoleniowe z zakresu ochrony przyrody, stanowiące treść niniejszej publikacji zostały opracowane na podstawie prezentacji wygłoszonych podczas siedemnastu dwudniowych szkoleń realizowanych dla Policji w latach 2018-19, w których wzięło udział łącznie 518 funkcjonariuszy służby prewencyjnej i kryminalnej

2. Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody

Według Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody określa organ tworzący daną formę ochrony przyrody oraz formę aktu prawnego, który ją tworzy:

- a) parki narodowe, Rada Ministrów w formie rozporządzenia,
- b) rezerwy przyrody, RDOŚ, w formie zarządzenia,
- c) parki krajobrazowe, sejmik województwa w formie uchwały,
- d) obszary chronionego krajobrazu, sejmik województwa w formie uchwały,
- e) obszary Natura2000, Minister Środowiska w formie rozporządzenia lub KE w formie decyzji,
- f) pomniki przyrody, RadaGminy w formie uchwały,
- g) stanowiska dokumentacyjne, RadaGminy w formie uchwały,
- h) użytki ekologiczne, RadaGminy w formie uchwały,
- i) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, RadaGminy w formie uchwały,
- j) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów, Minister Środowiska w formie rozporządzenia (zarządzenie rdoś na czas określony).

Właściwość w stosunku do form ochrony przyrody:

Forma ochrony przyrody	Organ chroniący
Park Narodowy	Dyrektor parku narodowego
rezerwat przyrody	Regionalny dyrektor ochrony środowiska
parki krajobrazowe	dyrektor parku krajobrazowego, marszałek województwa
<ul style="list-style-type: none"> •pomniki przyrody •stanowiska dokumentacyjne •użytki ekologiczne •zespoły przyrodniczo-krajobrazowe 	wójt, burmistrz, prezydent miasta

Zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody podaje definicje i określa cele utworzenia danej formy ochrony przyrody:

Art.8. [Park narodowy]

1. Park narodowy obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe.
2. Park narodowy tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów.

Art.13. [Rezerwaty przyrody]

1. Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.
2. Na obszarach graniczących z rezerwatem przyrody może być wyznaczona otulina.
3. Uznanie za rezerwat przyrody obszarów, o których mowa w ust. 1, następuje w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, które określa jego nazwę, położenie lub przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, cele ochrony oraz rodzaj, typ i podtyp rezerwatu przyrody, a także sprawującego nadzór nad rezerwatem. Regionalny dyrektor ochrony środowiska, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, po zasięgnięciu opinii regionalnej rady ochrony przyrody, może zwiększyć obszar rezerwatu przyrody, zmienić cele ochrony, a w razie bezpowrotnej utraty wartości przyrodniczych, dla których rezerwat został powołany – zmniejszyć obszar rezerwatu przyrody albo zlikwidować rezerwat przyrody.

3a. Projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania

przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, w części dotyczącej rezerwatu przyrody i jego otuliny, wymagają uzgodnienia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie ustaleń tych planów, mogących mieć negatywny wpływ na cele ochrony rezerwatu przyrody.

3b. Projekty planów urządzenia lasu, uproszczonych planów urządzenia lasu i zadania z zakresu gospodarki leśnej, o których mowa w art. 19 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach, w części dotyczącej otuliny rezerwatu przyrody wymagają uzgodnienia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie ustaleń tych planów lub zadań, mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody rezerwatu przyrody.

3c. Uznanie, zmiana granic, zmiana celu ochrony lub likwidacja rezerwatu przyrody położonego na obszarze morskim wymagają uzgodnienia z dyrektorem właściwego urzędu morskiego w zakresie, w jakim wpływają na realizację zadań dyrektora urzędu morskiego.

3d. Uzgodnienia, o którym mowa w ust. 3c, dokonuje się w terminie 30 dni od dnia doręczenia wystąpienia o uzgodnienie. Niezajęcie stanowiska w tym terminie przez dyrektora właściwego urzędu morskiego jest równoznaczne z uzgodnieniem wnioskowanych spraw.

3e. W przypadku gdy obszar, o którym mowa w ust. 1, jest położony na obszarze morskim, właściwość miejscową regionalnego dyrektora ochrony środowiska, w części dotyczącej tego obszaru, ustala się wzdłuż wybrzeża na terenie danego województwa.

4. Regionalny dyrektor ochrony środowiska, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, może wprowadzić opłaty za wstęp na obszar rezerwatu przyrody, kierując się potrzebą ochrony przyrody.
5. Regionalny dyrektor ochrony środowiska ustala stawki opłat, o których mowa w ust. 4, przy czym opłata za jednorazowy wstęp do rezerwatu nie może przekraczać kwoty 6 zł waloryzowanej o prognozowany średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, przyjęty w ustawie budżetowej.
6. Opłaty, o których mowa w ust. 4, są przeznaczane na ochronę przyrody.

Art.16. [Parki krajobrazowe]

1. Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.
2. Na obszarach graniczących z parkiem krajobrazowym może być wyznaczona otulina.
3. Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru następuje w drodze uchwały sejmiku województwa, która określa jego nazwę, obszar, przebieg granicy i otulinę, jeżeli została wyznaczona, szczególne cele ochrony oraz zakazy właściwe dla danego parku krajobrazowego lub jego części, wybrane spośród zakazów, o których mowa w art. 17 ust. 1, wynikające z potrzeb jego ochrony. Likwidacja lub zmniejszenie obszaru parku krajobrazowego następuje w drodze uchwały sejmiku województwa wyłącznie z powodu bezpowrotnej utraty wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych oraz walorów krajobrazowych na obszarach projektowanych do wyłączenia spod ochrony.

3a.Utworzenie parku krajobrazowego położonego na terenie więcej niż jednego województwa następuje w drodze podjęcia jednobrzmiącej uchwały właściwych sejmików województw.

4. Projekt uchwały sejmiku województwa w sprawie utworzenia, zmiany granic lub likwidacji parku krajobrazowego wymaga uzgodnienia z właściwą miejscowo radą gminy oraz właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska.

4a.Uzgodnień, o których mowa w ust. 4, dokonuje się w trybie art. 106 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, z zastrzeżeniem że brak przedstawienia stanowiska w terminie miesiąca od dnia otrzymania projektu uchwały, jest uważane za uzgodnienie projektu.

4b.Rada gminy może odmówić uzgodnienia projektu uchwały, o której mowa w ust. 3, wyłącznie w przypadku, gdy przyjęcie tej uchwały prowadziłoby do ograniczenia możliwości rozwojowych gminy wynikających z ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego lub miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w stopniu nieproporcjonalnym do wartości jakie park krajobrazowy ma chronić.

4c.Rada gminy nie może odmówić uzgodnienia projektu uchwały, o której mowa w ust. 3, w przypadku, gdy podjęcie tej uchwały jest konsekwencją rekomendacji dotyczącej utworzenia lub powiększenia obszaru parku krajobrazowego zawartej

w audycie krajobrazowym, o którym mowa w art. 38a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

4d. Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru może nastąpić również na wniosek rady gminy, na obszarze której park krajobrazowy miałby być utworzony lub powiększony.

4e. Wniosek, o którym mowa w ust. 4d, rozpatrywany jest nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania wniosku przez sejmik właściwego województwa.

5. Statut parku krajobrazowego lub zespołu parków krajobrazowych określający strukturę organizacyjną parku lub zespołu parków nadaje sejmik województwa w drodze uchwały.

5a. Statut parku krajobrazowego położonego na terenie więcej niż jednego województwa nadaje w drodze uchwały sejmik województwa, na którego obszarze działania znajduje się większa część parku, w porozumieniu z pozostałymi sejmikami województw.

6. Grunty rolne i leśne oraz inne nieruchomości znajdujące się w granicach parku krajobrazowego pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu.
7. Projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej w części dotyczącej parku krajobrazowego i jego otuliny, wymagają uzgodnienia z właściwym miejscowo regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie ustaleń tych planów, mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody parku krajobrazowego.

Art.23. [Obszary chronionego krajobrazu]

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Art.5, pkt 2b, 2c oraz art.25 pkt 1 i 2 [obszary Natura 2000]:

obszar specjalnej ochrony ptaków, specjalny obszar ochrony siedlisk lub obszar mający znaczenie dla Wspólnoty, utworzony w celu ochrony populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty.

Art.25.[Sieć obszarów Natura 2000]

1. Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje:
 - a. obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO), w których przedmiotami ochrony są gatunki ptaków z załącznika nr 1 Dyrektywy Ptasiej,
 - b. specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO), w których przedmiotami ochrony są typy siedlisk przyrodniczych z załącznika nr 1 Dyrektywy Siedliskowej i/lub gatunki roślin i/lub gatunki zwierząt z załącznika nr 2 Dyrektywy Siedliskowej,
 - c. obszary mające znaczenie dla Wspólnoty –są to de facto specjalne obszary ochrony siedlisk, które nie zostały jeszcze wyznaczone w drodze rozporządzenia Ministra Środowiska, funkcjonują na zasadach takich samych jak specjalne obszary ochrony siedlisk.
2. Obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-4 i 6-9.

<http://natura2000.gdos.gov.pl/>

Art. 27 [Projekt listy obszarów Natura 2000]

1. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska opracowuje projekt listy obszarów Natura 2000, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej.
2. Projekt, o którym mowa w ust. 1, wymaga zasięgnięcia opinii właściwych miejscowo rad gmin. Niezłożenie opinii w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu uznaje się za brak uwag.
3. Minister właściwy do spraw środowiska, po uzyskaniu zgody Rady Ministrów, przekazuje Komisji Europejskiej:
 - 1) listę proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty,
 - 2) szacunek dotyczący współfinansowania przez Wspólnotę ochrony obszarów,

- 3) wyznaczonych ze względu na typy siedlisk przyrodniczych oraz gatunki roślin i zwierząt o znaczeniu priorytetowym,
- 4) listę obszarów specjalnej ochrony ptaków.

Art. 27a. [Wyznaczenie, zmiana granic, likwidacja obszaru specjalnej ochrony ptaków lub specjalnego obszaru ochrony siedlisk. Nadzór nad obszarem Natura 2000]

Wyznaczenie obszaru specjalnej ochrony ptaków lub specjalnego obszaru ochrony siedlisk, zmiana jego granic lub likwidacja następuje w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa, ministrem właściwym do spraw rozwoju wsi, ministrem właściwym do spraw rybołówstwa i z ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej, w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska, które określa nazwę, położenie administracyjne, obszar i mapę obszaru, cel i przedmiot ochrony. Minister właściwy do spraw środowiska, wydając rozporządzenie, kieruje się stanem siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt oraz koniecznością zachowania szczególnie cennych lub zagrożonych składników różnorodności biologicznej.

Nadzór nad obszarem Natura 2000 lub proponowanym obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty, znajdującym się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 3 pkt 1, sprawuje właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska lub na obszarach morskich - dyrektor urzędu morskiego, z zastrzeżeniem art. 32 ust. 5.

RDOŚ może wydać zezwolenie na działania mogące znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000 jeżeli przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego i brak jest rozwiązań alternatywnych.

W przypadku siedlisk i gatunków priorytetowych ww. zezwolenie może być udzielone wyłącznie w celu:

- ochrony zdrowia i życia ludzi,
- zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego,
- uzyskania korzystnych następstw dla środowiska przyrodniczego,
- koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, po uzyskaniu opinii KE

Dla każdego obszaru Natura 2000 opracowany został Standardowy Formularz Danych (SDF), który zawiera podstawowe informacje o danym obszarze. Podstawowe

dane o poszczególnych obszarach Natura 2000 dostępne są na stronie internetowej:
<http://natura2000.gdos.gov.pl/wyszukiwarka-n2k>

Funkcjonowanie sieci obszarów Natura 2000 nadzoruje Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, natomiast regionalni dyrektorzy ochrony środowiska koordynują działanie obszarów Natura 2000 na obszarze swojego działania

Art.40. [Pomniki przyrody]

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

Na terenach niezabudowanych, jeżeli nie stanowi to zagrożenia dla ludzi lub mienia, drzewa stanowiące pomniki przyrody podlegają ochronie aż do ich samoistnego, całkowitego rozpadu.

Art.41. [Stanowiska dokumentacyjne]

Stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.

Stanowiskami dokumentacyjnymi mogą być także miejsca występowania kopalnych szczątków roślin lub zwierząt.

Art.42. [Użytki ekologiczne]

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej-naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnieskalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków

roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Art.43. [Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe]

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

Instrumenty prawne do realizacji celów ochrony na obszarach chronionych

- Plany ochrony (parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe).
- Publicznoprawne nakazy i zakazy prawne (zakazy obowiązujące na terenie parków narodowych i rezerwatów przyrody - art. 15 ust. 1 uop, zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych i OCHK -art. 17 ust. 1.

Działania ochronne na terenie form ochrony przyrody

1. Park narodowy:
 - a) plan ochrony – rozporządzenie Ministra Środowiska,
 - b) zadania ochronne – zarządzenie Ministra Środowiska,
2. Rezerwat przyrody:
 - a) plan ochrony – zarządzenie rdoś,
 - b) zadania ochronne – zarządzenie rdoś,
3. Park krajobrazowy:
 - a) plan ochrony – sejmik województwa
4. Obszar Natura 2000:
 - a) plan ochrony – rozporządzenie Ministra Środowiska,
 - b) plan zadań ochronnych – zarządzenie rdoś

Plan zadań ochronnych obszar Natura 2000

Dokument ustanawiany na drodze aktu prawa miejscowego, obowiązuje przez 10 lat, opracowany w oparciu o zgromadzone, zweryfikowane i uzupełnione informacje o obszarze i przedmiotach ochrony

Zawiera:

- opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000,
- identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla przedmiotów ochrony,
- cele działań ochronnych,
- działania ochronne ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania,
- wskazania do istniejących dokumentów planistycznych,
- wskazanie (braku) konieczności sporządzenia planu ochrony.

Plan ochrony dla parków narodowych i rezerwatów przyrody

Plan ochrony ustanawia się w terminie 5 lat od dnia utworzenia parku narodowego, uznania obszaru za rezerwat przyrody albo utworzenia parku krajobrazowego.

Projekt planu ochrony sporządza dla:

- parku narodowego - dyrektor parku narodowego,
- rezerwatu przyrody - regionalny dyrektor ochrony środowiska lub po uzgodnieniu z tym organem zarządzający rezerwatem albo sprawujący nadzór nad rezerwatem.

Sporządzający projekt planu ochrony zapewnia możliwość udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonych w ustawie o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie.

Projekt planu ochrony wymaga zaopiniowania przez właściwe miejscowo rady gmin. Minister właściwy do spraw środowiska ustanawia, w drodze rozporządzenia plan ochrony dla parku narodowego.

Regionalny dyrektor ochrony środowiska ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia plan ochrony dla rezerwatu przyrody.

Plan ochrony sporządza się na okres 20 lat, z uwzględnieniem:

- charakterystyki i oceny stanu przyrody,
- identyfikacji i oceny istniejących oraz potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych,
- charakterystyki i oceny uwarunkowań społecznych i gospodarczych,
- analizy skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony,
- charakterystyki i oceny stanu zagospodarowania przestrzennego,
- wyników audytu krajobrazowego, o którym mowa w art 38 a ustawy z dnia 27 marca 2003 r o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Plan ochrony dla parków krajobrazowych

Plan ochrony dla parku krajobrazowego sporządza się na okres 20 lat, z uwzględnieniem:

- charakterystyki i oceny stanu przyrody,
- identyfikacji i oceny istniejących oraz potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych,
- charakterystyki i oceny uwarunkowań społecznych i gospodarczych,
- analizy skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony,

- charakterystyki i oceny stanu zagospodarowania przestrzennego.

Prace przy sporządzaniu planu ochrony polegają na:

- ocenie stanu zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych, wartości kulturowych oraz istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych, która może być wykonana w formie szczegółowych opisów,
- opracowaniu koncepcji ochrony zasobów, tworów i składników przyrody oraz wartości kulturowych, a także eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych,
- wskazaniu zadań ochronnych, z podaniem rodzaju, zakresu i lokalizacji.

Obszar chronionego krajobrazu

Projekty studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw i planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, w części dotyczącej obszaru chronionego krajobrazu, wymagają uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie ustaleń tych planów, mogących mieć negatywny wpływ na ochronę przyrody obszaru chronionego krajobrazu.

Ochrona Przyrody to system zakazów i nakazów połączony z ochroną czynną i ścisłą. Zakazy określone zostały w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody Służba Parku, Straż Parku, Straż Parku Krajobrazowego.

Art. 103. [Służba Parku Narodowego]

Zadania związane z ochroną przyrody, badaniami naukowymi i działalnością edukacyjną, a także ochroną mienia parku narodowego oraz zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody na terenie parku narodowego wykonuje Służba Parku Narodowego.

Do zadań Służby Parku Narodowego należy:

- realizacja ustaleń planów ochrony i zadań ochronnych,
- informowanie i promocja w zakresie ochrony przyrody, w tym prowadzenie muzeum przyrodniczego, ośrodków informacji i edukacji oraz publikowanie materiałów informacyjnych i promocyjnych,
- prowadzenie badań naukowych w celu określenia metod i sposobów ochrony przyrody, skuteczności działań ochronnych oraz rozpoznawania różnorodności biologicznej,
- utrzymywanie w należyтым stanie infrastruktury technicznej zarządzanej przez park narodowy,
- udostępnianie parku narodowego do celów naukowych, edukacyjnych, rekreacyjnych, turystycznych i sportowych.

Art. 108. [Straż Parku]

W parkach narodowych zadania związane z ochroną mienia oraz zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody wykonują funkcjonariusze Straży Parku zaliczani do Służby Parku Narodowego.

Art. 107. [Służba Parku Krajobrazowego]

1. Zadania z zakresu ochrony przyrody, walorów krajobrazowych, wartości historycznych kulturowych oraz działalności edukacyjnej na terenie parku krajobrazowego wykonuje Służba Parku Krajobrazowego.
2. Do zadań Służby Parku Krajobrazowego należy:
 - 1) inwentaryzacja siedlisk przyrodniczych, stanowisk roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową oraz ich siedlisk, a także zasługujących na ochronę tworów i składników przyrody nieożywionej,
 - 2) identyfikacja i ocena istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych parku krajobrazowego oraz wnioskowanie o podejmowanie działań mających na celu eliminowanie lub ograniczanie tych zagrożeń i ich skutków, a także innych działań w celu poprawy funkcjonowania i ochrony parku krajobrazowego,
 - 3) gromadzenie dokumentacji dotyczącej przyrody oraz wartości historycznych, kulturowych i etnograficznych,

- 4) realizacja zadań związanych z ochroną innych form ochrony przyrody w granicach parku krajobrazowego,
 - 5) informowanie o przepisach o ochronie przyrody osób przebywających na obszarach podlegających ochronie oraz w miejscach, w których znajdują się twory i składniki przyrody objęte formami ochrony przyrody,
 - 6) prowadzenie edukacji przyrodniczej w szkołach i wśród miejscowego społeczeństwa, a także promowanie wartości przyrodniczych, historycznych, kulturowych i turystycznych parku krajobrazowego,
 - 7) współpraca z samorządami, zarządcami obszarów parku krajobrazowego, organizacjami ekologicznymi i z innymi podmiotami, mającymi związek z ochroną parku krajobrazowego.
3. (uchylony).
4. Pracownik Służby Parku Krajobrazowego ma prawo do legitymowania osób naruszających przepisy o ochronie przyrody, a w razie odmowy okazania dokumentu pozwalającego na ustalenie tożsamości - zwracania się do Policji lub innych właściwych organów o ustalenie tożsamości.

Zakazy obowiązujące wprost z ustawy:

Art.15. ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 ze zm.) [Zakazy obowiązujące na terenie parków narodowych i rezerwatów przyrody] Obowiązują wszystkie zakazy!!! (pogrubioną kursywą zaznaczono najczęściej łamane zakazy).

- budowy lub przebudowy obiektów budowlanych i urządzeń technicznych, z wyjątkiem obiektów i urządzeń służących celom parku narodowego albo rezerwatu przyrody,
- chwytania lub zabijania dziko występujących zwierząt, zbierania lub niszczenia jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych zwierząt, umyślnego płoszenia zwierząt kręgowych, zbierania poroży, niszczenia nor, gniazd, legowisk i innych schronień zwierząt oraz ich miejsc rozrodu,
- polowania, z wyjątkiem obszarów wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych ustanowionych dla rezerwatu przyrody,
- ***pozyskiwania, niszczenia lub umyślnego uszkodzenia roślin oraz grzybów,***

- **użytkowania, niszczenia, umyślnego uszkodzenia, zanieczyszczenia i dokonywania zmian obiektów przyrodniczych, obszarów oraz zasobów, tworów i składników przyrody,**
- zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i potoków, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody,
- pozyskiwania skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, minerałów i bursztynu,
- niszczenia gleby lub zmiany przeznaczenia i użytkowania gruntów,
- palenia ognisk i wyrobów tytoniowych oraz używania źródeł światła o otwartym płomieniu, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody -przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska,
- prowadzenia działalności wytwórczej, handlowej i rolniczej, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony,
- stosowania chemicznych i biologicznych środków ochrony roślin i nawozów,
- **zbioru dziko występujących roślin i grzybów oraz ich części, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody -przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska,**
- **połowu ryb i innych organizmów wodnych, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych,**
- **ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej wierzchem, z wyjątkiem szlaków i tras narciarskich wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody -przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska,**
- **wprowadzania psów na obszary objęte ochroną ścisłą i czynną, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony, psów pasterskich wprowadzanych na obszary objęte ochroną czynną, na których plan ochrony albo zadania ochronne dopuszczają wypas oraz psów asystujących w rozumieniu art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511, 1000 i 1076),**
- **wspinaczki, eksploracji jaskiń lub zbiorników wodnych, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody -przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska,**
- **ruchu pojazdów poza drogami publicznymi oraz poza drogami położonymi na nieruchomościach stanowiących własność parków narodowych lub będących w użytkowaniu wieczystym parków narodowych, wskazanymi**

przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska,

- umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną przyrody, udostępnianiem parku albo rezerwatu przyrody, edukacją ekologiczną, z wyjątkiem znaków drogowych i innych znaków związanych z ochroną bezpieczeństwa i porządku powszechnego,
- zakłócania ciszy,
- **używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego, uprawiania sportów wodnych i motorowych, pływania i żeglowania, z wyjątkiem akwenów lub szlaków wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody -przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska,**
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu,
- biwakowania, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody -przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska,
- prowadzenia badań naukowych -w parku narodowym bez zgody dyrektora parku, a w rezerwacie przyrody -bez zgody regionalnego dyrektora ochrony środowiska,
- wprowadzania gatunków roślin, zwierząt lub grzybów, bez zgody ministra właściwego do spraw środowiska,
- wprowadzania organizmów genetycznie zmodyfikowanych,
- organizacji imprez rekreacyjno-sportowych -w parku narodowym bez zgody dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody bez zgody regionalnego dyrektora ochrony środowiska.

Art. 17 ust. 1 – 1b ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 ze zm.) [parki krajobrazowe] akty prawne dotyczące tych obszarów nie muszą wprowadzać wszystkich zakazów !!!

1. W parku krajobrazowym mogą być wprowadzone następujące zakazy:
 - 1) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
 - 2) umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry,

- z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej,
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych,
 - 4) pozyskiwania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, atakże minerałów i bursztynu,
 - 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych,
 - 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej,
 - 7) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od:
 - a) linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
 - b) zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 389 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne,- z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej,
 - 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 200 m od krawędzi brzegów klifowych oraz w pasie technicznym brzegu morskiego,
 - 9) likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych,
 - 10) wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych,
 - 11) prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową,
 - 12) utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych,
 - 13) organizowania rajdów motorowych i samochodowych,
 - 14) używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych.

1a. W parku krajobrazowym, w strefach, o których mowa w art. 20 ust. 4 pkt 7, dla terenów objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wprowadza się zakazy:

- a) lokalizowania nowych obiektów budowlanych,

- b) zalesiania,
- 2. nieobjętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wprowadza się zakazy:
 - a) lokalizowania nowych obiektów budowlanych,
 - b) lokalizowania nowych obiektów budowlanych odbiegających od lokalnej formy architektonicznej,
 - c) lokalizowania nowych obiektów budowlanych o wysokości przekraczającej 2 kondygnacje lub 7 m,
 - d) zalesiania.

1b.W parku krajobrazowym zakazuje się niszczenia i uszkodzania obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym wskazanych w planie ochrony dla parku krajobrazowego.

Art.45. [Zakazy związane z pomnikami przyrody, stanowiskami dokumentacyjnymi, użytkami ekologicznymi i zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi] uchwały dotyczące tych obszarów nie muszą wprowadzać wszystkich zakazów !!!

- 1. W stosunku do pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego mogą być wprowadzone następujące zakazy:
 - 1) niszczenia, uszkodzania lub przekształcania obiektu lub obszaru,
 - 2) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym lub przeciwpowodziowym albo budową, odbudową, utrzymywaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych,
 - 3) uszkodzania i zanieczyszczania gleby,
 - 4) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej,
 - 5) likwidowania, zasypywania i przekształcania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych,
 - 6) wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia użytkowanych gruntów rolnych,
 - 7) zmiany sposobu użytkowania ziemi,
 - 8) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu,

- 9) umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką,
- 10) zbioru, niszczenia, uszkodzenia roślin i grzybów na obszarach użytków ekologicznych, utworzonych w celu ochrony stanowisk, siedlisk lub ostoi roślin i grzybów chronionych,
- 11) umieszczania tablic reklamowych.

Zawiadomienie o podejrzeniu naruszenia prawa na terenie tych form należy przekazywać do właściwego terytorialnie urzędu gminy.

Art.24. ust. 1 – 1b ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 ze zm.) [Zakazy obowiązujące na terenie obszaru chronionego krajobrazu]

akty prawne dotyczące tych obszarów nie muszą wprowadzać wszystkich zakazów !!!

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką,
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 3) **likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych,**
- 4) **wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu,**
- 5) **wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwoświszkowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych,**

- 6) **dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka,**
- 7) **likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych,**
- 8) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od:
 - a. linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
 - b. zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 389 obowiązek uzyskania pozwolenia wodnoprawnego pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne – z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej,
- 9) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 200 m od linii brzegów klifowych oraz w pasie technicznym brzegu morskiego.
 - 1a. Na obszarze chronionego krajobrazu, dla terenów:
 - 1) objętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego i położonych w strefach, o których mowa w art. 23a uchwały sejmiku województwa dotyczące obszaru chronionego krajobrazu ust. 1 pkt 1, wprowadza się zakazy:
 - a) lokalizowania nowych obiektów budowlanych,
 - b) zalesiania,
 - 2) nieobjętych miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego położonych w strefach, o których mowa w art. 23a uchwały sejmiku województwa dotyczące obszaru chronionego krajobrazu ust. 1 pkt 1, wprowadza się zakazy:
 - a) lokalizowania nowych obiektów budowlanych,
 - b) lokalizowania nowych obiektów budowlanych odbiegających od lokalnej formy architektonicznej,
 - c) lokalizowania nowych obiektów budowlanych o wysokości przekraczającej 2 kondygnacje lub 7 m,
 - d) zalesiania.
 - 1b. Na obszarze chronionego krajobrazu zakazuje się niszczenia i uszkodzenia obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym wskazanych w uchwale, o której mowa w art. 23a uchwały sejmiku województwa dotyczące obszaru chronionego krajobrazu ust. 1.

Zawiadomienie o podejrzeniu naruszenia prawa w parku krajobrazowym lub obszarze chronionego krajobrazu, należy przekazać do organu właściwego tj. do Marszałka Województwa

Art. 33. ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 ze zm.) [Zakazy obowiązujące na obszarach Natura 2000]

Natura 2000 – dla tej formy ochrony przyrody określono w art. 33 ust. 1, ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, że zabrania się na terenie będącym w granicach obszaru Natura 2000 podejmowania działań mogących osobno lub w połączeniu z innymi działaniami znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000.

W przypadku podejrzenia naruszenia prawa w stosunku do obszaru Natura 2000 należy skontaktować się z odpowiednim regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, w którego kompetencjach jest ocena czy dane przedsięwzięcie może negatywnie oddziaływać na ten obszar chroniony.

Zabrania się, z zastrzeżeniem art. 34, podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności:

- pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub
- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub
- pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Zakaz dotyczy nie tylko działań podejmowanych w granicach obszarów Natura 2000, ale także poza granicami, jeśli działania te mogłyby mieć negatywny wpływ na przedmioty ochrony.

Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty, znajdujących się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 3 pkt 1, do czasu zatwierdzenia przez Komisję Europejską jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty i wyznaczenia ich jako specjalne obszary ochrony siedlisk.

Projekty polityk, strategii, planów i programów oraz zmian do takich dokumentów a także planowane przedsięwzięcia, które mogą znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a które nie są bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub obszarów, o których mowa w ust. 2, lub nie wynikają z tej ochrony, wymagają przeprowadzenia odpowiedniej oceny oddziaływania na zasadach określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Przykłady najczęściej łamanych zakazów:

- nawożenie materiału, w tym odpadów takich jak odpady paleniskowe, czy ziemia pochodząca z wykopów budowlanych,
- prace ingerujące w system melioracyjny oraz prace na rzekach,
- przekształcenia terenów np. poprzez wydobywanie kruszywa, wykonywanie torów do przejazdów pojazdów mechanicznych,
- przeznaczanie obszarów pod zabudowę i związane z tym prace ziemne.

Najczęstsze naruszenia zakazów w rezerwach przyrody i Parkach Narodowych

Ruch kołowy: crossy, quady, samochody terenowe

Zanieczyszczenie: odpady, sieki

Ruch pieszy poza udostępnionymi trasami „po lesie”:
zbieranie grzybów, wchodzenie do jaskiń,
nielegalne objanie skałi wspinaczka

Dewastacja tablic i innych urządzeń

Nielegalna organizacja imprez off-road

Biwakowanie, ogniska, plażowanie, kąpiele

Uszkodzenie i zniszczenie roślin objętych ochroną gatunkową

Zmiana użytkowania gruntu

Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody

Lokalizowanie obiektu budowlanego na terenie rezerwatu

Wprowadzanie inwazyjnych gatunków roślin obcego pochodzenia: rdestowiec japoński, niecierpek gruczołowaty

Art.127. [Naruszenie zakazów przewidzianych w ustawie]

Kto umyślnie narusza zakazy obowiązujące w:

- a. parkach narodowych,
 - b. rezerwach przyrody,
 - c. parkach krajobrazowych,
 - d. obszarach chronionego krajobrazu,
 - e. obszarach Natura 2000,
- 2) narusza zakazy obowiązujące w stosunku do:
- a. pomników przyrody,
 - b. stanowisk dokumentacyjnych,
 - c. użytków ekologicznych,
 - d. zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
- 3) nie zgłasza do rejestru, o którym mowa w art. 64 ust. 1, posiadanych lub hodowlanych zwierząt,
- 5) narusza zakaz, o którym mowa w art. 119a ust. 1,
- 6) wprowadza do obrotu produkty z fok wbrew warunkom określonym w art. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1007/2009 z dnia 16 września 2009 r. w sprawie handlu produktami z fok (Dz. Urz. UE L 286 z 31.10.2009, str. 36)

podlega karze aresztu albo grzywny.

Odstępstwa od zakazów

Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody art. 15 ust.2 uop

Ustawodawca wprowadzając na obszar rezerwatu zakazy, przewidział równoległe możliwość zajścia kolizji pomiędzy wymogami związanymi z ochroną przyrody, a działaniami naruszającymi te wymogi. Dlatego, wraz z tymi ograniczeniami, wprowadził on możliwość zastosowania odstępstwa od ich obowiązywania.

W zależności od charakteru, jakiemu ma służyć odstępstwo, zwolnienie od zakazów obowiązujących w rezerwacie i parku narodowym może nastąpić bezpośrednio z ustawy o ochronie przyrody w przypadku czynności wskazanych w art. 15 ust. 2, za zgodą Ministra właściwego do spraw środowiska w przypadku parku narodowego, Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w przypadku czynności wskazanych w art. 15 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody, lub za zgodą regionalnego dyrektora ochrony środowiska w przypadku czynności wskazanych w art. 15 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody.

Minister Środowiska, po zasięgnięciu opinii dyrektora parku narodowego, może zezwolić na obszarze parku narodowego na odstępstwa od zakazów, jeżeli jest to uzasadnione:

- potrzebą ochrony przyrody,
- wykonywaniem badań naukowych,
- celami edukacyjnymi,
- kulturowymi,
- turystycznymi,
- rekreacyjnymi lub
- sportowymi lub
- celami kultu religijnego i nie spowoduje to negatywnego oddziaływania na przyrodę parku narodowego lub
- potrzebą realizacji inwestycji liniowych celu publicznego, w przypadku braku rozwiązań alternatywnych i po zagwarantowaniu kompensacji przyrodniczej w rozumieniu art. 3 pkt 8 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska.

Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, po zasięgnięciu opinii regionalnego dyrektora ochrony środowiska, może zezwolić na obszarze rezerwatu przyrody na odstępstwa od zakazów, jeżeli jest to uzasadnione:

- potrzebą ochrony przyrody lub
- realizacji inwestycji liniowych celu publicznego, w przypadku braku rozwiązań alternatywnych i po zagwarantowaniu kompensacji przyrodniczej w rozumieniu art. 3 pkt 8 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska.

Regionalny dyrektor ochrony środowiska może zezwolić na obszarze rezerwatu przyrody na odstępstwa od zakazów, jeżeli jest to uzasadnione:

- wykonywaniem badań naukowych lub
- celami edukacyjnymi,
- kulturowymi,
- turystycznymi,
- rekreacyjnymi lub
- sportowymi lub
- celami kultu religijnego i nie spowoduje to negatywnego oddziaływania na cele ochrony przyrody rezerwatu przyrody.

Zakazy, nie dotyczą:

- wykonywania zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych,
- prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym,
- wykonywania zadań z zakresu obronności kraju w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa,
- obszarów objętych ochroną krajobrazową w trakcie ich gospodarczego wykorzystywania przez jednostki organizacyjne, osoby prawne lub fizyczne oraz wykonywania prawa własności, zgodnie z przepisami Kodeksu Cywilnego.

Przepisy legitymujące uprawnione służby do zwalczania przestępstw i wykroczeń oraz ochrony mienia mają **PIERWSZEŃSTWO ZASTOSOWANIA** wobec zakazów wynikających z ustawy o ochronie przyrody.

W granicach parków narodowych i rezerwatów mogą zostać wyznaczone:

- szlaki udostępnione do ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej,

- drogi dopuszczone do ruchu pojazdów,
- szlaki wodne i akweny udostępnione do pływania,
- miejsca przeznaczone do palenia ognisk, połowu ryb, biwakowania, zbioru grzybów i roślin,
- obszary wyznaczone do prowadzenia działalności wytwórczej, handlowej i rolniczej.

Miejsca, obszary, szlaki i akweny mogą zostać wyznaczone stosownymi zarządzeniami dyrektora parku narodowego lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska.

W obrębie wyznaczonych miejsc, obszarów, szlaków i akwenów nie obowiązują właściwe zakazy określone w art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody.

Art. 17 ust. 2 – 4 [Parki krajobrazowe]

Zakazy nie dotyczą:

- 2) Zakazy, o których mowa w ust. 1-1b, nie dotyczą:
 - 2) wykonywania zadań wynikających z planu ochrony, zadań ochronnych lub planu zadań ochronnych,
 - 3) wykonywania zadań na rzecz obronności kraju i bezpieczeństwa państwa,
 - 4) prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym,
 - 5) realizacji inwestycji celu publicznego w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zwanej dalej "inwestycją celu publicznego".
- 3) Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, nie dotyczy realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko nie jest obowiązkowe i przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę i krajobraz parku krajobrazowego.

3a. Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, nie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu w obrębie zadrzewienia, należących do gatunków obcych, określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 120 ust. 2f.

- 4) Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 14, nie dotyczy statków jednostek ratowniczych, jednostek organizacyjnych właściciela wód lub urządzeń wodnych zlokalizowanych

32

na wodach, inspektorów żeglugi śródlądowej, Państwowej i Społecznej Straży Rybackiej, promów w ciągu dróg publicznych, prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej oraz wykonywania zadań z zakresu ochrony przyrody przez Służbę Parku Krajobrazowego.

Art. 24 ust. 2-3a uop [Obszary chronionego krajobrazu]

Zakazy nie dotyczą:

2. Zakazy, o których mowa w ust. 1-1b, nie dotyczą:
 - 1) wykonywania zadań na rzecz obronności kraju i bezpieczeństwa państwa,
 - 2) prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym,
 - 3) realizacji inwestycji celu publicznego,
 - 4) wykonywania zadań wynikających z planu ochrony, zadań ochronnych lub planu zadań ochronnych.
3. Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, nie dotyczy realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona ocena oddziaływania na środowisko wykazała brak negatywnego wpływu na ochronę przyrody i ochronę krajobrazu obszaru chronionego krajobrazu.

3a. Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, nie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu w obrębie zadrzewienia, należących do gatunków obcych, określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 120 ust. 2f.

2. Derogacje, które wydają:

Minister Środowiska, GDOŚ, RDOŚ – PN i RP w formie decyzji administracyjnych.

Art. 34. [Zezwolenie na odstępstwo od zakazów obowiązujących na obszarach Natura 2000]

1. Jeżeli przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na obszarach morskich - dyrektor właściwego urzędu morskiego, może zezwolić na realizację planu lub działań, mogących znacząco negatywnie

oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszary znajdujące się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 3 pkt 1, zapewniając wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000.

2. W przypadku gdy znaczące negatywne oddziaływanie dotyczy siedlisk i gatunków priorytetowych, zezwolenie, o którym mowa w ust. 1, może zostać udzielone wyłącznie w celu:
- 1) ochrony zdrowia i życia ludzi,
 - 2) zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego,
 - 3) uzyskania korzystnych następstw o pierwszorzędym znaczeniu dla środowiska przyrodniczego,
 - 4) wynikającym z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, po uzyskaniu opinii Komisji Europejskiej.

Art. 15. 5. ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 ze zm.) [Zakazy obowiązujące na terenie parków narodowych i rezerwatów przyrody]

Regionalny dyrektor ochrony środowiska może zezwolić na obszarze rezerwatu przyrody na odstępstwa od zakazów jeśli jest to uzasadnione:

- wykonywaniem badań naukowych,
- celami edukacyjnymi,
- celami kulturowymi,
- celami turystycznymi, rekreacyjnymi lub sportowymi,
- celami kultu religijnego i nie spowoduje to negatywnego oddziaływania na cele ochrony przyrody rezerwatu przyrody.

Art. 15 ust 6. ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 ze zm.) [Zakazy obowiązujące na terenie parków narodowych i rezerwatów przyrody]

Zezwolenie na odstępstwo od zakazów obowiązujących w rezerwacie przyrody wydaje się na wniosek zainteresowanego, na czas nie dłuższy niż 5 lat.

Art.15.ust.7 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 ze zm.) [Zakazy obowiązujące na terenie parków narodowych i rezerwatów przyrody]

Wniosek o wydanie zezwolenia powinien zawierać m.in:

- dane wnioskodawcy,
- wskazanie zakazów, od których wnioskodawca zamierza uzyskać zezwolenie na odstępstwo,
- cel wykonania wnioskowanych czynności,
- opis planowanych czynności,
- lokalizację wykonywania planowanych czynności.

Art. 118 [ustawa o ochronie przyrody]

Zgłoszenia regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska wymaga prowadzenie na obszarach form ochrony przyrody (...) następujących działań:

1. Wymienionych w art. 227 ustawy prawo wodne: (z odstępstwami art. 118b)
 - Wykaszanie roślin z dna, usuwanie roślin pływających i zakorzenionych, usuwanie drzew z śródlądowych wód powierzchniowych,
 - Usuwanie namulów i rumoszu,
 - Usuwanie zatorów utrudniających swobodny przepływ wody,
 - Remont lub konserwacja budowli regulacyjnych,
 - Rozbiórka tam bobrowych.
2. Melioracji wodnych.
3. Wydobywania z wód kamienia, żwiru, piasku.
4. Inne roboty ziemne mogące zmienić warunki wodno-glebowe.

Art.118 ust.5. [ustawa o ochronie przyrody]

Zgłoszenia należy dokonać przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, pozwolenia wodno prawnego lub pozwolenia na realizację inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych, jeżeli te pozwolenia nie są wymagane – przed rozpoczęciem działań, o których mowa w ust.1.

Art.118 ust.7. [ustawa o ochronie przyrody]

Regionalny dyrektor ochrony środowiska wnosi sprzeciw, jeżeli:

- zgłoszenie dotyczy działań objętych obowiązkiem uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, a ta decyzja nie została wydana
- prowadzenie działań objętych zgłoszeniem narusza przepisy dotyczące form ochrony przyrody.

Art.124. [ustawa o ochronie przyrody]

Zabrania się wypalania łąk, pastwisk, nieużytków, rowów, pasów przydrożnych, szlaków kolejowych oraz trzcinowisk i szuwarów.

Zakaz nie dotyczy działań ochrony czynnej wynikających z:

- zadań ochronnych lub planu ochrony dla parku narodowego lub rezerwatu przyrody,
- planu zadań ochronnych lub planu ochrony dla obszaru Natura 2000.

3. Analiza aktów prawnych dotyczących ochrony gatunkowej

Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów jest jedną z form ochrony przyrody

Minister właściwy do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa określa, w drodze rozporządzenia gatunki roślin, zwierząt i grzybów:

- a) objętych ochroną ścisłą, z wyszczególnieniem gatunków wymagających ochrony czynnej,
- b) objętych ochroną częściową,
- c) objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, oraz sposoby ich pozyskiwania,
- d) wymagających ustalenia stref ochrony ich ostoi lub stanowisk.

Regionalny dyrektor ochrony środowiska może wprowadzić na terenie województwa, na czas kreślony, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, ochronę gatunków roślin, zwierząt lub grzybów, nieobjętych ochroną określoną w przepisach, o których mowa w art. 48-50, a także właściwe dla nich zakazy.

Regionalny dyrektor ochrony środowiska może zezwolić na obszarze swojego działania, na czas określony, nie dłuższy niż 5 lat, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, w stosunku do bobra europejskiego, kormorana czarnego oraz czapli siwej, na czynności podlegające zakazom.

Gatunki objęte ochroną (oraz obowiązujące wobec nich zakazy, odstępowstwa od zakazów i sposoby ochrony gatunków, w tym wielkość stref ochrony) określają:

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55, 471)
- dalej „uop”

Akty wykonawcze:

Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt
(Dz. U. z 2016 r. poz. 2183)

Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej roślin
(Dz. U. z 2014 r. poz. 1409)

Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej grzybów
(Dz. U. z 2014 r. poz. 1408)

Czynności podlegające zakazom w stosunku do dziko występujących zwierząt gatunków objętych ochroną:

- umyślne: zabijanie, okaleczanie, chwytanie, niszczenie jaj lub form rozwojowych,
- transport,
- chów,
- zbieranie, pozyskiwanie, przetrzymywanie lub posiadanie okazów gatunków,
- niszczenie siedlisk lub ostoi, będących ich obszarem rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania,
- niszczenie, usuwanie lub uszkodzenie gniazd, mrowisk, nor, legowisk, żeremi, tam, tarlisk, zimowisk lub innych schronień,
- umyślne uniemożliwianie dostępu do schronień,
- zbywanie, oferowanie do sprzedaży, wymiana lub darowizna okazów gatunków,
- wwożenie z zagranicy lub wywożenie poza granicę państwa okazów gatunków,
- umyślne przemieszczanie z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca,
- umyślne wprowadzanie do środowiska przyrodniczego,
- umyślne płoszenie lub niepokojenie,
- umyślne płoszenie lub niepokojenie w miejscach noclegu, w okresie lęgowym w miejscach rozrodu lub wychowu młodych, lub w miejscach żerowania zgrupowań ptaków migrujących lub zimujących,
- fotografowanie, filmowanie lub obserwacje, mogące powodować płoszenie lub niepokojenie.

W stosunku do innych niż dziko występujących zwierząt obowiązują następujące zakazy:

- umyślnego zabijania,
- transportu,

- chowu,
- **przechowywania lub posiadania okazów gatunków,**
- **zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany lub darowizny okazów gatunków,**
- **wwożenia z zagranicy lub wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków,**
- **umyślnego wprowadzania do środowiska przyrodniczego.**

Czynności podlegające zakazom w stosunku do dziko występujących roślin i grzybów gatunków objętych ochroną:

- umyślne niszczenie,
- umyślne zrywanie lub uszkodzanie,
- niszczenie siedlisk,
- pozyskiwanie lub zbiór,
- przechowywanie lub posiadanie okazów gatunków,
- zbywanie, oferowanie do sprzedaży, wymiana lub darowizna okazów gatunków,
- wwożenie z zagranicy lub wywożenie poza granicę państwa okazów gatunków,
- umyślne przemieszczanie w środowisku przyrodniczym,
- umyślne wprowadzanie do środowiska przyrodniczego.

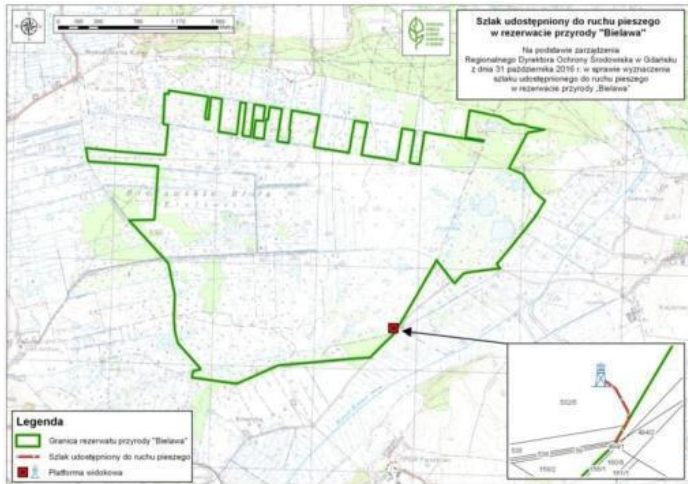
Wyciąg z przepisów:

Art. 54 [Kodeks wykroczeń

Kto wykracza przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, **podlega karze grzywny do 500 złotych albo karze nagany.**Czyn: nieprawny zbiór grzybów w rezerwacie, wejście na teren rezerwatu

Zakazy: art. 15 UoP ust. 1 pkt 5 oraz 15 – pozyskiwanie grzybów, ruch pieszy poza wyznaczonymi szlakami

Przepisy karne: art. 127 pkt 1 lit. B

Art. 131 Rozdział 11 [Przepisy karne]

Orzekanie w sprawach, o których mowa w **art. 127 i 131**, następuje na podstawie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

Art.125. [ustawa o ochronie przyrody]

Rośliny, zwierzęta lub grzyby, a także ich siedliska, nieobjęte formami ochrony przyrody mogą być niszczone lub zabijane jedynie w związku z:

- realizacją zadań uzasadnionych potrzebami ochrony przyrody,
- prowadzeniem badań naukowych lub edukacją,
- racjonalną gospodarką, amatorskim połowem ryb,
- zbiorem na własne potrzeby,
- prowadzeniem akcji ratowniczej, bezpieczeństwem powszechnym,
- bezpieczeństwem sanitarnym i weterynaryjnym,

- ochroną życia i zdrowia ludzi,
- zapobieganiem skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniem.

Kto wbrew przepisom art. 125 zabija zwierzęta, niszczy rośliny lub grzyby lub niszczy siedliska roślin, zwierząt lub grzybów, **podlega także aresztu lub grzywny**

Art.127. [Naruszenie zakazów przewidzianych w ustawie]

Kto umyślnie narusza zakazy obowiązujące w:

- a) parkach narodowych,
 - b) rezerwach przyrody,
 - c) parkach krajobrazowych,
 - d) obszarach chronionego krajobrazu,
 - e) obszarach Natura 2000,
- 2) narusza zakazy obowiązujące w stosunku do:
 - a) pomników przyrody,
 - b) stanowisk dokumentacyjnych,
 - c) użytków ekologicznych,
 - d) zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
 - 3) nie zgłasza do rejestru, o którym mowa w art. 64 ust. 1, posiadanych lub hodowlanych zwierząt,
 - 5) narusza zakaz, o którym mowa w art. 119a ust. 1,
 - 6) wprowadza do obrotu produkty z fok wbrew warunkom określonym w art. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1007/2009 z dnia 16 września 2009 r. w sprawie handlu produktami z fok (Dz. Urz. UE L 286 z 31.10.2009, str. 36) **podlega karze aresztu albo grzywny.**

Art. 127a [Ustawa o ochronie przyrody]

1. Kto, wbrew przepisom ustawy, wchodzi w posiadanie okazów roślin, zwierząt, grzybów objętych ochroną gatunkową w liczbie większej niż nieznaczna, w takich

41

warunkach lub w taki sposób, że ma to wpływ na zachowanie właściwego stanu ochrony gatunku, - podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

2. Jeżeli sprawca wyżej określonego czynu działa nieumyślnie - podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 128.

Naruszenie ograniczeń (brak zezwoleń i świadectw) w przewozie przez granicę roślin lub zwierząt podlegających ograniczeniom na podstawie prawa UE
Kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5

Art. 128a.

1. Kto handluje okazami gatunku podlegającego ochronie na podstawie przepisów, o których mowa w art. 61 ust. 1, w liczbie większej niż nieznaczna, w takich warunkach lub w taki sposób, że ma to wpływ na zachowanie właściwego stanu ochrony gatunku, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art.131.[Odpowiedzialność za wykroczenia]

Kto:

- 1) prowadząc działalność gospodarczą w zakresie handlu zwierzętami gatunków podlegających ochronie na podstawie przepisów, o których mowa w art. 61 ust. 1, nie posiada lub nie przekazuje odpowiedniej dokumentacji stwierdzającej legalność pochodzenia zwierzęcia,
 - a) chwytą lub zabija dziko występujące zwierzęta, o których mowa w art. 49 pkt 1 lit. a i b przy użyciu urządzeń, sposobów lub metod, o których mowa w art. 54,
- 2) bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom utworzy lub prowadzi ogród botaniczny, ogród zoologiczny lub ośrodek,
- 3) przeprowadzając likwidację ogrodu zoologicznego lub ośrodka nie zapewni przebywającym tam zwierzętom warunków odpowiadających ich potrzebom biologicznym,

- 4) narusza zakazy dotyczące zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi, o których mowa w art. 73 ust. 1,
- b) nie zachowując należytej ostrożności dopuszcza do ucieczki zwierzęcia z gatunku, o którym mowa w art. 73 ust. 1 lub art. 120 ust. 2,
- 5) bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom przenosi z ogrodu botanicznego lub ogrodu zoologicznego do środowiska przyrodniczego rośliny lub zwierzęta gatunków zagrożonych wyginięciem,
- 6) (uchylony),
- 7) stosuje środki chemiczne na drogach publicznych oraz ulicach i placach w sposób znacząco szkodzący terenom zieleni lub zadrzewieniom,
- 8) prowadzi działania wymagające zgłoszenia, o którym mowa w art. 118 ust. 1, bez dokonania tego zgłoszenia albo niezgodnie z decyzją o wyrażeniu sprzeciwu, o której mowa w art. 118 ust. 6 pkt 1, albo bez uzyskania lub wbrew warunkom decyzji o warunkach prowadzenia działań, o której mowa w art. 118 ust. 8, w przypadku nałożenia obowiązku jej uzyskania,
- 9) wprowadza do środowiska przyrodniczego lub przemieszcza w tym środowisku rośliny, zwierzęta lub grzyby gatunków obcych,
- 10) bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom sprowadza do kraju, przetrzymuje, prowadzi hodowlę, rozmnaża lub sprzedaje na terenie kraju rośliny, zwierzęta lub grzyby gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym,
- 11) nie powiadamia regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub wójta, burmistrza albo prezydenta miasta o odkryciu kopalnych szczątków roślin lub zwierząt,
- 12) wypala łąki, pastwiska, nieużytki, rowy, pasy przydrożne, szlaki kolejowe, trzcinowiska lub szuwary,
- 13) wbrew przepisom art. 125 zabija zwierzęta, niszczy rośliny lub grzyby lub niszczy siedliska roślin, zwierząt lub grzybów,
- 14) bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom narusza zakazy w stosunku do roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową podlega karze aresztu albo grzywny.

Art.132.[Stosowanie przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia]

Orzekanie w sprawach, o których mowa w art. 127 i 131, następuje na podstawie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

Art. 129

W razie ukarania za wykroczenie określone w art. 127 albo w art. 131 lub skazania za przestępstwo określone w art. 127a, art. 128 albo w art. 128a sąd może orzec:

- przepadek przedmiotów służących do popełnienia wykroczenia lub przestępstwa oraz przedmiotów, roślin, zwierząt lub grzybów pochodzących z wykroczenia lub przestępstwa, chociażby nie stanowiły własności sprawcy,
- obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego, a jeśli obowiązek taki nie byłby wykonalny - nawiązkę do wysokości 10 000 złotych na rzecz organizacji społecznej działającej w zakresie ochrony przyrody lub właściwego, ze względu na miejsce popełnienia wykroczenia lub przestępstwa, wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Art. 130.

1. Sąd doręcza odpis wydanego prawomocnego orzeczenia o przypadku okazów gatunków:
 - ministrowi właściwemu do spraw środowiska - w przypadku gatunków objętych ochroną na podstawie przepisów prawa Unii Europejskiej, o których mowa w art. 61 ust. 1,
 - regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska właściwemu ze względu na miejsce popełnienia wykroczenia lub przestępstwa - w przypadkach innych niż określone w pkt 1.

2. Okazy gatunków podlegają przekazaniu podmiotom uprawnionym do ich utrzymania, wyznaczanym decyzją administracyjną przez organy, o których mowa w ust. 1.
3. Organy, o których mowa w ust. 1, mogą zarządzić, w drodze decyzji administracyjnej, na koszt skazanego, odesłanie okazów gatunków, wobec których przepadek orzeczono, do państwa, z którego dokonano ich przywozu.
4. Regionalny dyrektor ochrony środowiska może zarządzić, w drodze decyzji administracyjnej, na koszt skazanego, uśmiercenie zwierząt lub zniszczenie roślin lub grzybów gatunków obcych stanowiących własność sprawcy.

Art. 181

Kto

Art. 181 1 k.k. - powoduje zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5,

Art. 181 2 k.k. - wbrew przepisom obowiązującym na terenie objętym ochroną, niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta powodując istotną szkodę,

Art. 181 3 k.k. - niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta pozostające pod ochroną gatunkową powodując istotną szkodę,

Art. 187 k.k. - niszczy, poważnie uszkadza lub istotnie zmniejsza wartość przyrodniczą prawnie chronionego terenu lub obiektu, powodując istotną szkodę podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Ustawowe odstępstwa od zakazów dot. zwierząt

Zakazy umyślnego zabijania, chwytania, transportu, przetrzymywania, posiadania zwierząt, ich przemieszczania z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca oraz zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany darowizny, wywożenia poza granice kraju okazów gatunków nie dotyczą okazów gatunków pozyskanych na podstawie zezwolenia właściwego organu ochrony przyrody **zgodnie z rozporządzeniem w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (załącznik nr 3) pozyskiwane ze środowiska naturalnego mogą być dwa gatunki: ślimak winniczek i bóbr europejski.**

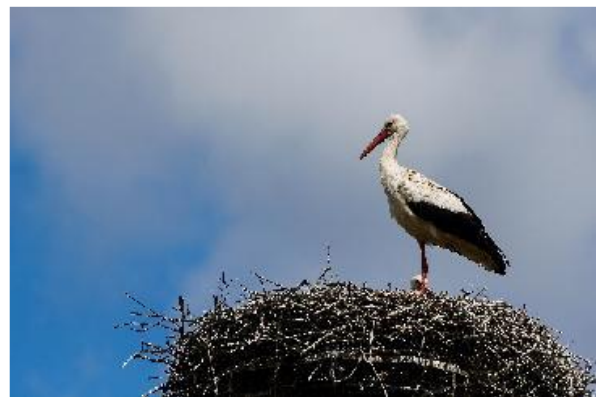
Zakazy przetrzymywania, posiadania, zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny oraz wywożenia poza granicę państwa nie dotyczą okazów gatunków

pozyskanych poza granicą państwa i wwiezionych z zagranicy na podstawie zezwolenia właściwego organu ochrony przyrody.

Odstępstwo dotyczy gatunków oznaczonych symbolem (4) w załączniku nr 2 do rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, należy tu m.in. ślimak winniczek, rak rzeczny i rak stawowy.

Zezwolenia na odstępstwa od zakazów mogą być wydane w przypadku:

1. braku rozwiązań alternatywnych
2. jeżeli nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów
3. spełniają jedną z przesłanek wymienionych w art. 56 ust. 4 uoop

Art. 56 ust. 4 uoop Zezwolenie – warunki wydania

Decyzja derogacyjna może być wydana w przypadku braku rozwiązań alternatywnych, jeżeli nie jest szkodliwa dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt lub grzybów oraz...

1. leży w interesie ochrony dziko występujących gatunków roślin, zwierząt, grzybów lub ochrony siedlisk przyrodniczych lub
2. wynika z konieczności ograniczenia poważnych szkód w odniesieniu do upraw rolnych, inwentarza żywego, lasów, rybostanu, wody lub innych rodzajów mienia, lub
3. leży w interesie zdrowia lub bezpieczeństwa powszechnego, lub

4. jest niezbędna w realizacji badań naukowych, działań edukacyjnych lub celów związanych z odbudową populacji, reintrodukcją gatunków roślin, zwierząt lub grzybów, albo do celów działań reprodukcyjnych, w tym do sztucznego rozmnażania roślin, lub 5) umożliwia, w ściśle kontrolowanych warunkach, selektywnie i w ograniczonym stopniu, zbiór, pozyskiwanie lub przetrzymywanie okazów roślin lub grzybów oraz chwytanie, pozyskiwanie lub przetrzymywanie okazów zwierząt gatunków objętych ochroną w liczbie określonej przez wydającego zezwolenie, lub
5. w przypadku gatunków objętych ochroną ścisłą, gatunków ptaków oraz gatunków wymienionych w załączniku IV dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory - wynika z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogów o charakterze społecznym lub gospodarczym lub wymogów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska, lub
6. w przypadku gatunków innych niż wymienione w pkt 6 - wynika ze słusznego interesu strony lub koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogów o charakterze społecznym lub gospodarczym lub wymogów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska

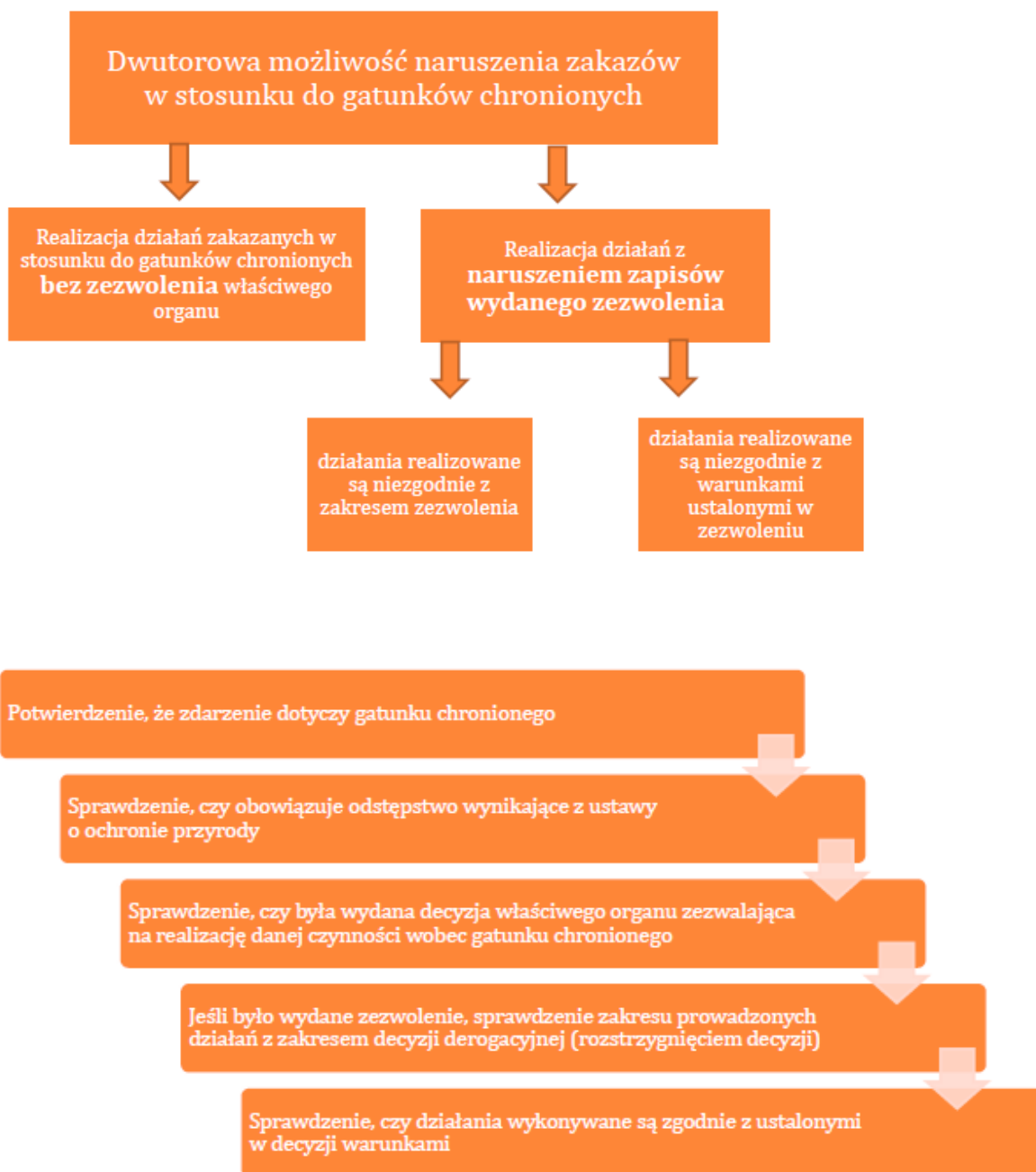
Warunek wydania zezwolenia, o którym mowa w **ust. 4 pkt 6**, w przypadku gatunków ptaków dotyczy jedynie wydania zezwolenia na niszczenie siedlisk lub ostoi, będących ich obszarem rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania. Brak możliwości wydania zezwolenia na usunięcie gniazda.

Art. 56 ust. 6

Zezwolenie na odstępstwo od ww. zakazów wydaje się na wniosek zainteresowanego. Wniosek o wydanie zezwolenia powinien zawierać m.in.:

1. dane wnioskodawcy,
2. cel wykonania wnioskowanych czynności,
3. opis czynności,
4. wskazanie sposobu i metody dochwywania, odławiania lub zabijania zwierząt albo sposobu zbioru roślin i grzybów,
5. nazwę gatunku(ów).

Organy właściwe do wydania zezwoleń dokonują kontroli spełniania warunków określonych w wydanych przez siebie zezwoleniach (na podstawie przepisów ustawy oop)

Ochrona gatunkowa - właściwość organów

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska

- w stosunku do dziko występujących roślin lub grzybów gatunków objętych ochroną gatunkową na wwożenie z zagranicy lub wywożenie poza granicę państwa okazów gatunków
- w stosunku do dziko występujących zwierząt gatunków objętych ochroną gatunkową na umyślne zabijanie, wwożenie z zagranicy lub wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków, umyślnego wprowadzania do środowiska przyrodniczego
- objętych ochroną ścisłą i częściową na czynności podlegające zakazom określonym jeżeli zezwolenie dotyczy obszaru wykraczającego poza granice dwóch województw lub jeżeli ma to związek z działaniami podejmowanymi przez ministra właściwego do spraw środowiska, w tym dotyczącymi realizacji programu ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej, programów ochrony gatunków zagrożonych wyginięciem lub umów międzynarodowych

Regionalny dyrektor ochrony środowiska

na obszarze swojego działania w stosunku do gatunków

- objętych ochroną częściową na wszystkie czynności podlegające zakazom zarówno w odniesieniu do gatunków dziko występujących, jak i innych niż dziko występujące roślin, zwierząt i grzybów
- objętych ochroną ścisłą na pozostałe czynności podlegające zakazom zarówno w odniesieniu do gatunków dziko występujących, jak i innych niż dziko występujące roślin, zwierząt i grzybów

Minister właściwy do spraw środowiska

na obszarze parku narodowego może, po zasięgnięciu opinii dyrektora parku narodowego w odniesieniu do wszystkich zakazów i wszystkich gatunków chronionych

art. 48, 49 i 50 [ustawa o ochronie przyrody]

Minister Środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa określi, w drodze rozporządzenia gatunki zwierząt, roślin i grzybów objętych ochroną ścisłą, z wyszczególnieniem gatunków:

- wymagających ochrony czynnej,
- objętych ochroną częściową,
- objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane, oraz sposoby ich pozyskiwania,
- wymagających ustalenia stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania, w tym wielkość stref ochrony-kierując się potrzebą ochrony dziko występujących zwierząt, roślin i grzybów, ich siedlisk, ostoi lub stanowisk oraz wymaganiami ekologicznymi, naukowymi i kulturowymi, a także biorąc pod uwagę obowiązujące w tym zakresie przepisy prawa Unii Europejskiej.

Ochrona strefowa gatunków chronionych, ochrona strefowa ostoi – strefa tworzona decyzją RDOŚ

Regionalny dyrektor ochrony środowiska może ustalać i likwidować, w drodze decyzji administracyjnej

- 1) strefy ochrony ostoi oraz stanowisk roślin objętych ochroną gatunkową,
 - 2) strefy ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt objętych ochroną gatunkową,
 - 3) strefy ochrony ostoi oraz stanowisk grzybów objętych ochroną gatunkową
- Gatunki strefowe wymienione są w poszczególnych rozporządzeniach Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej
 - Granice stref ochrony oznacza się tablicami z napisem, odpowiednio "ostoja roślin", "ostoja zwierząt" albo "ostoja grzybów" i informacją "osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony"
 - Regionalny dyrektor ochrony środowiska prowadzi rejestr stref ochrony.

Ochrona ptaków drapieżnych na przykładzie ochrony rybołowa

Ptaki drapieżne w Polsce poddane są częstym przypadkom kłusownictwa lub innego niszczenia stanowisk (z uprzedzenia, dla sportu i jako trofeum, dla zysku). Oprócz przypadków kłusownictwa z użyciem broni należy zwrócić uwagę na przypadki trucia, zastawiania pułapek i siideł, wybierania jaj z gniazd lub ich niszczenia. Każdego roku w rejestrze ptaków martwych odnotowuje się kilkadziesiąt zabitych bielików, orlików krzykliwych, kań oraz setki krogulców, pustulek i jastrzębi. Takie postępowanie jest wielce naganne i bulwersujące w świetle obecnej wiedzy o pozytywnej roli drapieżców jako naturalnych selekcjonerów i regulatorów populacji ofiar.

Analiza 19 zestrzelone rybołówów w latach 2001-2017

Rok	Miesiąc	Dzień	Wiek /plec	Stan	Los	Przyczyny	Woj.	Miejscowość	Uwagi
2001	7		juv	martwy-stan	nieznany	zastrzelony	zach-pom	Chodzież	
2001	10	5		martwy-stan	nieznany	zastrzelony	zach-pom	Łobez	obserwator widział moment zastrzelenia ptaka
2001	4	29		martwy-stan	nieznany	zastrzelony	lubelskie	Kolonia Siedliszczki	postrzelony
2003	6	29	ad	osłabiony/ranny	padł	zastrzelony	lubuskie	Rzepin	postrzelony z broni śrutowej na stawach rybnych
2003	9	14		martwy-świeży		zastrzelony	świętokrzyskie	Gnojno	ptak z fińską obrączką
2003	10	15	ad/f	osłabiony/ranny	pozostał w hodowli	zastrzelony	kuj-pom	Toruń	przekazany do ZOO w Poznaniu
2003	12	12		martwy-stan	nieznany	zastrzelony	mazowieckie	Rumoka	stawy rybne
2004	11	1		martwy-stan	nieznany	zastrzelony	zach-pom	Sławno	postrzelony
2004	10	7		martwy-stan	nieznany	zastrzelony	lubelskie	Pobołowice	postrzelony
2006	9	17	juv	osłabiony/ranny	padł	zastrzelony	zach-pom	Dziadowo	śruciny w ciele
2006	11	1		osłabiony/ranny	nieznany	zastrzelony	zach-pom	Strzegłino	postrzelony
2007	4	13	juv/f	osłabiony/ranny	pozostał w hodowli	zastrzelony	wielkopolskie	Krzyż	obrząk
2010	9	25	im	osłabiony/ranny	pozostał w hodowli	zastrzelony	podlaskie	Knyszyn	śruciny w ciele
2011	9	15		osłabiony/ranny	padł	postrzelony	mazowieckie	Oblas	śruciny w ciele, nie przeżył zabiegu
2011	9	17		osłabiony/ranny		postrzelony	łódzkie	Głowno	śruciny w ciele,
2012	5	4		martwy-świeży		postrzelony	zach-pom	Cybowo	zaobraczkowany
2014	6	8	ad/m	osłabiony-ranny	pozostał w hodowli	postrzelony	lubuskie	Trzciel	postrzelony w pobliżu stawów. Padł.
2017	9	3		osłabiony-ranny	padł	postrzelony	wielkopolskie	Pobiedziska	postrzelony, padł w ośrodku rehabilitacji ptaków
2016	5			martwy-świeży		zastrzelony	wielkopolskie	Nadleśnictwo Grodzisk Wielkopolski	zastrzelony, znaleziony w pobliżu stawów

Populacja rybołowa w Europie

Europa (wybrane przykłady)

Kraj	Liczba par na przełomie XX / XXI wieku	Liczba par po I dekadzie XXI wieku	Zmiana procentowa
Szwecja	3 444	4 100	+16
Finlandia	1 200	1 300	+8
Norwegia	235	500	+53
Łotwa	125	190	+18
Estonia	47	55	+14
Białoruś	155	165	+9
Polska	72	25	-65
Litwa	50	25	-50
Niemcy	476	700	+47
Francja	47	76	+38
Hiszpania	35	41	+15
Wielka Brytania	182	240	+24
Dania	0	3	+
Portugalia	0	1	+

Podstawowym sposobem ochrony gatunku jest obejmowanie go ochroną prawną na poziomie krajowym i międzynarodowym.

Rybołów chroniony jest prawem międzynarodowym poprzez umieszczenie:

- w załączniku I dyrektywy Ptasiej,
- w załączniku II konwencji z Bonn 1979,
- w załączniku II konwencji Waszyngtońskiej (CITES).

W Polsce objęty jest ochroną gatunkową na mocy rozporządzenia o ochronie gatunkowej zwierząt z 6 grudnia 2016 r. - podlega ścisłej ochronie i uznano go za gatunek wymagający ochrony czynnej. W Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt ma status VU – gatunek narażony na wyginięcie. Rybołów podlega ochronie gatunkowej zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2016 r. poz. 2183).

Obowiązuje w stosunku do niego szereg obostrzeń m.in. zakaz:

- umyślnego zabijania i niszczenia jaj lub form rozwojowych,
- umyślnego okaleczania lub chwytania, przetrzymywania i posiadania okazów gatunków i transportu,
- niszczenia siedlisk lub ostoi,
- niszczenia, usuwania lub uszkodzania gniazd,
- zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany lub darowizny okazów gatunków,
- wwożenia z zagranicy lub wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków.

Według danych Komitetu Ochrony Orłów w latach 2001-2016 zabitych zostało 19 rybołów z użyciem broni śrutowej.

Postrzelenie (skutek śmiertelny) rybołowa w Nadleśnictwie Czerniejewo: zgłoszenie zdarzenia przez fotografa-ornitologa do Straży Leśnej, ornitologów oraz RDOŚ Poznań - zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa przez myśliwych polujących w trakcie legalnego polowania zbiorowego - brak możliwości ustalenia sprawcy. Umorzenie postępowania.

Myśliwy polujący niezgodnie z etyką myśliwską staje się kłusownikiem.

Sezon polowań na kaczki:

- od 15 sierpnia, czyli w okresie żerowania rybołów (dorosłych i tegorocznych młodych),
- wielu myśliwych nie rozróżnia ptaków w locie,
- traktują strzelanie do kaczek jak rodzaj sportu - strzelanie do rzutek,
- nie interesuje ich zestrzelona kaczka (złamanie przepisów i etyki myśliwskiej).

Przykłady

1) Otrucie

**Regionalny Dyrektor
Ochrony Środowiska w Opolu**

Informuję, że 26.01.2017 r. pomiędzy miejscowościami Kietlice oraz Królowe (gmina Głubczyce) znaleziono kolejnego martwego bielika. Ptaka znaleziono w strefie ochronnej wokół gniazda znajdującego się w Nadleśnictwie Prudnik, leśnictwie Ściborzyce (oddz. 31b).

Jest to szósty martwy ptak szponiasty znaleziony w tej okolicy. Dnia 12. 01.2017 r. na polu około 1 km na północny-zachód od miejscowości Królowe znaleziono pierwszego martwego bielika. Następnego dnia (13.01.17 r.) w zadrzewieniu znajdującym się około 1 km na północny - zachód od Królowych stwierdzono drugiego martwego bielika oraz trzy myszołowy zwyczajne.

Staraniem członków i sympatyków Komitetu Ochrony Orłów jeden z martwych bielików został poddany sekcji w Zakładzie Higieny Weterynaryjnej w Opolu. Wynik badania sugeruje toksykologiczne podłoże śmierci ptaka (w załączeniu wynik sekcji).

W związku z realnym podejrzeniem, że śmierć ptaków nie nastąpiła w sposób naturalny, uprzejmie proszę o podjęcie w tej sprawie działań, tj. zgłoszenie sprawy do organów ścigania.

KOMITET OCHRONY ORŁÓW

2) Użycie broni

ZAWIADOMIENIE ZAWIADAMIAJĄCEGO O NIEWNIESIENIU WNIOSKU O UKARANIE DO SĄDU

Na podstawie art. 54 § 2 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia zawiadamiam, że przeprowadzone czynności wyjaśniające w sprawie zaistniałego, w okresie od 03.03.2018r do dnia 10.03.2018r., na terenie Nadleśnictwa Strzelce Opolskie – Leśnictwo Kępna oddział 71F Gogolin Szczakiel, zniszczenia przez nieustalonego sprawcę lęgu bielika zwyczajnego – gatunku objętego ochroną strefową, poprzez wybranie nieustalonej ilości jaj z gniazda, na szkodę Nadleśnictwa Strzelce Opolskie; tj. o czyn z artykułu 164 Kodeksu wykroczeń w zw. z art. 127 pkt 2 lit e w zw. z art. 52 ust. 1 pkt 3 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16.04.2004r, nie dostarczyły podstaw do skierowania wniosku o ukaranie do Sądu Rejonowego z powodu niewykrycia sprawcy wykroczenia.

3) Zastrzelenie Bociana Czarnego z nadajnikiem

Dnia 12 sierpnia br. zostałem poinformowany o odnalezieniu martwego bociana czarnego posiadającego obrączki ornitologiczne oraz nadajnik GPS. Informacja została przekazana przez Służbę Leśną Nadleśnictwa Namysłów. W toku ustalenia pochodzenia ptaka wykazano, że jest to jeden z bocianów czarnych pochodzących z stref ochronnych wyznaczonych na terenie Leśnictwa Wołczyn w Nadleśnictwie Namysłów. Ptak został zaobrączkowany i wyposażony w nadajnik satelitarny dnia 29 czerwca br. przez członków grupy obrączkarskiej Silesiana (zgodnie z posiadanymi zezwoleniami na wejście do stref ochronnych otrzymanych przez RDOŚ w Opolu oraz obrączkowanie i zakładanie nadajników otrzymanych przez GDOŚ). W dniu, w którym doszło do śmierci ptaka tj. 11 sierpnia 2019, ptak przebywał na Stawach Markowe (około 12.20), Stawach w Szubienniku (12.23) oraz Stawach w Dąbrówce Dolnej (od ok. 12.30 do 14.30). Po tym czasie ptak przeleciał w okolice m. Zawiesz-Leśniówka przy ul. Odrodzenia Polski, gdzie odnotował ostatni sygnał w locie (14.32). Po tym czasie ptak znajdował się na pobliskim polu, gdzie prawdopodobnie został zabity (od ok. 14.34 do 17). W dalszej części dnia oraz noc ranny lub martwy ptak przebywał na terenie zabudowania położonego przy ul. Odrodzenia Polski 55 w Zawiesz (okres od około 17 dnia 11 sierpnia 2019 do godziny 9 dnia następnego tj. 12 sierpnia 2019). Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Służbę Leśną wynika, że po tym czasie ptak został zabrany z ww. posesji oraz zakopany. Tego samego dnia odzyskano nadajnik oraz dokonano dokumentacji ptaka (po wykopaniu). Przeprowadzone oględziny oraz charakter odniesionych obrażeń sugerują postrzał, co potwierdza również zachowanie ptaka pomiędzy godziną

Podsumowanie

- Przypadki umyślnego zabijania lub niszczenia stanowisk ptaków drapieżnych notowane są regularnie.
- Najczęściej przypadki te zgłaszane są przez ornitologów, leśników lub pracowników RDOŚ.
- Sprawy są najczęściej umarzone z powodu braku możliwości określenia sprawcy lub udowodnienia winy.
- Potrzebna jest bliska współpraca pomiędzy instytucjami ochrony środowiska, Lasami Państwowymi oraz Policją i prokuraturą.

4. Ochrona gatunkowa a wycinka drzew i krzewów

4.1. Analiza przepisów w zakresie zakazów obowiązujących w stosunku do gatunków chronionych

Podstawy prawne dotyczące wycinki drzew i krzewów:

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 55 z późn.zm) – zwana dalej uoop - przepisy dotyczące wycinki drzew i krzewów zawarte są w art. 83-90.

W przypadkach, kiedy drzewo/krzew stanowi siedlisko gatunku chronionego lub samo jest gatunkiem chronionym, zastosowanie mają przepisy dotyczące ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt z dnia 16 grudnia 2016 r. (Dz.U. z 2020 r. poz. 26)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej roślin z dnia 9 października 2014 r. (Dz.U. z 2014 r. poz. 1409)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej grzybów z dnia 9 października 2014 r. (Dz.U. z 2014 r. poz. 1408)

W obowiązującym stanie prawnym ochrona drzew, krzewów i zieleni mieści się w ochronie przyrody. Mówi o tym art. 2. 1. uoop - Ochrona przyrody, w rozumieniu ustawy, polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody:

1. dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów,
2. roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową,
3. zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia,
4. siedlisk przyrodniczych,
5. siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów,
6. tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt,
7. krajobrazu,
8. zieleni w miastach i wsiach,
9. zadrzewień.

W obowiązującej ustawie o ochronie przyrody znajdziemy cały rozdział poświęcony ochronie terenów zieleni i zadrzewień (Rozdział 4 „Ochrona terenów zieleni i zadrzewień” uoop). Jednakże z uwagi na to, że drzewa i krzewy stanowią elementy krajobrazu mogą być one także objęte ochroną jak pozostałe elementy krajobrazu (art. 2 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 pkt 5), a także mogą podlegać ochronie gatunkowej (art. 2 ust. 1 pkt 2).

Jeśli chodzi o ochronę gatunkową roślin, która bezpośrednio może dotyczyć wycinki drzew lub krzewów obowiązują następujące zakazy:

1. umyślnego niszczenia,
2. umyślnego zrywania lub uszkodzania,
3. niszczenia ich siedlisk,
4. pozyskiwania lub zbioru,
5. przetrzymywania lub posiadania okazów gatunków,
6. zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny lub transportu okazów gatunków, z tym że zakaz transportu dotyczy gatunków oznaczonych w załączniku nr 1 do rozporządzenia symbolem (2),
7. wwożenia z zagranicy lub wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków,
8. umyślnego przemieszczania w środowisku przyrodniczym,
9. umyślnego wprowadzania do środowiska przyrodniczego.

Z racji tego, że drzewa i krzewy mogą być siedliskiem dla chronionych gatunków zwierząt lub grzybów przy wycince obowiązują także niektóre punkty dotyczące zakazów związanych z ochroną gatunkową zwierząt i grzybów. Są to m. in. zakazy:

- niszczenia siedlisk lub ostoi, będących obszarem rozrodu zwierząt, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania,
- niszczenia, usuwania lub uszkodzania gniazd, mrowisk, nor, legowisk, żeremi, tam, tarlisk, zimowisk lub innych schronień,
- umyślnego uniemożliwiania dostępu do schronień,
- niszczenia siedlisk chronionych gatunków grzybów.

Od wyżej wymienionych zakazów w uzasadnionych przypadkach obowiązują odstępstwa, które mogą być regulowane rozporządzeniem lub wydane przez GDOŚ lub rdoś na wniosek zainteresowanego. Na przykład w przypadku gatunkowej ochrony zwierząt obowiązuje odstępstwo od zakazu usuwania gniazd od 16 października do

końca lutego w przypadku usuwania gniazd z budek dla ptaków lub usuwania gniazd z terenów zieleni lub obiektów budowlanych jeśli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne. Jednakże pomimo odstępstwa od zakazu usuwania gniazd ptaków podmiot planujący wycinkę drzewa jest zobowiązany do uzyskania zezwolenia na niszczenie siedlisk.

4.2. Zezwolenie na wycinkę drzew oraz sytuacje, w których nie jest wymagane zezwolenie

Zgodnie z obowiązującym prawem usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części może nastąpić po uzyskaniu zezwolenia wydanego na wniosek:

- posiadacza nieruchomości – za zgodą właściciela tej nieruchomości (zgoda właściciela nie jest wymagana, gdy wniosek składa spółdzielnia mieszkaniowa, wspólnota mieszkaniowa, zarządca nieruchomości będącej własnością Skarbu Państwa),
- właściciela urządzeń, służących do doprowadzania lub odprowadzania płynów, pary, gazu, energii elektrycznej oraz innych podobnych – jeżeli drzewo lub krzew zagrażają funkcjonowaniu tych urządzeń (art. 49 §1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 2020 poz. 875).

W zależności od terenu na jakim znajduje się wnioskowane drzewo lub krzew zgodę mogą wydawać następujące organy:

- zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków,
- zezwolenie na usunięcie drzewa w pasie drogowym drogi publicznej, z wyłączeniem obcych gatunków topoli, wydaje się po uzgodnieniu z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska,
- zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu na obszarach objętych ochroną krajobrazową, w granicach parku narodowego albo rezerwatu przyrody wydaje się po

uzgodnieniu odpowiednio z dyrektorem parku narodowego albo regionalnym dyrektorem ochrony środowiska.

Organ właściwy do wydania zezwolenia na usunięcie drzewa lub krzewu przed jego wydaniem dokonuje oględzin w zakresie występowania w ich obrębie gatunków chronionych. Postępowanie w sytuacji gdy drzewo lub krzew jest siedliskiem gatunków chronionych opisano w kolejnym punkcie.

Istnieją przypadki, kiedy zezwolenie na wycinkę nie jest konieczne. Określa je art. 83 uop i dotyczą one m. in.:

- drzew, których obwód pnia na wysokości 5 cm nie przekracza:
 - 80 cm – w przypadku topoli, wierzb, klonu jesionolistnego oraz klonu srebrzystego,
 - 65 cm – w przypadku kasztanowca zwyczajnego, robinii akacjowej oraz płatanu klonolistnego,
 - 50 cm – w przypadku pozostałych gatunków drzew
- drzew, które rosną na nieruchomościach stanowiących własność osób fizycznych i są usuwane na cele niezwiązane z prowadzeniem działalności gospodarczej (konieczne jest jednak zgłoszenie do organu wydającego zezwolenie, organ w terminie 21 dni od dnia doręczenia zgłoszenia dokonuje oględzin, po oględzinach organ może wnieść sprzeciw - usunięcie drzewa jest możliwe gdy nie będzie sprzeciwu),
- krzewu lub krzewów rosnących w skupisku do 25 m²,
- drzew lub krzewów usuwanych w celu przywrócenia gruntów nieużytkowanych do użytkowania rolniczego,
- drzew lub krzewów owocowych, z wyłączeniem rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków lub na terenach zieleni,
- prowadzenia akcji ratowniczej przez jednostki ochrony przeciwpożarowej lub inne właściwe służby ustawowo powołane do niesienia pomocy osobom w stanie nagłego zagrożenia życia lub zdrowia,
- drzew lub krzewów stanowiących złomy lub wywroty usuwanych przez jednostki ochrony przeciwpożarowej, jednostki Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zarządców dróg, zarządców infrastruktury kolejowej, gminne lub powiatowe jednostki oczyszczania lub inne podmioty działające w tym zakresie na zlecenie gminy lub powiatu,

- zabiegów pielęgnacyjno-sanitarnych, jednak zakres ich wykonywania został ściśle określony.

Za usunięcie drzew lub krzewów bez wymaganego zezwolenia organ wydający te zezwolenia wymierza administracyjną karę pieniężną.

4.3. Postępowanie w sytuacji, gdy drzewo jest siedliskiem gatunków chronionych

Usunięcie drzewa, skutkujące naruszeniem zakazów obowiązujących wobec gatunków chronionych bez zezwolenia to:

- wykroczenie z art. 131 pkt 14 uop „kto bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom narusza zakazy w stosunku do roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową podlega karze aresztu albo grzywny” lub
- przestępstwo z art. 181 k.k. 3 w przypadku istotnej szkody „kto niezależnie od miejsca czynu niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta pozostające pod ochroną gatunkową powodując istotną szkodę podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

Dlatego też konieczne jest uzyskanie zezwolenia na jakiegokolwiek działania. W celu uzyskania zezwolenia na odstąpienie od zakazów obowiązujących w stosunku do danego gatunku należy zwrócić się odpowiednio do regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (w zależności od gatunku i rodzaju planowanych czynności). Najpierw jednak należy złożyć wniosek do organu właściwego do wydania zezwolenia na wycinkę drzew lub krzewów. Organ ten przed wydaniem zgody dokonuje oględzin w zakresie występowania w obrębie drzew i krzewów gatunków chronionych (art. 83c. 1. uop).

Oględziny powinny być dokonane zgodnie z art. 7 KPA czyli:

- uwzględniać „wszelkie kroki niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego”, w okresie, w którym możliwe jest zauważenie i rozpoznanie występujących gatunków chronionych.

MASZ PRAWO
DO OCHRONY PRZYRODY

Ochrona gatunkowa a wycinka drzew i krzewów

Drzewa lub krzewy mogą być siedliskiem chronionych gatunków zwierząt lub grzybów.

MASZ PRAWO
DO OCHRONY PRZYRODY

Ochrona gatunkowa a wycinka drzew i krzewów

Pachnica dębowa
Osmoderma spp.

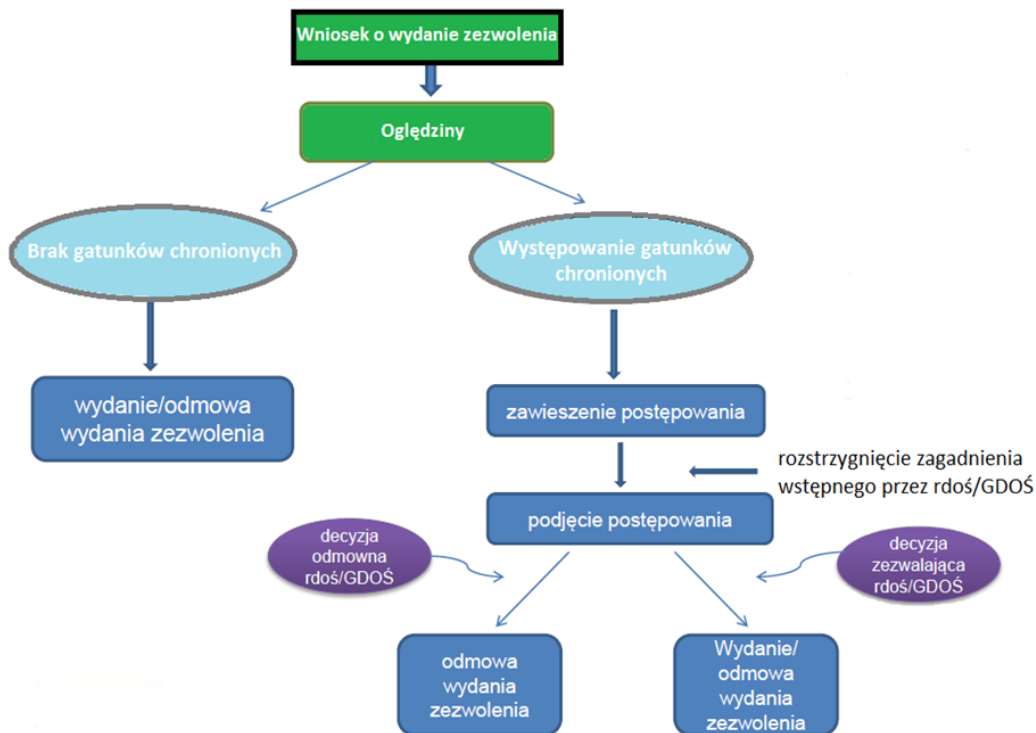

Kiedy w czasie oględzin organ wydający pozwolenie nie stwierdza gatunków chronionych rodu weryfikuje sytuację (dokumentacja zdjęciowa, oględziny). Gdy rzeczywiście brak gatunków chronionych i brak innych przeciwwskazań zezwolenie jest wydawane. Jednakże w przypadku stwierdzenia gatunków chronionych RDOŚ odmawia uzgodnienia.

W przypadku zaś gdy organ wydający zezwolenie na usunięcie drzew podczas oględzin stwierdza występowanie gatunków chronionych i nie istnieje możliwość usunięcia drzew bez złamania zakazów z zakresu ochrony gatunkowej wójt, burmistrz, prezydent, starosta, konserwator zabytków zawiesza postępowanie do czasu rozstrzygnięcia zagadnienia wstępnego, wzywa jednocześnie wnioskodawcę

o wystąpieniu do rdoś/GDOŚ w celu uzyskania zezwoleń z zakresu ochrony gatunkowej. Rdoś lub GDOŚ wydaje decyzję zezwalającą lub nie zezwalającą na odstępstwa od zakazów w stosunku do gatunków chronionych, którą wnioskodawca przedstawia właściwemu organowi. Właściwy urząd po zapoznaniu się z decyzją wydaje lub nie wydaje zgodę na wycinkę.

W sytuacji gdy stwierdzenie gatunku chronionego nastąpiło już w trakcie realizacji prac obowiązuje następujący schemat postępowania:

- wstrzymanie prac,
- zabezpieczenie gatunku chronionego,
- kontrola dokumentacji (decyzja derogacyjna),
- kontrola realizacji warunków decyzji zezwalającej,
- wszczęcie postępowania szkodowego, karnego.

4.4. Instytucje do kontaktu w sprawie konsultacji przyrodniczych, dotyczących wycinki drzew

W sprawie konsultacji przyrodniczych dotyczących siedlisk oraz występowania gatunków chronionych można zwracać się do następujących instytucji:

- RDOŚ, GDOŚ inne organy ochrony przyrody,
- ośrodki uniwersyteckie - w tym Wydziały Biologii, Zoologii,
- naukowcy zajmujący się herpetologią, fitosocjologią, entomologią, ornitologią, dendrologią,
- organizacje pozarządowe takie jak np. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, WWF Polska, Ekopatrol - w ramach straży miejskiej, Polskie Towarzystwo Entomologiczne, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Nietoperzy itd.
- ogrody botaniczne, zoologiczne, ośrodki rehabilitacji zwierząt.

5. Zniszczenie w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda

Szkody w środowisku w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych w rozumieniu ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie.

Wydaje się, że przepisy prawa karnego w sposób kompleksowy regulują ochronę szeroko rozumianego środowiska przyrodniczego. Powszechnie podkreśla się, że **problemy związane z ochroną środowiska nie wynikają z nieadekwatnej czy niepełnej regulacji prawnej, ale z braku skutecznej egzekucji tych przepisów oraz lekceważącego podejścia obywateli** do problemu ochrony środowiska przyrodniczego.
Izabela Pruszyńska - prawnik Prawowity.pl

Problemy

1. Brak zatrzymywania prac, skutkujących zniszczeniami w środowisku, przez organy ścigania.
2. Brak znajomości przepisów karnych ustawy o ochronie przyrody i ich zastosowania w kontekście kodeksu wykroczeń i kk.
3. Brak podejmowania postępowań.
4. Umarzanie spraw z powodu niskiej szkodliwości społecznej.
5. Umarzanie spraw z powodu braku dowodów.
6. Umarzanie spraw z powodu niewykrycia sprawcy.

Ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (TJ.Dz.U. z 2019r. poz.1862)

1. określa zasady odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku i naprawę szkód w środowisku
2. organem ochrony środowiska właściwym w sprawach odpowiedzialności za zapobieganie szkodom w środowisku i naprawę szkód w środowisku jest co do zasady regionalny dyrektor ochrony środowiska
3. ustawa weszła w życie dnia 30 kwietnia 2007 r.

Przepisów ustawy nie stosuje się:

1. do bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku, która zaistniała przed dniem 30 kwietnia 2007r. lub wynika z działalności, która została zakończona przed dniem 30 kwietnia 2007r., a także jeżeli od emisji lub zdarzenia,

68

które spowodowały bezpośrednie zagrożenie szkodą lub szkodę w środowisku, upłynęło więcej niż 30 lat, w tym do historycznego zanieczyszczenia powierzchni ziemi,

2. jeżeli bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku lub szkoda w środowisku zostały spowodowane przez:
 - a. konflikt zbrojny, działania wojenne, wojnę domową lub powstanie zbrojne
 - b. katastrofę naturalną w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz.U. z 2017r. poz.1897)
 - c. działalność, której głównym celem jest obronność i bezpieczeństwo państwa, bezpieczeństwo międzynarodowe lub której jedynym celem jest ochrona przed klęską żywiołową

Art. 6 pkt 11 [Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie]

Szkoda w środowisku to negatywna, mierzalna zmiana stanu lub funkcji elementów przyrodniczych, oceniona w stosunku do stanu początkowego, która została spowodowana bezpośrednio lub pośrednio przez działalność prowadzoną przez podmiot korzystający ze środowiska w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych, mającą znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ochrony tych gatunków lub siedlisk przyrodniczych.

„znaczący negatywny wpływ/oddziaływanie” = „szkoda”

Istotna szkoda to szkoda przyrodnicza a nie materialna, ilościowo mniejsza niż szkoda w znacznych rozmiarach, która nie musi się wiązać z niekorzystnymi zmianami o tak wysokim stopniu natężenia, choć w dalszym ciągu ich niekorzystny wpływ na ekosystem winien być wyraźny. **Ocena istotności** powinna uwzględniać **nie wartość materialną a przyrodniczą** roślin, rzadkość ich występowania, czy wyjątkowość.

1. *Zniszczenie w świecie roślinnym w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda nie są utożsamiane ze szkodą w znacznych rozmiarach* w rozumieniu art. 115 § 7 kk. Stanowiąca znamię przestępstw z rozdziału XXII Kodeksu karnego **szkoda powstała w świecie roślinnym nie jest wymierna i nie da się wyrazić kwotą pieniężną.**
2. **Do znamion** przestępstwa określonego w art. 181 § 1 kk należy skutek w postaci **zniszczeń o znacznych rozmiarach**. Należy przez to rozumieć **spowodowanie nieodwracalnych strat**, które dotknęły wielkich obszarów roślinności albo dużej

liczby zwierząt. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego **nie tyle decyduje o tym wielkość pieniężna strat, ile ich rozmiary** (por. wyrok SN z dnia 24 czerwca 1993 r., III KRN 98/93, OSNKW 1993, nr 9-10, poz. 64).

„Narzędzia” do realizacji zapisów ustawy szkodowej

1. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 lipca 2019 r.w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku (Dz. U. z 2019 r. poz. 1383).
2. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 września 2016 r.w sprawie rodzajów działań naprawczych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1396).

Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości – Krzysztofa Józefowicza – z upoważnienia ministra – na interpelację nr 390, z dnia 19 stycznia 2006 r., **w sprawie nieprecyzyjności art. 181 ustawy Kodeks karny skutkującej niepociąganiem do odpowiedzialności sprawców zanieczyszczenia środowiska**

- Wprawdzie pojęcie „szkody w znacznych rozmiarach” nie jest zdefiniowane w Kodeksie karnym, jednak **w świetle opracowań w literaturze prawniczej oraz w orzecznictwie nie powinno ono nastroczać trudności interpretacyjnych.**
- Kierując się **powszechnie akceptowanymi metodami wykładni prawa**, przyjąć trzeba, że **dla określenia rozmiaru szkody** znaczenie ma przede wszystkim **rozległość przestrzenna szkody, a nie jej wartość kwotowa.**

Nie obejmuje uprzednio zidentyfikowanego negatywnego wpływu, wynikającego z działania podmiotu korzystającego ze środowiska zgodnie z:

1. zezwoleniem na zbiór roślin lub grzybów oraz pozyskiwanie zwierząt objętych ochroną gatunkową
2. zatwierdzonym planem urządzenia lasu, dla którego przeprowadzono strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko,
3. decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach,
4. postanowieniem w sprawie uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia w zakresie oddziaływania na obszar Natura 2000,
5. postanowieniem w sprawie uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia w toku tzw. ponownej oceny

Szkoda w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych nie obejmuje uprzednio zidentyfikowanego negatywnego wpływu, wynikającego z działania podmiotu korzystającego ze środowiska zgodnie z:

3. decyzją, o której mowa w art. 34 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody lub
4. decyzją, o której mowa w art. 56 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, lub
5. zatwierdzonym planem urządzenia lasu, dla którego przeprowadzono strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko, o której mowa w art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2018 r. poz. 2081 oraz z 2019 r. poz. 630, 1501 i 1589), lub
6. decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach, o której mowa w art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, lub
7. postanowieniami, o których mowa w art. 90 ust. 1 i art. 98 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Rodzaje szkód w środowisku

1. szkody w powierzchni ziemi
2. szkody w wodach
3. szkody w gatunkach chronionych. Gatunki chronione w rozumieniu ustawy szkodowej to:
 - a. gatunki stanowiące przedmioty ochrony obszarów Natura 2000 (gatunki objęte ochroną na podstawie przepisów wydanych na podstawie art. 26 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody),
 - b. gatunki chronione (gatunki objęte ochroną na podstawie przepisów wydanych na podstawie art. 48 i art. 49 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody).
4. szkody w chronionych siedliskach przyrodniczych. Chronione siedliska przyrodnicze w rozumieniu ustawy szkodowej to
 - a. siedliska przyrodnicze, stanowiące przedmioty ochrony obszarów Natura 2000. Siedliska przyrodnicze należące do typów siedlisk określonych w przepisach

wydanych na podstawie art. 26 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody).

- b. siedliska oraz miejsca rozrodu, tokowania, lęgu, pierzenia i zimowania ptaków wędrownych gatunków chronionych oraz miejsca ich zatrzymywania się i żerowania wzdłuż tras wędrówek

Art. 6 pkt 1 [Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie] Definicja bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku

Wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia szkody w środowisku w dającej się przewidzieć przyszłości.

Nie każde zniszczenie w świecie roślinnym i zwierzęcym jest szkodą w środowisku w trybie przepisów ustawy szkodowej.

Istotna szkoda przyrodnicza, Andrzej Kepel, Salamandra 2/1998 (9)

„Wydaje się, iż należałoby uznać, że z istotną szkodą mamy np. do czynienia zawsze, gdy:

1. zostały zniszczone lub zabite osobniki z gatunków znajdujących się na polskich czerwonych listach roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem,
2. jeśli zwierzę zostało zabite ze szczególnym okrucieństwem,
3. jeśli czyn spowodował trwałe (np. trwające ponad 3 lata) zmniejszenie walorów przyrodniczych chronionego obiektu,
4. jeśli pełnoletni dokonali przestępstwa w obecności lub przy współudziale małoletnich,
5. jeśli czyn został popełniony z chęci zysku,
6. jeśli w wyniku przestępstwa oprócz przyrody ucierpiały efekty społecznej pracy włożonej w jej zabezpieczenie”.

Istotność szkody – przykład wilka - Stowarzyszenie dla Natury "WILK"

1. Każdy zabity wilk to strata dla lokalnej populacji. Jednak zabicie osobnika z pary rodzicielskiej (tzw. pary alfa), a zwłaszcza **rozmnażającej się samicy, ma znacznie większy wpływ na funkcjonowanie watahy, niż zabicie osobnika młodocianego, który nie uczestniczy w rozrodzie.**
2. (...) z punktu widzenia ochrony gatunku, **inny status mają wilki zamieszkujące Polskę Zachodnią, a inną wilki żyjące w ostojach tego gatunku w Karpatach**

i Polsce Wschodniej. Zgodnie z „Wytycznymi dla planów zarządzania populacjami dużych drapieżników” (...), populacja wilka w zachodniej Polsce wraz z populacją we wschodnich Niemczech ma status krytycznie zagrożonej (Critically Endangered CE) wg kryteriów Światowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN). Oznacza to, **że wilki w zachodniej Polsce stanowią obiekt szczególnej troski** ze strony Komisji Europejskiej.

3. Istotne jest również wskazanie, **czy wilka zabito w parku narodowym lub specjalnym obszarze ochrony siedlisk Natura 2000, którego "przedmiotem ochrony" są wilki**. Zabicie wilka z takiego obszaru jest z całą pewnością szkodą istotną.

Podmioty odpowiedzialne za szkody w środowisku

1. Przepisy ustawy stosuje się do bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub do szkody w środowisku:
 - a. spowodowanych przez działalność podmiotu korzystającego ze środowiska stwarzającą ryzyko szkody w środowisku;
 - b. spowodowanych również przez inną działalność niż ta, o której mowa w pkt1, podmiotu korzystającego ze środowiska, jeżeli dotyczą gatunków chronionych lub chronionych siedlisk przyrodniczych oraz wystąpiły z winy podmiotu korzystającego ze środowiska.
2. Przepisy ustawy stosuje się do bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub do szkody w środowisku, wywołanych emisją rozproszoną, pochodzącą z wielu źródeł, gdy jest możliwe ustalenie związku przyczynowego między bezpośrednim zagrożeniem szkodą w środowisku lub szkodą w środowisku a działalnością podmiotu korzystającego ze środowiska.

Podmiot korzystający ze środowiska w rozumieniu art.3 pkt 20 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. – Prawo ochrony środowiska:

1. przedsiębiorca w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2019 r.poz. 1292) oraz przedsiębiorca zagraniczny
3. w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz.1079 i 1214), a także osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie w zakresie

Zniszczenie w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda

- upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego,
2. jednostka organizacyjna niebędąca przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018r. –Prawo przedsiębiorców,
 3. osoba fizyczną niebędącą podmiotem korzystającą ze środowiska w zakresie, w jakim korzystanie ze środowiska wymaga pozwolenia.

Obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska

1. w przypadku wystąpienia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku niezwłoczne podjęcie działań zapobiegawczych
2. w przypadku wystąpienia szkody w środowisku:
 - a. podjęcie działań w celu ograniczenia szkody w środowisku, zapobieżenia kolejnym szkodom i negatywnym skutkom dla zdrowia ludzi lub dalszemu osłabieniu funkcji elementów przyrodniczych, w tym natychmiastowego opanowania, powstrzymania, usunięcia lub ograniczenia winny sposób zanieczyszczenia lub innych szkodliwych czynników
 - b. podjęcie działań naprawczych po uzgodnieniu warunków z organem ochrony środowiska
3. dokonanie zgłoszenie organowi ochrony środowiska i wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska jeżeli:
 - a. bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku nie zostało zażegnane, mimo przeprowadzenia działań zapobiegawczych
 - b. wystąpiła szkoda w środowisku,
 - c. poinformowania organu ochrony środowiska o zakończeniu prowadzenia działań zapobiegawczych lub naprawczych

Działania naprawcze

Wykonywane po uzgodnieniu warunków przeprowadzenia działań z organem ochrony środowiska w drodze decyzji określającej:

1. stan, do jakiego ma zostać przywrócone środowisko,
2. zakres i sposób przeprowadzenia działań naprawczych,
3. termin rozpoczęcia i zakończenia działań naprawczych,
4. sposób potwierdzenia osiągnięcia założonego efektu ekologicznego;

Rodzaje działań naprawczych określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 września 2016 r. w sprawie działań naprawczych (Dz. U. z 2016r., poz. 1396):

1. podstawowe,
2. uzupełniające,
3. kompensacyjne.

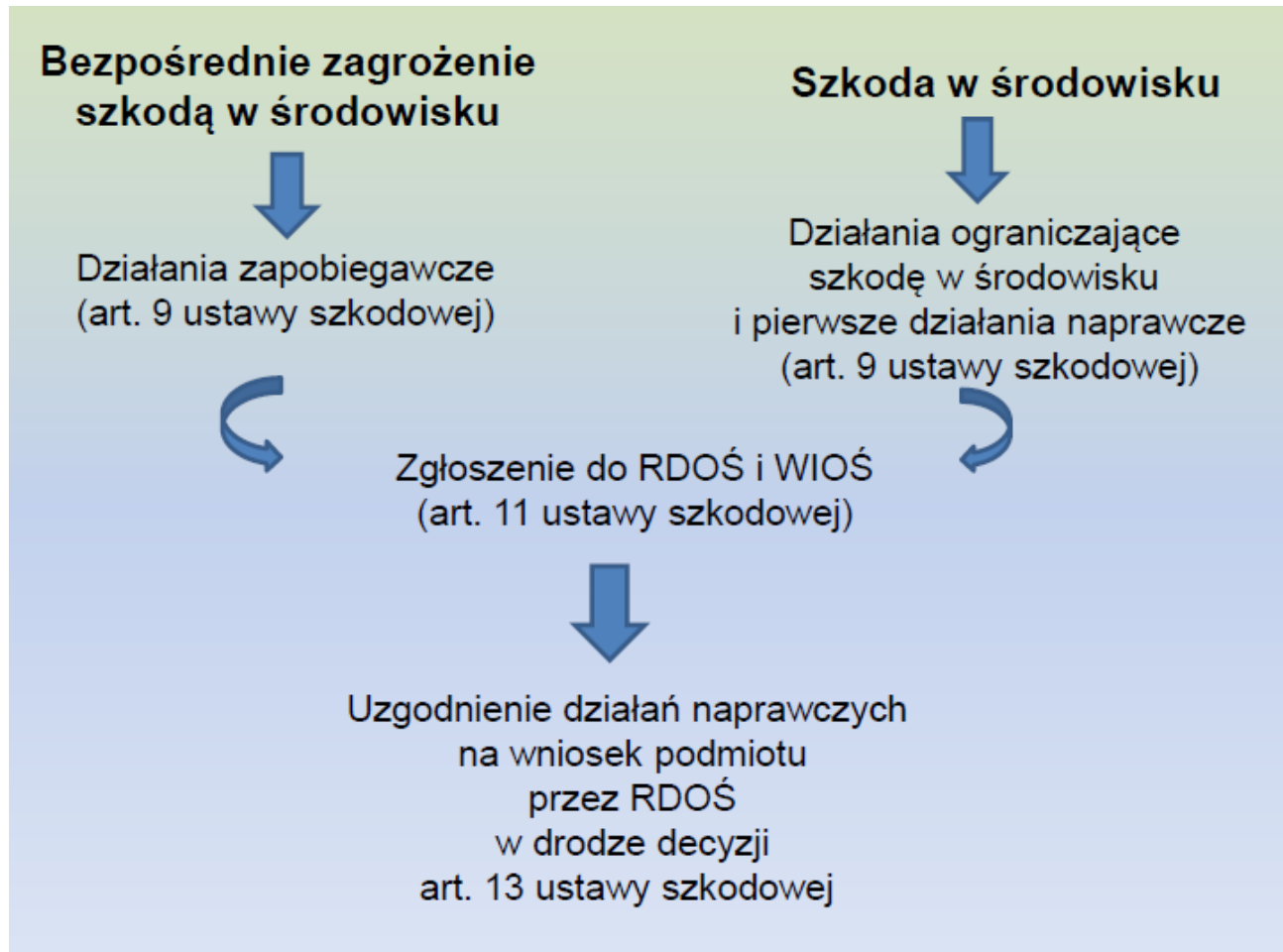
Działania naprawcze - wszelkie działania, w tym działania ograniczające lub tymczasowe, podejmowane w celu naprawy lub zastąpienia w równoważny sposób elementów przyrodniczych lub ich funkcji, które uległy szkodzie, a także działania kompensacyjne;

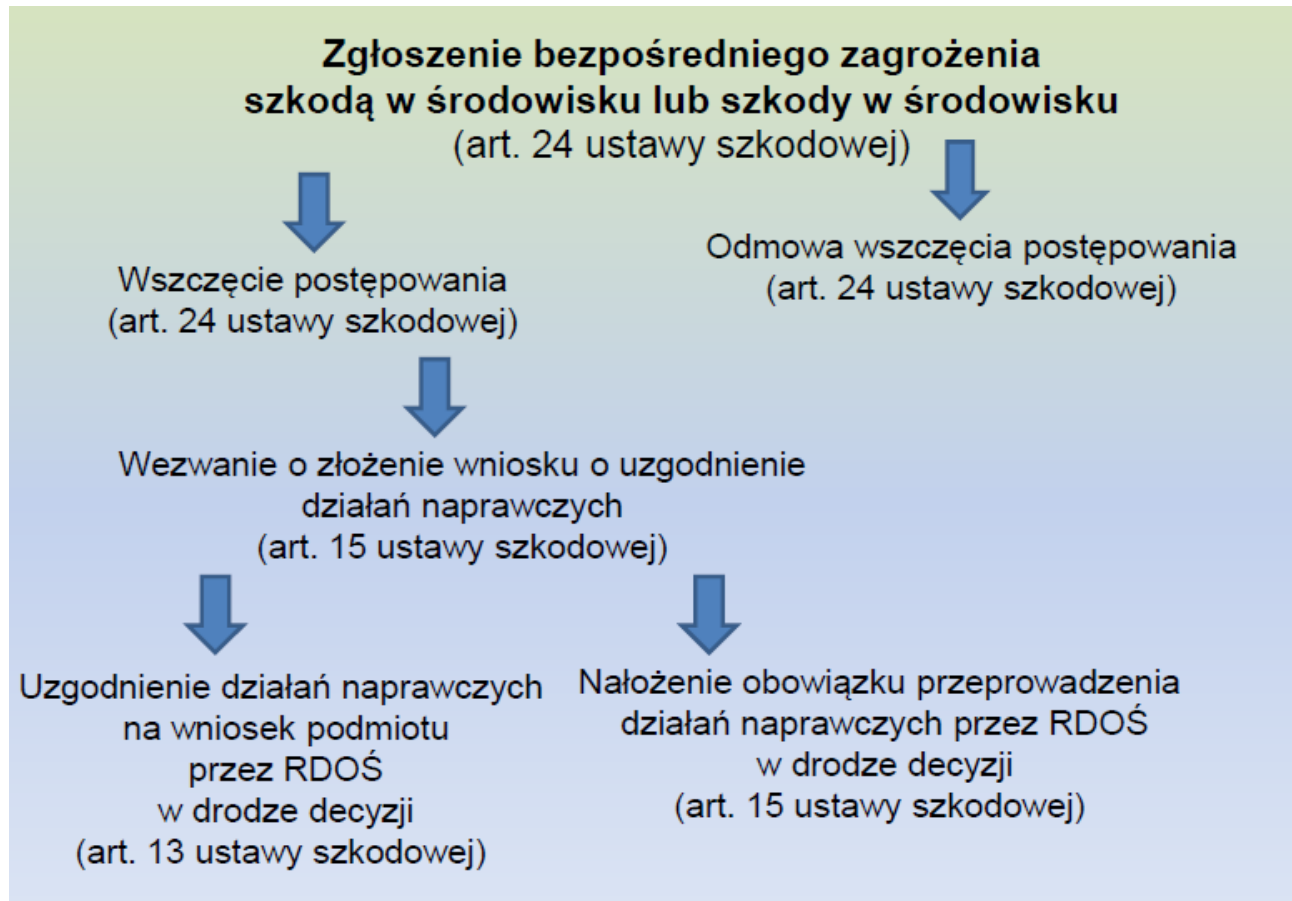
Do działań naprawczych zalicza się w szczególności: przeprowadzenie remediacji, przywracanie naturalnego ukształtowania terenu, zalesianie, zadrzewianie lub tworzenie skupień roślinności, reintrodukcję zniszczonych gatunków, prowadzące do usunięcia zagrożenia dla zdrowia ludzi oraz przywracania równowagi przyrodniczej na danym terenie.

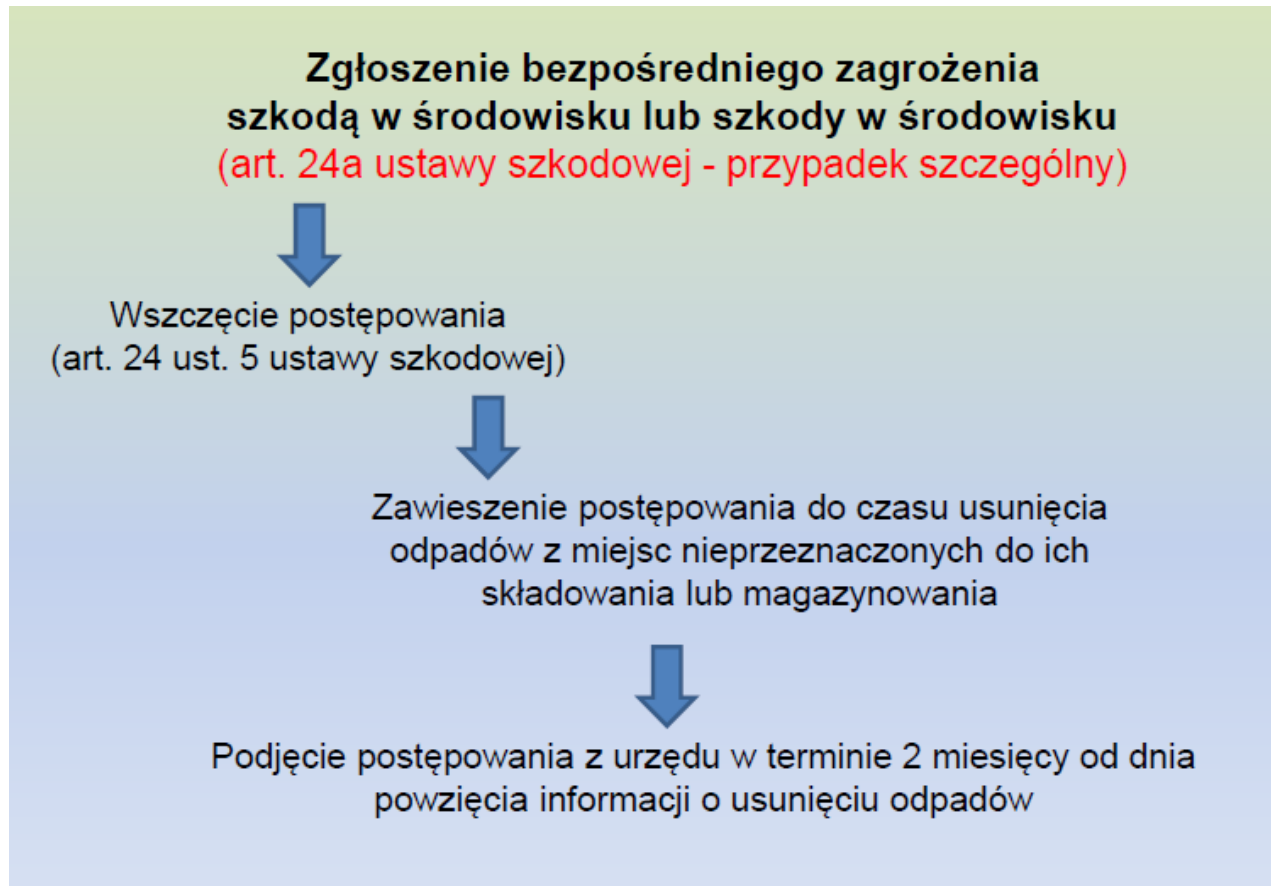
Naprawa elementów przyrodniczych, która obejmuje również naturalną regenerację – rozumie się przez to przywrócenie środowiska, elementów przyrodniczych lub ich funkcji do stanu początkowego oraz usunięcie zagrożenia dla zdrowia ludzi.

Naturalna regeneracja – rozumie się przez to w odniesieniu do:

- i. gatunków chronionych – proces odtwarzania się populacji gatunku na danym terenie do stanu początkowego lub do osiągnięcia właściwego stanu ochrony gatunku,
- ii. chronionych siedlisk przyrodniczych – proces odtwarzania się siedliska przyrodniczego na danym terenie do stanu początkowego lub do osiągnięcia właściwego stanu ochrony siedliska

Ustawa o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie będzie miała zatem zastosowanie tylko wtedy, gdy będą spełnione łącznie wszystkie wymagane przepisami prawa przesłanki:

1. podmiot korzystający ze środowiska,
2. bezpośrednia lub pośrednia działalność podmiotu,
3. wina podmiotu korzystającego ze środowiska,
4. negatywna, mierzalna zmiana stanu lub funkcji elementu przyrodniczego, oceniona do stanu początkowego, mająca znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ochrony gatunku lub siedliska przyrodniczego.

Jakie działania może podjąć regionalny dyrektor ochrony środowiska w sytuacji gdy ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie nie ma zastosowania?

Podjęcie działań przewidzianych w **art. 37 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r., poz. 1614)**, tj. wydanie decyzji w której nakazuje natychmiastowe wstrzymanie prac lub podjęcie niezbędnych działań zapobiegawczych lub naprawczych.

Kiedy można wydać decyzję na podstawie art. 37 uop?

1. podjęte działania będą znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub
2. podjęte działania są sprzeczne z ustaleniami planu zadań ochronnych albo planu ochrony

W decyzji określa się

1. stan, do jakiego ma zostać przywrócone środowisko;
2. zakres i sposób przeprowadzenia działań zapobiegawczych lub działań naprawczych, w tym czynności zmierzających do ograniczenia oddziaływania na obszar Natura 2000
3. termin rozpoczęcia i zakończenia działań zapobiegawczych lub działań naprawczych.

W decyzji, regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na obszarach morskich dyrektor właściwego urzędu morskiego, może nałożyć obowiązek prowadzenia badań zanieczyszczenia gleby i ziemi lub pomiarów zawartości substancji w wodzie, w tym pobierania próbek, lub monitoringu przyrodniczego różnorodności biologicznej i krajobrazowej

Przykład decyzji wydanych na podstawie **art. 37 ustawy o ochronie przyrody**

LOKALIZACJA:

Obszar Natura 2000 Dolna Odra PLH320037
Obszar Natura 2000 Dolina Dolnej Odry PLB320003
Cedyński Park Krajobrazowy

DZIAŁANIE: Zniszczenie płatów siedlisk przyrodniczych:

1. 6210 Murawy kserotermiczne (Festuco-Brometea i ciepłolubne murawy z Asplenionseptentrionalis Festucion pallentis).
 2. Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris) poprzez niwelację terenu ciężkim sprzętem.
1. Złamano zakazy obowiązujące na terenie Cedyńskiego Parku Krajobrazowego, tj. likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu.
 2. Podjęto działania niezgodne z planem zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolna Odra PLH320037, który wskazywał na konieczność utrzymania powierzchni zniszczonych płatów siedlisk oraz jako działania ochronne dla siedliska wskazywał na ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe utrzymujące siedlisko.
 3. Sprawa została skierowana do organów ścigania.
 4. RDOŚ w Szczecinie wydał decyzję na podstawie Art. 37 ustawy o ochronie przyrody

Zniszczone siedliska przyrodnicze	Powierzchnia siedliska, która została zniszczona	Łąca powierzchnia siedliska w obszarze Natura 2000	Procent zniszczenia
6210	0,8 ha	84,19 ha	0,95%
6510	1,26 ha	272,52 ha	0,46%

Rodzaje działalności stwarzające ryzyko szkody w środowisku

1. z zakresu ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. z 2018 r. poz. 1454 i 1629 oraz z 2019 r. poz. 730, 1403 i 1579) – działalność w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, wymagającą uzyskania wpisu do rejestru działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości;
2. z zakresu ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. –Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2019 r. poz.1396, 1403, 1495, 1501, 1527 i 1579) –eksploatacja instalacji wymagająca uzyskania:
 - a) pozwolenia zintegrowanego,
 - b) pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza
3. z zakresu ustawy z dnia 14 grudnia 2012r. o odpadach (Dz.U. z 2019r. poz.701, 730, 1403 i 1579):
 - a) zbieranie lub przetwarzanie odpadów wymagające uzyskania zezwolenia,
 - b) działalność wymagającą uzyskania wpisu do rejestru w zakresie, o którym mowa w art.50ust.1pkt5 lit. a i b tej ustawy;
4. z zakresu ustawy z dnia 20 lipca 2017r. –Prawo wodne (Dz. U. z 2018 r. poz. 2268 oraz z 2019 r. poz. 125, 534 i 1495) –wymagające uzyskania zgody wodnoprawnej:
 - a) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
 - b) pobór oraz odprowadzanie wód powierzchniowych lub podziemnych,
 - c) retencjonowanie śródlądowych wód powierzchniowych;
5. z zakresu ustawy z dnia 22 czerwca 2001 r. o mikroorganizmach i organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. z 2019 r. poz. 706):
 - a) zamknięte użycie mikroorganizmów genetycznie zmodyfikowanych,

- b) zamknięte użycie organizmów genetycznie zmodyfikowanych,
 - c) zamierzone uwolnienie organizmów genetycznie zmodyfikowanych do środowiska,
 - d) wprowadzanie do obrotu
6. z zakresu rozporządzenia Rady nr259/93 z dnia 1 lutego 1993r. w sprawie nadzoru i kontroli przesyłania odpadów w obrębie, do Wspólnoty Europejskiej oraz poza jej obszar (Dz.Urz. WE L 30 z06.02.1993, str.1; Dz.Urz. UEPolskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t.2, str.176) –międzynarodowy obrót odpadami;
 7. z zakresu ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1849) –gospodarowanie odpadami wydobywczymi na podstawie decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami wydobywczymi;
 8. z zakresu ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. –Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2019r. poz. 868, 1214 i 1495) –podziemne składowanie dwutlenku węgla oraz działalność polegającą na poszukiwaniu, rozpoznawaniu lub wydobywaniu węglowodorów ze złóż w granicach obszarów morskich Rzeczypospolitej Polskiej;
 9. produkcja, wykorzystanie, przechowywanie, przetwarzanie, składowanie, uwalnianie do środowiska oraz transport: substancji niebezpiecznych i mieszanin niebezpiecznych lub substancji stwarzających zagrożenie i mieszanin stwarzających zagrożenie w rozumieniu przepisów o substancjach chemicznych i ich mieszaninach, środków ochrony roślin w rozumieniu ustawy z dnia 8 marca 2013r. ośrodkach ochrony roślin (Dz.U. z 2018r. poz.1310, 1616 i 1629 oraz z 2019 r. poz. 235), produktów biobójczych;
 10. transport:
 - a) towarów niebezpiecznych w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011r. o przewozie towarów niebezpiecznych (Dz.U. z2019r. poz.382, 534, 730 i 1123),
 - b) materiałów niebezpiecznych w rozumieniu ustawy z dnia 18 sierpnia 2011r. o bezpieczeństwie morskim (Dz.U. z 2019 r. poz.1452).

Zgłoszenia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku i szkód w środowisku

Organ ochrony środowiska ma obowiązek przyjąć od każdego zgłoszenie.

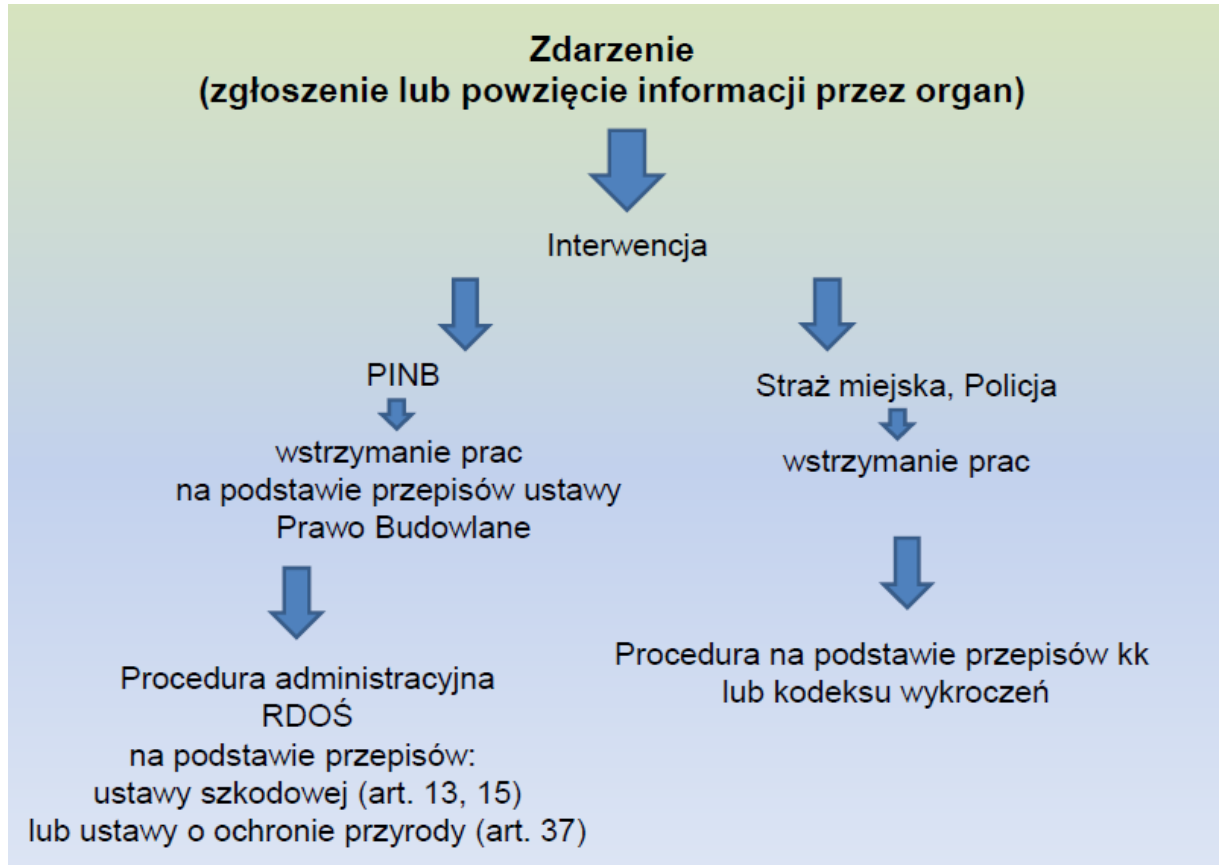
Zgłoszenie powinno zawierać informacje wskazane w ustawie:

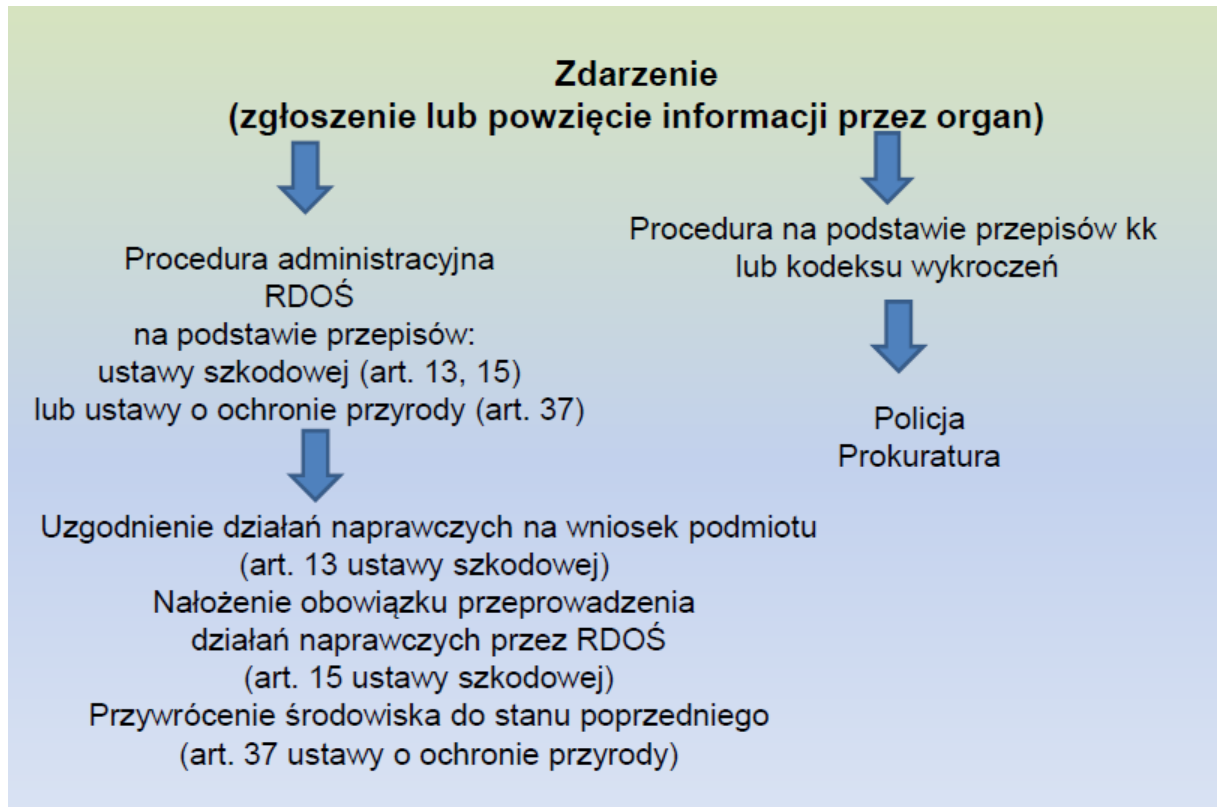
1. imię i nazwisko albo nazwę podmiotu zgłaszającego bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku lub szkodę w środowisku, jego adres zamieszkania albo adres siedziby;

2. wskazanie miejsca bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku, w miarę możliwości poprzez podanie adresu lub numeru działki ewidencyjnej, na której stwierdzono ich wystąpienie;
3. informacje na temat czasu wystąpienia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku, w miarę możliwości poprzez wskazanie daty ich wystąpienia;
4. opis stwierdzonej sytuacji wskazującej na występowanie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku, w tym w miarę możliwości, określenie ich rodzaju;
5. w miarę możliwości, dokumentację potwierdzającą wystąpienie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku i wskazanie odpowiedzialnego podmiotu korzystającego ze środowiska.

W przypadku zasadności zgłoszenia organ:

1. wszczyna postępowanie w sprawie wydania decyzji nakładającej obowiązek przeprowadzenia działań zapobiegawczych lub naprawczych,
2. podejmuje działania naprawcze w przypadku gdy:
 - a. podmiot korzystający ze środowiska nie może zostać zidentyfikowany lub nie można wszcząć wobec niego postępowania egzekucyjnego, lub egzekucja okazała się bezskuteczna;
 - b. z uwagi na zagrożenie dla zdrowia ludzi lub możliwość zaistnienia nieodwracalnych szkód w środowisku, konieczne jest niezwłoczne podjęcie tych działań

Przepisy karne

Art. 28

1. Kto, będąc obowiązany na podstawie art. 9, nie podejmuje działań zapobiegawczych lub naprawczych, podlega karze grzywny.
2. Tej samej karze podlega, kto, będąc obowiązany na podstawie art. 11, nie zgłasza do organu ochrony środowiska i wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska wystąpienia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku.

Art. 29

1. Kto, będąc obowiązany do uzgodnienia z organem ochrony środowiska warunków przeprowadzenia działań naprawczych na podstawie art. 13 ust. 1, nie spełnia tego

obowiązku albo prowadzi te działania wbrew uzgodnionym warunkom, podlega karze grzywny.

2. Tej samej karze podlega, kto uniemożliwia prowadzenie działań zapobiegawczych lub naprawczych zgodnie z obowiązkami określonymi w art. 17 ust. 1 i 4.
3. Karze, o której mowa w ust. 1, podlega, kto będąc obowiązany na podstawie art. 19, nie informuje o zakończeniu działań zapobiegawczych lub naprawczych.
4. Karze, o której mowa w ust. 1, podlega, kto nie prowadzi badań, pomiarów lub monitoringu, będąc do tego obowiązany decyzją wydaną na podstawie art. 20 ust. 1 lub nie zapewnia wykonania badań i pomiarów zgodnie z art. 20 ust. 4, lub nie przechowuje wyników badań w wymaganym okresie wbrew art. 20 ust. 2.

Art. 29a

Orzekanie w sprawach o czyny określone w art. 28 i art. 29 następuje na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. –Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2019 r. poz. 1120, 1123 i 1556).

Przepisy karne w USTAWIE (art. 28-29) odnoszą się do naruszeń obowiązków zapobiegania szkodom i naprawy szkód, a nie do wyrządzania szkód!

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U.2018.1600) Rozdział XXII Przesłępstwa przeciwko środowisku

Art. 181 [Powodowanie zniszczeń w przyrodzie]

- § 1.Kto powoduje zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym **w znacznych rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.**
- § 2.Kto, wbrew przepisom obowiązującym na terenie objętym ochroną, niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta powodując **istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.**
- § 3.Karze określonej w § 2 podlega także ten, kto niezależnie od miejsca czynu niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta pozostające pod ochroną gatunkową powodując istotną szkodę.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie, **podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.**

§ 5. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 2 lub 3 działa nieumyślnie, **podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.**

Art. 187. [Niszczenie lub uszkodzenie chronionych terenów lub obiektów]

§ 1. Kto niszczy, poważnie uszkadza lub istotnie zmniejsza wartość przyrodniczą prawnie chronionego terenu lub obiektu, powodując istotną szkodę, **podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.**

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, **podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności**

Wartość przyrodniczą obiektu lub terenu określają te jego cechy, z powodu których zostały one objęte prawną ochroną na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody

Rozdział XIV Objaśnienie wyrażeń ustawowych

Art. 115. [Słowniczek wyrażeń ustawowych]

§ 7. Przepis § 5 stosuje się odpowiednio do określenia "znaczna szkoda" oraz określenia "artość lub łączna wartość jest znaczna"

§ 5. Mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 złotych.

Art. 9. [Strona podmiotowa czynu. Umyślność i nieumyślność]

§ 1. Czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi.

§ 2. Czyn zabroniony popełniony jest nieumyślnie, jeżeli sprawca nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć.

§ 3. Sprawca ponosi surowszą odpowiedzialność, którą ustawa uzależnia od określonego następstwa czynu zabronionego, jeżeli następstwo to przewidywał albo mógł przewidzieć.

Znaczne rozmiary w orzecznictwie

1. W orzecznictwie przyjęto, że zniszczenie polega na takim uszkodzeniu, przy którym przywrócenie stanu poprzedniego nie jest w ogóle możliwe (wyrok SN z 24 czerwca 1993 r., III KRN 98/93).
2. Określenie „znaczne rozmiary” jest typowym znamieniem ocennym, nieprecyzowanym przez kodeks karny (wyrok SN z 27.07.1984 r., IV KR 176/84)
3. „zniszczenie w znacznych rozmiarach” jako „zniszczenie znacznej liczby roślin czy zwierząt, na większym obszarze” - Wojciechowski J. 1997. Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo. Wyd. „LIBRATA”. Warszawa.
4. czy „zabicie większej liczby zwierząt”, Góral R. 2000. Kodeks karny. Praktyczny komentarz z przepisami wprowadzającymi oraz indeksem rzeczowym. Wydanie uaktualnione. Wyd. Zrzeszenia Prawników Polskich. Warszawa.

Z Komentarza do KK Jerzego Lachowskiego

Art. 181 Powodowanie zniszczeń w przyrodzie

2. **Przedmiot ochrony.** Przedmiotem ochrony na gruncie art. 181 § 1 k.k. **jest świat roślinny oraz zwierzęcy.**
4. **Świat roślinny lub zwierzęcy.** W Kodeksie karnym pojęcia te nie zostały zdefiniowane. Również Prawo ochrony środowiska oraz ustawa o ochronie przyrody nie zawierają takiej definicji. Wydaje się, że przez to pojęcie należy rozumieć świat organizmów żywych – roślinnych i zwierzęcych – w szerokim tego słowa znaczeniu. Przez pojęcie świata roślinnego należy rozumieć również świat **grzybów**, (...) chodzi tutaj o świat zwierząt żyjących w zasadzie w stanie wolnym (zob. A. Marek, Kodeks, 2010, s. 427, oraz powołani tam autorzy).
5. Zniszczenie w znacznych rozmiarach. Przez pojęcie zniszczenia należy rozumieć unicestwienie, destrukcję. Zniszczenie jest zachowaniem dalej idącym niż uszkodzenie. W przypadku zniszczenia przedmiot zamachu przestaje istnieć, natomiast w przypadku uszkodzenia wciąż istnieje, jakkolwiek z pewnymi defektami. (...) Przepis art. 181 § 1 k.k. penalizuje zniszczenia w świecie roślinnym lub

zwierzęcym w znacznych rozmiarach. Nie ma w Kodeksie karnym definicji ustawowej tego pojęcia. Nie można podzielić tych poglądów wyrażanych w literaturze, zgodnie z którymi pojęcia tego nie można utożsamiać z pojęciem szkody w znacznych rozmiarach, do którego na zasadzie art. 115 § 7 k.k. stosuje się kryterium określone w art. 115 § 5 k.k. – przekroczenie kwoty 200 000 złotych (...) Trzeba bowiem zwrócić uwagę na to, że zniszczenie w świecie roślinnym oraz zwierzęcym oznacza w istocie nic innego jak szkodę w tych sferach. Jeśli tak będziemy rozumieć to pojęcie, to ograniczenie penalizacji do wielkich rozmiarów w art. 181 § 1 k.k. można rozumieć w kategoriach zniszczenia w znacznych rozmiarach. Wydaje się zatem, że odwoływanie się do kryterium ekonomicznego w tym przypadku jest jednak uzasadnione. Trzeba podkreślić, że nie może być to wyłączne kryterium, należy brać pod uwagę również rozmiar dokonanych zniszczeń (liczbę gatunków, sztuk zwierzyzny, powierzchnię terenu, na którym doszło do zniszczeń).

9. Pojęcie istotnej szkody. Pojęcie istotnej szkody nie może być utożsamiane z pojęciem **szkody w znacznych** czy **wielkich rozmiarach (art. 115 § 7 k.k.)**. Kryterium istotności szkody jest szersze od samodzielnego kryterium majątkowego. W jego ramach należy wziąć pod uwagę powody, dla których dany gatunek jest chroniony, liczebność danego gatunku na danym terenie, liczbę przedstawicieli danego gatunku zniszczoną przez sprawcę, wpływ wyginięcia części gatunku na środowisko naturalne. Istotna szkoda to taka, która poważnie zaburza ekosystem i prowadzi jednocześnie do realnego zagrożenia chronionego gatunku. Istotność szkody należy oceniać kompleksowo, uwzględniając wszystkie chronione gatunki roślin i zwierząt, którym sprawca swoim zachowaniem zagroził. Istotności szkody nie należy rozważać odrębnie w stosunku do każdego z zagrożonych gatunków.

11. Rośliny i zwierzęta pod ochroną gatunkową. Przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa z **art. 181 § 3 k.k.** są zwierzęta oraz rośliny objęte ochroną gatunkową. Nie ma znaczenia, czy ochrona gatunkowa ma charakter stały, czy też czasowy (sezonowy). Ważne jedynie jest to, aby do zniszczenia lub uszkodzenia doszło w czasie, gdy roślinność i zwierzęta były objęte ochroną. Nie odpowiada za dokonanie sprawca, który podjął czynności zmierzające do uszkodzenia lub zniszczenia roślinności lub zwierząt podlegających ochronie gatunkowej, jeśli skutek w postaci zniszczenia nastąpił po ustaniu ochrony gatunkowej. (...)

12. **Typ uprzywilejowany z uwagi na nieumyślność.** Kodeks przewiduje dwie odmiany nieumyślne przestępstw opisanych w art. 181 § 1 i 2 k.k. Co do istoty nieumyślności zob. komentarz do art. 9§ 2 k.k.

Z Komentarza do KK Dagmary Gruszeckiej:

Art. 187

1. Artykuł 187 przewiduje karalność zachowań polegających na niszczeniu, uszkodzeniu lub istotnym zmniejszeniu wartości przyrodniczej prawnie chronionego terenu lub obiektu, czego skutkiem jest powstanie istotnej szkody.

Przedmiot ochrony

2. Jako przedmiot ochrony wskazuje się wartość przyrodniczą chronionych terenów lub obiektów [W. Radecki (w:) Kodeks karny..., red. M. Filar, s. 933], przez co należy rozumieć także ich integralność oraz wartości krajobrazowe.

Podmiot czynu zabronionego

3. Jest to przestępstwo powszechne, może więc je popełnić każda osoba.

Znamiona strony przedmiotowej

5. (...) Ustawa wymaga ponadto, by uszkodzenie prawnie chronionego terenu lub obiektu było poważne, przez co rozumie się tylko takie, które "istotnie zmniejszając wartość przyrodniczą i powodując istotną szkodę będzie charakteryzować się skutkiem poważniejszym niż ten, o jakim mowa w treści art. 127 ustawy o ochronie przyrody, penalizującego naruszanie zakazów obowiązujących w: parkach narodowych, rezerwatach przyrody, parkach krajobrazowych, obszarach chronionego krajobrazu, obszarach Natura 2000 oraz w stosunku do pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczkokrajobrazowych, roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową" (...) Jeżeli jednak chodzi o "poważne" (a więc nie każde) uszkodzenie albo o "istotne" (a więc nie każde) zmniejszenie wartości przyrodniczej, to tylko biegły przyrodnik może rozstrzygnąć, czy mamy do czynienia z istotną szkodą przyrodniczą. (...) Zabronione zachowanie może polegać na wycięciu objętych ochroną drzew, przeprowadzeniu przez teren chroniony drogi(...), zasypaniu naturalnego zbiornika

Zniszczenie w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda

wodnego lub znacznej jego części itp. Podobnie jak w przypadku wszystkich przestępstw przeciwko środowisku, ocena istotności szkody dokonywana jest na płaszczyźnie przyrodniczej, ekologicznej, nie zaś w pierwszej kolejności przy uwzględnieniu wskaźników finansowych.

7. Skutkiem czynu zabronionego jest istotna szkoda. Ponieważ jest to przestępstwo materialne, warunkiem karalności pozostaje każdorazowe ustalenie powiązania przyczynowego i normatywnego pomiędzy zachowaniem sprawcy a szkodą.

Znamiona strony podmiotowej

8. W art. 187 § 1 została przewidziana postać umyślna przestępstwa, natomiast § 2 zawiera klauzulę nieumyślności.

Sankcja karna

9. Przestępstwo z art. 187 § 1 stanowi występki zagrożony karą grzywny, karą ograniczenia wolności lub karą pozbawienia wolności do 2 lat. Paragraf 2 przewiduje odpowiedzialność za typ nieumyślny sankcjonowaną alternatywnie karą grzywny albo karą ograniczenia wolności (...).

Istotne problemy:

1. Sposób kwalifikacji – wykroczenie czy przestępstwo
2. Brak definicji „istotnej szkody” i „zniszczenia w znacznych rozmiarach” powodujący konieczność uzyskania opinii specjalisty w danej dziedzinie
3. RDOŚ jako poszkodowany czy jako instytucja, która złożyła zawiadomienie?
4. Brak informacji o krokach podjętych w trakcie postępowania jak i o jego zakończeniu

wyrok Sądu Najwyższego z 24 czerwca 1993 r., III KRN 98/93 , LexPolonica nr 302836, OSNKW 1993, nr 9-10, poz. 64

... zniszczenie polega na takim uszkodzeniu, przy którym przywrócenie stanu poprzedniego nie jest w ogóle możliwe ().

Zniszczenia w świecie roślinnym mogą polegać np. na wycięciu kilku hektarów lasu, doprowadzenie roślin do uschnięcia. Z kolei zniszczenia w świecie zwierząt może polegać np. na wytruciu ryb w jeziorze lub stawie hodowlanym. Zniszczenie musi być jednak znacznych rozmiarów.

Określenie „znaczne rozmiary” jest typowym znamieniem ocennym, nieprecyzowanym przez kodeks karny.

Wyłączenia

Szkoda w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych nie obejmuje uprzednio zidentyfikowanego negatywnego wpływu, wynikającego z działania podmiotu korzystającego ze środowiska zgodnie ze wskazanymi w ustawie decyzjami, postanowieniami i planem urządzania lasu

1. zezwolenie na realizację planu lub działań, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszary znajdujące się na liście proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty,
2. zezwolenie na wykonanie czynności zakazanych w stosunku do gatunków roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową,
3. zatwierdzony plan urządzania lasu, dla którego przeprowadzono strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko,
4. decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach,
5. postanowienie uzgadniające warunki realizacji przedsięwzięcia,

6. postanowienie uzgadniające warunki realizacji przedsięwzięcia,
7. w zakresie oddziaływania na obszar Natura 2000.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 lipca 2019 r. (Dz. U. z 2019r., poz.1383) w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowiskuKryteria oceny wystąpienia szkody w środowiskuokreśla kryteria oceny wystąpienia szkody w środowisku w:

1. gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach
2. przyrodniczych
3. w wodach
4. w powierzchni ziemi

Kryteria oceny wystąpienia szkody w środowisku w gatunku chronionym

Zmiana albo zmiany powodujące jeden albo więcej z następujących mierzalnych skutków mających znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ochrony tych gatunków:

- 1) zniszczenie siedliska gatunku chronionego w całości lub w części;
- 2) pogorszenie stanu lub funkcji populacji gatunku chronionego, polegające w szczególności na:
 - a) zmniejszeniu liczebności populacji gatunku chronionego, zmniejszeniu jej zagęszczenia lub zmniejszeniu zajmowanej przez nią powierzchni lub
 - b) pogorszeniu możliwości rozmnażania się populacji gatunku chronionego, jej rozprzestrzeniania się lub pogorszeniu innych funkcji życiowych, lub
 - c) zwiększeniu śmiertelności, lub
 - d) ograniczeniu możliwości kontaktu populacji gatunku chronionego z populacjami sąsiednimi.

Kryteria oceny wystąpienia szkody w środowisku w chronionym siedlisku przyrodniczym

Zmiana albo zmiany powodujące jeden albo więcej z następujących mierzalnych skutków mających znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ochrony tych siedlisk:

1. zniszczenie chronionego siedliska przyrodniczego w całości lub w części
2. pogorszenie stanu lub funkcji chronionego siedliska przyrodniczego, polegające

- 1) w szczególności na:
 - a. utracie części związanej z nim różnorodności biologicznej lub
 - b. utracie lub pogorszeniu specyficznych cech jego struktury, lub
 - c. pogorszeniu lub utracie realizacji jego funkcji ekosystemowych;
3. pogorszenie stanu ochrony gatunków typowych dla chronionego siedliska przyrodniczego.

Kryteria oceny znaczącego wpływu

1. Wartość gatunku/siedliska i jego stan ochrony
2. Stan ochrony gatunku/siedliska
3. Wielkość utraconej lub zmienionej powierzchni siedliska
4. Stan zachowania struktury i funkcji utraconego lub zmienionego siedliska
5. Oddziaływanie na typowe gatunki dla siedliska przyrodniczego
6. Wielkość zasobów gatunku, które zostały utracone lub zmienione
7. Wielkość i znaczenie powierzchni siedliska gatunku, utraconej lub zmienionej
8. Trwałość zmiany w siedliskach przyrodniczych lub siedliskach gatunków
9. Wpływ na łączność między fragmentami przestrzeni wykorzystywanej przez gatunek

Stan początkowy w rozumieniu ustawy szkodowej

Stan i funkcje środowiska oraz poszczególnych elementów przyrodniczych przed wystąpieniem szkody w środowisku, oszacowane na podstawie dostępnych informacji

Kiedy można uznać szkodę w środowisku

Mierzalność (m², szt., itd.)

- stan początkowy, bioróżnorodności obszaru, który został zniszczony.
- podmiot korzystający ze środowiska

Jak to wygląda w praktyce?

- brak stanu początkowego = nie ma mierzalności
- stan początkowy udokumentowany – **najczęściej stare, nieaktualne dane**

Oddziaływanie na środowisko

Znacząco negatywne oddziaływanie/wpływ

Procedura oceny oddziaływania na środowisko (w tym oceny na obszary Natura 2000) została szczegółowo określona w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (ooś)

Za znacząco negatywne oddziaływania można uznać działania:

- powodujące długotrwały spadek liczebności populacji,
- powodujące zmniejszenie zasięgu występowania gatunku,
- powodujące zmniejszenie powierzchni siedliska,
- zmieniające strukturę zbiorowiska (skład gatunku),
- powodujące bezpośrednie lub pośrednie zmiany fizycznej jakości środowiska (np. warunków hydrologicznych lub siedliska przyrodniczego wewnątrz obszaru),
- powodujące zmiany w spójności sieci (np. tworzenie bariery ekologicznej pomiędzy obszarami, siedliskami).

Kiedy można uznać szkodę w środowisku

Wytyczne do określania znaczącego wpływu przedsięwzięcia na przedmioty ochrony w obszarach Natura 2000, (Instytut Ochrony Przyrody PAN, Ministerstwo Środowiska, kwiecień 2009 r.)

(>1% zniszczenia w obszarze Natura 2000)

Brak jest liczbowych progów określających jaką maksymalnie stratę czy zmianę w powierzchni siedliska przyrodniczego czy w populacji gatunku można uznać za znaczącą. Należy w każdym przypadku podchodzić indywidualnie, ponieważ oddziaływanie, które może być znaczące w odniesieniu do jednego obszaru, nie musi być znaczące w przypadku innego, a ocena wymaga wzięcia pod uwagę wielu aspektów.

Przykład:

Przy budowie rurociągu wykonując wykop, zniszczono lokalne ziołorośla nadrzeczne (siedlisko 6430) w pasie budowy. Ziołorośla szybko odtworzą się na miejscu po zasypnym rowie, można też przypuszczać, że nie będą miały zaburzonego składu gatunkowego. Oddziaływanie jest nieznaczące.

Art. 96 ust. 1 [ustawa ooś]

Organ właściwy do przyjęcia zgłoszenia oraz do wydania decyzji wymaganej przed rozpoczęciem realizacji przedsięwzięcia, innego niż przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko, które nie jest bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynika z tej ochrony, jest obowiązany do rozważenia, przed wydaniem tej decyzji oraz przed przyjęciem tego zgłoszenia, czy przedsięwzięcie może potencjalnie znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000

Art. 35. [Kompensacja przyrodnicza]

1. Wydając zezwolenie, o którym mowa w art. 34 ust. 1, właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na obszarach morskich - dyrektor właściwego urzędu morskiego, w porozumieniu z zarządcą terenu, stosownie do skali i rodzaju negatywnego oddziaływania na cele ochrony obszaru Natura 2000, ustala zakres, miejsce, termin i sposób wykonania kompensacji przyrodniczej, zobowiązując do jej wykonania nie później niż w terminie rozpoczęcia działań powodujących negatywne oddziaływanie.
2. Koszty kompensacji przyrodniczej ponosi podmiot realizujący plan lub przedsięwzięcie.
3. Za utrzymanie siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin i zwierząt, utworzonych w ramach kompensacji przyrodniczej, jak również za monitorowanie ich stanu odpowiada:
 - 1) sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, na terenie którego została wykonana kompensacja;
 - 2) regionalny dyrektor ochrony środowiska na terenie znajdującym się poza obszarem Natura 2000.
4. Regionalny dyrektor ochrony środowiska lub dyrektor urzędu morskiego nadzoruje wykonanie kompensacji przyrodniczej.
5. Regionalny dyrektor ochrony środowiska lub dyrektor urzędu morskiego składa informacje Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska o:
 - 1) ustalonym zakresie kompensacji przyrodniczej, o której mowa w ust. 1, w terminie 30 dni od dnia wydania zezwolenia, o którym mowa w art. 34 ust. 1, na realizację działań mogących znacząco negatywnie oddziaływać na obszar Natura 2000;
 - 2) wykonanej kompensacji przyrodniczej w terminie 30 dni od dnia zakończenia realizacji działań kompensacyjnych.

Przykłady:

Zniszczenie siedlisk przyrodniczych w Zieleńcu

- Właściciele działki prowadzący gospodarstwo rolne przygotowując teren pod produkcję rolną, usunęli pozostałości po parku rowerowym oraz przeprowadzili prace ziemne powodując zniszczenie roślinności i przeoranie gleby, przez co zniszczeniu uległo siedlisko 6230 górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion – płaty bogate florystycznie)
- Wzdłuż granicy lasu w północnej części działki usypano nadkład ziemny, który utrudnił przepływ wód zasilających siedlisko 7230 górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, co z dużym prawdopodobieństwem mogło doprowadzić do przesuszenia siedliska i wycofania się cennych i rzadkich gatunków roślin

Przedmiotowe siedliska stanowią przedmioty ochrony w obszarze Natura 2000 Góry Orlickie PLH020060

- płat siedliska 6230 zajmował powierzchnię 2,4 ha, co w odniesieniu do całej powierzchni tego siedliska w obszarze Natura 2000 Góry Orlickie stanowi 13,4%. Obszar objęty pracami ziemnymi stanowił powierzchnię ok. 1,7 ha, wobec czego o **zniszczenia obejmują 9,5% w odniesieniu do całej powierzchni siedliska w obszarze. Powyższe straty należało uznać jako znacząco negatywne**

oddziaływanie na ww. przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 Góry Orlickie PLH020060

- Na podmiot korzystający ze środowiska został nałożony obowiązek przeprowadzenia: działań zapobiegawczych i naprawczych.
- Za podstawową metodę odtwarzania zniszczonego siedliska przyrodniczego przyjęto wysiew odpowiedniej mieszanki traw oraz wykorzystanie pokosu z działek, na których płyty siedliska 6230 zostały dobrze zachowane
- Działania zapobiegawcze miały na celu przywrócenie prawidłowej gospodarki wodnej siedliska 7230 i zachowanie go w niepogorszonym stanie.

6. Schemat podejmowania czynności przez funkcjonariuszy Policji

Akty prawne i literatura:

1. Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 523 z późn. zm.) -dalej k.k. i Kodeks postępowania karnego k.p.k.,
2. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 821 z późn. zm) i Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r- Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia,
3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 z późn. zm.) -dalej p.o.ś.,
4. Ustawy szczególne (np. o prawie łowieckim, ustawie o ochronie zwierząt, ustawie o ochronie przyrody, o rybactwie śródlądowym, ustawie o odpadach czy ustawie o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów,
5. Zuzanna B. Gądzik, Środki karne, przepadek zwierzęcia i nawiązka w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, Prokuratura i Prawo 3/2019,
6. Piotr Chorbot, Nielegalny obrót odpadami, Warszawa 2019.

Analiza wybranego przypadku

15-latek z gminy Mińsk Mazowiecki z premedytacją zabił trzy szczeniaki, strzelając do nich z wiatrówki. Swój bestialski czyn nagrywał telefonem komórkowym, który to film umieszczono potem w sieci. Zlecenie zabicia zwierząt wydał mu sąsiad, 87-letni mężczyzna, bo jego zdaniem szczeniaki były brzydkie i nie znalazłyby domów. Nieletni umieszczony został w Izbie Dziecka w Warszawie.

Ujęcie prawne

Zgonie z art. 35. Ustawy o ochronie zwierząt

1. Kto zabija, uśmierca zwierzę albo dokonuje uboju zwierzęcia z naruszeniem przepisów art. 6 ust. 1, art. 33 lub art. 34 ust. 1–4 podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
 - a) Tej samej karze podlega ten, kto znęca się nad zwierzęciem.
2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 lub 1a działa ze szczególnym okrucieństwem podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1, 1a lub 2 sąd orzeka przepadek zwierzęcia, jeżeli sprawca jest jego właścicielem.
 - a) Sąd może orzec tytułem środka karnego zakaz posiadania wszelkich zwierząt albo określonej kategorii zwierząt w razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 lub 1a.
 - b) Sąd orzeka tytułem środka karnego zakaz posiadania wszelkich zwierząt albo określonej kategorii zwierząt w razie skazania za przestępstwo określone w ust.

Według art. 16. Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich:

1. Jeżeli w sprawie o czyn karalny, o którym mowa w art. 1 § 2 pkt 2 lit. A ustawy, wszczęto postępowanie przeciwko nieletniemu wspólnie z dorosłym, prokurator wyłącza sprawę nieletniego i przekazuje ją sądowi rodzinnemu.
2. W szczególnie uzasadnionych wypadkach, jeżeli czyn karalny nieletniego pozostaje w ścisłym związku z czynem osoby dorosłej, a dobro nieletniego nie stoi na przeszkodzie łącznemu prowadzeniu sprawy, prokurator wszczyna lub prowadzi śledztwo. Po ukończeniu śledztwa prokurator bądź je umarza, bądź przekazuje sprawę nieletniego sądowi rodzinnemu. Jeżeli łączne rozpoznanie sprawy jest konieczne – przekazuje sprawę z aktem oskarżenia sądowi właściwemu według przepisów Kodeksu postępowania karnego, który orzeka w sprawie nieletniego z zachowaniem przepisów niniejszej ustawy.

3. Sąd rodzinny, w którego okręgu prowadzone jest śledztwo, może stosować na wniosek prokuratora środki, o których mowa w art. 26 i 27, zawiadamiając o dokonanych czynnościach sąd rodzinny właściwości ogólnej.

Wybrane problemy wynikające ze specyfiki spraw o przestępstwa przeciwko środowisku

1. Rozdrobnione i skomplikowane przepisy karne i procedury, umiejscowione zarówno w k.k., k.p.k. jak i w wielu ustawach szczególnych,
2. Sprawy często są nagłaśniane w mediach publicznych (internet, prasa, telewizja),
3. Zaangażowanie wielu podmiotów i organizacji pozarządowych a także wolontariuszy,
4. Współpraca z innymi organami zaangażowanymi podmiotami -między innymi straż leśna, lasy państwowe, państwowa inspekcja weterynaryjna, władze samorządowe,
5. Współpraca pomiędzy policją i prokuraturą i nadzór procesowy prokuratora, zwłaszcza nad czynnościami w trybie art. 308 k.p.k.,
6. Czynności z udziałem osób nieletnich i małoletnich i ich przedstawicieli.
7. Specyfika realizacji poszczególnych czynności procesowych podejmowanych w roku postępowania karnego (ogłędziny miejsca i rzeczy, przeszukanie i zatrzymanie rzeczy, postępowanie z zabezpieczonym "żywym" materiałem dowodowym, badania psychologiczne i psychiatryczne uczestników postępowania, dowód z opinii biegłego, przesłuchania, okazanie, dowody cyfrowe i dowody prywatne, środki przymusu procesowego,
8. Konieczność udziału biegłych na różnych etapach postępowania i powiązane z tym problemy (np. koszty),
9. Sprawcy tych przestępstw dosyć często mają zaburzenia emocjonalne lub choroby psychiczne,
10. Zabezpieczenie dowodów i ogłędziny zatrzymanych zwierząt - utrwalenie oznaczeń identyfikacyjnych (chipy, kolczyki, tatuaże i.t.p.), dokumentacji (np. paszporty),
11. Brak należytej reakcji organów procesowych -skierowanie sprawy na tok postępowania sprawdzającego z pominięciem czynności w niezbędnym zakresie,
12. Spłykanie dowodowe postępowania -niewyczerpywanie wątków sprawy i pomijanie odpowiedzialności pomocników lub podżegaczy, zasada legalizmu czy może jednak zasada oportunistu w kontekście ekonomiki procesowej,

13. Stosunkowo rzadkie przeprowadzanie czynności konfrontacji i badań poligraficznych,
14. Rzadkie utrwalanie czynności procesowych w formie zapisu obrazu i dźwięku,
15. Zabezpieczenie dowodów i przepadek mienia w postaci zwierząt -brak należytego nadzoru nad ich dalszymi losami (bywały sprawy, w których zabezpieczone zwierzęta trafiały do ubojni),
16. Kontrowersyjny stosunek społeczeństwa do czynów zabronionych skierowanych przeciwko środowisku naturalnemu, np. popełnianych na szkodę zwierząt w kontekście reakcji karnoprawnej państwa na przestępstwa popełniane na szkodę ludzi -ocena szkodliwości społecznej w/wczynów w kontekście ekonomicznym społeczeństwa i świadomości prawnej obywateli,
17. Aspekt etyczno-moralny spraw –pobicie psa jest ścigane w trybie publicznoskargowym, a „pobicie” człowieka może być ścigane w trybie prywatnoskargowym,
18. Brak specjalizacji organów procesowych –sprawy dot. ochrony środowiska często trafiają są przydzielane referentom losowo.

Prezentacja: podinsp. dr Krzysztof Józwicki - Proces wykrywczyw sprawach o przestępstwa przeciwko środowisku naturalnemu –wybrane aspekty.

Postępowanie na miejscu zdarzenia do chwili oględzin

Literatura

- a) Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 30 z późn.zm.),
- b) Zarządzenie nr 4 KGP z dnia 9 lutego 2017 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym (Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 9),
- c) Wytyczne nr 3 KGP z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo - śledczych przez policjantów (Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 59),

- d) „Metodyka prowadzenia oględzin miejsc przestępstw o charakterze terrorystycznym i katastrof oraz identyfikacji ciał ofiar” stanowiąca załącznik do pisma Zastępcy Komendanta Głównego Policji nr Aom - 1369/2012 z dnia 24 października 2012 r.,
- e) „Procedury postępowania Policji z osobą, która doświadczyła przemocy seksualnej” opracowane przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania,
- f) Kwiatkowska – Wójcikiewicz, M. Zubańska „Współczesna Kryminalistyka Wyzwania i zagrożenia” Szczytno 2015,
- g) J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak „Kryminalistyka Zarys systemu” Difin Warszawa 2015,

Kryminalistyka

Kryminalistyka to nauka o metodach ustalania faktu przestępstwa, sposobu jego popełniania, wykrywania sprawców i zapobiegania przestępstwom oraz innym ujemnym zjawiskom społecznym.

Miejsce zdarzenia

- a) określona część przestrzeni, na której coś się wydarzyło, co jest przedmiotem postępowania,
- b) miejsce dokonania (popełnienia) przestępstwa,
- c) miejsce zaistnienia jakiegoś skutku np. kolizji drogowej,
- d) obszar przyległy,
- e) droga przybycia i odejścia sprawcy z miejsca,
- f) ukrycia się osoby (sprawcy),
- g) ukrycia (znalezienia) zwłok,
- h) ukrycia (porzucenia) przedmiotów (narzędzi, łupu),
- i) działania związanego z czynem zabronionym (przygotowania).

Zabezpieczenie miejsca zdarzenia

Zabezpieczenie miejsca zdarzenia to zespół taktyczno – technicznych czynności zmierzających do ochrony tego miejsca przed niepożądanym działaniem człowieka i negatywnym wpływem warunków atmosferycznych (środowiskowych) oraz do zabezpieczenia śladów i dowodów przed zatarciem, zniszczeniem lub przemieszczeniem, a także działań mających na celu ujawnienie źródeł informacji o zdarzeniu i osobach z nim związanych oraz przerwanie zdarzenia i zapobieżenie dalszym jego skutkom.

Zadania policjanta, który pierwszy przybył na miejsce zdarzenia

- a) wykonywanie czynności obejmujących minimalizację skutków zdarzenia,
- b) wykonywanie czynności obejmujących ochronę miejsca zdarzenia,
- c) wykonywanie czynności obejmujących zbieranie informacji o okolicznościach zdarzenia,
- d) wykonywanie innych czynności niecierpiących zwłoki.

Czynności zmierzające do minimalizacji skutków zdarzenia

- a) zapewnienie bezpieczeństwa osobistego,
- b) zabezpieczającym miejsce,
- c) udzielenie lub spowodowanie udzielenia pomocy ofiarom,
- d) ewakuowanie osób z miejsca zagrożonego,
- e) ratowanie mienia , zabezpieczenia mienia,
- f) narażonego na zniszczenie lub utratę,
- g) sprowadzenie na miejsce niezbędnych służb technicznych,
- h) organizowanie lub kierowanie akcją ratowniczą do chwili przybycia właściwych służb,
- i) ostrzeganie osób znajdujących się w rejonie miejsca przestępstwa o zagrożeniach oraz o konieczności podporządkowania się wydanym poleceniom.

Czynności zmierzające do ochrony miejsca zdarzenia przed zmianami

- a) wstępne określenie obszaru, na którym mogą znajdować się ślady kryminalistyczne i dowody przestępstwa,
- b) usunięcie z wytyczonego obszaru wszystkich osób i wyraźne zakazanie wstępu na wyznaczony obszar jakimkolwiek osobom,
- c) egzekwowanie zakazu wstępu na wyznaczony obszar przed wyznaczeniem dróg poruszania się z jedynym odstępstwem w wypadku ratowania życia, zdrowia lub mienia,
- d) zabezpieczenie śladów mogących ulec zniszczeniu (przed niekorzystnym wpływem warunków atmosferycznych, działaniem osób).

Czynności zmierzające do zebrania informacji o okolicznościach zdarzenia

- a) ustalanie źródeł informacji np. ustalenie świadków zdarzenia,
- b) ustalanie wyglądu (rysopisu sprawcy),
- c) ustalanie cech przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub użytych do popełnienia przestępstwa,
- d) przekazywanie dyżurnemu jednostki organizacyjnej Policji bieżącej informacji o sytuacji na miejscu przestępstwa,
- e) dokumentowanie w notatniku służbowym oraz notatkach urzędowych przebiegu i wyników czynności wykonanych na miejscu przestępstwa.

Inne czynności niecierpiące zwłoki

- a) penetracja terenu,
- b) zorganizowanie działań pościgowych,
- c) użycie psa tropiącego,
- d) poszukiwanie sprawcy na podstawie rysopisu,
- e) zorganizowanie zasadzki lub pułapki kryminalistycznej,
- f) poszukiwanie rzeczy.

Siedem złotych pytań kryminalistycznych

- 1) CO ?
 - co się stało,
 - co się wydarzyło,
 - na czym polegało zdarzenie.
- 2) GDZIE ?
 - gdzie miało miejsce zdarzenia,
 - gdzie nastąpiło.
- 3) KIEDY ?
 - kiedy zaistniało zdarzenie,
 - określenie czasu zdarzenia.
- 4) W JAKI SPOSÓB ?
 - jak przebiegało zdarzenie,
 - jak do niego doszło,
 - jaki był jego przebieg.
- 5) JAKIMI ŚRODKAMI ?
 - czym popełniono przestępstwo,
 - przy pomocy jakich narzędzi,
 - czy przy pomocy innej osoby.
- 6) DLACZEGO ?
 - jaki był motyw działania sprawcy,
 - jaka była rola ofiary w genezie zdarzenia.
- 7) KTO ?
 - kto jest sprawcą zdarzenia,
 - (osoba, grupa, uczestnicy),
 - kto jest ofiarą.

Ślady

Ślady to zmiany w obiektywnej rzeczywistości, które jako postrzegalne znamiona po zdarzeniach będących przedmiotem postępowania mogą stanowić podstawę do odtworzenia i ustalenia przebiegu zdarzenia zgodnie z rzeczywistością.

Cechy śladu

- a) są następstwami jakiś zachowań – wykazują z tymi zachowaniami powiązanie przyczynowo skutkowe,
- b) charakter materialny - są możliwe do wykrycia i zbadania.

Rodzaje śladów

Rodzaje śladów ze względu na:

- 1) na postać:
 - a) odwzorowania:
 - odciski (ślady wgłębione),
 - odbitki (ślady powierzchniowe),
 - nawarstwione,
 - odwarstwione,
 - b) plamy,
 - c) inne ślady.
- 2) na nośnik śladu:
 - a) na przedmiotach,
 - b) na ciele człowieka,
 - c) na ciele zwierzęcia,
 - d) sprawcy,
 - e) u ofiary,
 - f) u świadka.
- 3) na grupy przedmiotów:
 - a) daktyloskopijne (np. odciski palców, innych części skóry, dłoni),
 - b) mechanoskopijne (np. ślady narzędzi, zębów piły tarczowej),

Schemat podejmowania czynności przez funkcjonariuszy Policji

- c) balistyczne (broni palnej, pneumatycznej, naboje, łuski),
- d) raseologiczne (np. stóp i pojazdów),
- e) biologiczne (np. ślady krwi, wydzieliny, tkanki),
- f) chemiczne (np. plamy),
- g) cieplne (zmiany temperatur),
- h) akustyczne (głosu i dźwięku),
- i) zapachowe (osmologiczne) pochodzące od ludzi, narkotyków,
- j) dokumentów (np. rękopisy, maszynopisy, kserokopie, nagrania,
- k) mikroślady (np. włókna).

7. Gatunki inwazyjne

Gatunek obcy - gatunek występujący **poza swoim naturalnym zasięgiem** w postaci osobników lub zdolnych do przeżycia: gamet, zarodników, nasion, jaj lub części osobników, dzięki którym mogą one rozmnażać się

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651, z późn. zm.) – art. 120

Zakaz wprowadzania do środowiska przyrodniczego oraz przemieszczania w tym środowisku roślin, zwierząt lub grzybów gatunków obcych.

Zakazu, z wyjątkiem gatunków, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (rozporządzenie), **nie stosuje się do roślin gatunków obcych:**

1. przy zakładaniu i utrzymywaniu **terenów zieleni** oraz zakładaniu i utrzymywaniu **zadrzewień poza lasami i obszarami objętymi formami ochrony przyrody,**
2. wykorzystywanych w ramach **racjonalnej gospodarki leśnej i rolnej.**

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651, z późn. zm.) – art. 120

Przepisów tych nie stosuje się do **gatunków morskich**, na których prowadzenie chowu, hodowli, zarybiania, wprowadzania lub przenoszenia, wymagane jest zezwolenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, wydawane na podstawie ustawy orybnactwie śródlądowym albo ustawy o rybnictwie morskim

Zakazy w stosunku do gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym (rozporządzenie MŚ):

1. wwożenia z zagranicy
2. przetrzymywania
3. hodowli
4. rozmnażania
5. oferowania do sprzedaży
6. zbywania

Zezwolenie może wydać odpowiednio: **Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska (GDOŚ)** lub właściwy **regionalny dyrektor ochrony środowiska (RDOŚ)**
Zezwolenie zawiera m.in. określenie warunków, miejsca i czasu wykonania czynności, których dotyczy zezwolenie.

GDOŚ lub RDOŚ:

1. **odmawia** wydania zezwolenia, jeżeli wnioskodawca był skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo mające związek z przewożeniem przez granicę państwa, przetrzymywaniem, prowadzeniem hodowli, rozmnażaniem i sprzedażą na terenie kraju roślin, zwierząt lub grzybów gatunków obcych, w okresie 3 lat od dnia uprawomocnienia się wyroku,

2. może odmówić wydania zezwolenia, jeżeli wnioskowana czynność stwarza zagrożenie dla rodzimych gatunków lub siedlisk przyrodniczych.

GDOŚ lub RDOŚ dokonują kontroli spełniania warunków określonych w wydanych przez siebie zezwoleniach.

GDOŚ lub RDOŚ **cofa zezwolenie**, jeżeli:

1. po wydaniu zezwolenia zostaną ujawnione okoliczności uzasadniające odmowę
2. wydania zezwolenia, zezwolenie zostało użyte niezgodnie z warunkami w nim zawartymi.

Art. 131 pkt 4a, 9 i 10 uop [przepisy karne]

Kto :

- nie zachowując należytej ostrożności dopuszcza do ucieczki zwierzęcia z gatunku wymienionego w rozporządzeniu Ministra Środowiska,
 - wprowadza do środowiska przyrodniczego lub przemieszcza w tym środowisku rośliny, zwierzęta lub grzyby gatunków obcych,
 - bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom sprowadza do kraju, przetrzymuje, prowadzi hodowlę, rozmnaża lub sprzedaje na terenie kraju rośliny, zwierzęta lub grzyby gatunków obcych, wymienione w rozporządzeniu Ministra Środowiska,
- podlega karze aresztu albo grzywny**

Art. 130 ust. 1 uop

Sąd doręcza odpis wydanego prawomocnego orzeczenia o przypadku okazów gatunków :

1. Ministrowi Środowiska - w przypadku gatunków objętych ochroną na podstawie prawa Unii Europejskiej dot. CITES,
2. RDOŚ - w przypadkach innych niż określone powyżej.

Art. 130 ust. 3 uop

Okazy gatunków podlegają przekazaniu podmiotom uprawnionym do ich utrzymywania, wyznaczanym decyzją administracyjną przez ww.organy. Ww.organy mogą zarządzić na koszt skazanego, **odesłanie** okazów gatunków, wobec których wypadek orzeczono, do państwa, z którego dokonano ich przywozu.

Art. 130 ust. 4 uop

RDOŚ może zarządzić na koszt skazanego **uśmiercenie zwierząt lub zniszczenie roślin** lub grzybów gatunków obcych stanowiących własność sprawcy.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz.U. Nr 210, poz. 1260)

Lista gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego powodują lub mogą powodować zagrożenie dla rodzimych gatunków lub siedlisk przyrodniczych

Lista uwzględnia:

1. gatunki, które są hodowane lub uprawiane w Polsce w chwili obecnej lub istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo hodowli lub uprawy w przyszłości, co może generować niebezpieczeństwo celowego bądź przypadkowego uwolnienia okazów do środowiska przyrodniczego
2. gatunki, w stosunku do których wprowadzenie ograniczeń może przyczynić się do zahamowania rozprzestrzeniania na terenie kraju lub z krajów sąsiednich

W rozporządzeniu figuruje:

1. 16 gatunków roślin
2. 36 gatunków zwierząt

ROŚLINY		
1	azolla drobna (azolla karolińska) (1)	<i>Azolla filiculoides</i>
2	moczarka delikatna	<i>Elodea nuttallii</i> 3 xx <i>Spartina anglica</i>
3	xx	<i>Spartina anglica</i>
4	barszcz Mantegazziego (barszcz kaukaski) (1)	<i>Heracleum mantegazzianum</i>
5	barszcz Sosnowskiego (1)	<i>Heracleum sosnowskyi</i> UE
6	bożodrzew gruczołowaty (ajlant gruczołkowaty) (1)	<i>Ailanthus altissima</i>
7	grubosz Helmsa	<i>Crassula helmsii</i>
8	kolcolist zachodni (1)	<i>Ulex europaeus</i>
9	kolczurka klapowana (1)	<i>Echinocystis lobata</i>
10	niecierpek gruczołowaty (1)	<i>Impatiens glandulifera</i>
11	niecierpek pomarańczowy (1)	<i>Impatiens capensis</i>
12	rdestowiec czeski (rdestowiec pośredni) (1)	<i>Reynoutria x bohemica</i>
13	rdestowiec japoński (rdestowiec ostrokończysty) (1)	<i>Reynoutria japonica</i>
14	rdestowiec sachaliński (1)	<i>Reynoutria sachalinensis</i>
15	trojeść amerykańska (1)	<i>Asclepias syriaca</i>
16	tulejnik amerykański	<i>Lysichiton americanus</i> UE
Zwierzęta		
1	xx	<i>Mnemiopsis leidyi</i>
2	krab wełnistoręki (krab wełnistoszczypcy) (2)	<i>Eriocheir sinensis</i> UE
3	rak Luizjański (2)	<i>Procambarus clarkii</i> UE
4	rak pręgowany (rak amerykański) (2)	<i>Orconectes limosus</i> UE
5	rak sygnałowy (rak kalifornijski) (2)	<i>Pacifastacus leniusculus</i> UE
6	biedronka azjatycka	<i>Harmonia axyridis</i>
7	ostryga pacyficzna (2)	<i>Crassostrea gigas</i>
8	szczeżuja chińska	<i>Sinanodonta woodiana</i>
9	xx	<i>Corbicula fluminalis</i>
10	xx	<i>Corbicula fluminea</i>

115

11	babka bycza (2)	<i>Neogobius melanostomus</i>
12	babka łysa (babka gołogłowa) (2)	<i>Neogobius gymnotrachelus</i>
13	babka marmurkowata (babka marmurkowa)	<i>Proterorhinus marmoratus</i>
14	babka szczupła (babka rzeczna) (2)	<i>Neogobius fluviatilis</i>
15	czebaczek amurski	<i>Pseudorasbora parva</i> UE
16	pirapitinga (pirania paku)	<i>Piaractus brachypomus</i>
17	sumik karłowaty	<i>Ameiurus nebulosus</i>
18	trawianka	<i>Percottus glenii</i> UE
19	żaba rycząca (żaba byk, żaba wół)	<i>Lithobates catesbeianus</i> UE
20	żółw jaszczurowaty	<i>Chelydra serpentina</i>
21	żółw malowany (3)	<i>Chrysemys picta</i>
22	żółw ostrogrzbiety	<i>Grapthemys pseudogographica</i>
23	żółw ozdobny (3)	<i>Trachemys scripta</i> UE
24	bernikla kanadyjska	<i>Branta canadensis</i>
25	gęsiówka egipska	<i>Alopochen aegyptiacus</i>
26	sterniczka jamajska	<i>Oxyura jamaicensis</i> UE
27	bizon	<i>Bison bison</i>
28	bóbr kanadyjski	<i>Castor canadensis</i>
29	jeleń aksis (czytal)	<i>Axis axis</i>
30	jeleń sika (jeleń wschodni)	<i>Cervus nippon</i>
31	jeleń wirginijski	<i>Odocoileus virginianus</i>
32	mangusta złocista	<i>Herpestes auropunctatus</i> UE
33	maral (jeleń mandżurski)	<i>Cervus elaphus sibiricus</i>
34	szop pracz	<i>Procyon lotor</i> UE
35	wapiti	<i>Cervus canadensis</i>
36	wiewiórka szara	<i>Sciurus carolinensis</i> UE

Przykładowe gatunki, które znajdują się w rozporządzeniu

Zwierzęta:

Ustawa o ochronie zwierząt:

Zabrania się zabijania zwierząt z wyjątkiem uśmiercania zwierząt gatunków obcych wymienionych w rozporządzeniu MŚ.

Prawo łowieckie wraz z aktami wykonawczymi:

1. obce gatunki łowne: **szop pracz** (rozporządzenie MŚ), **jeleń sika** (rozporządzenie MŚ), **jenot, norka amerykańska, piżmak, daniel, muflon, bażant**
rozporządzenie MŚ z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych, Dz. U. Nr 45, poz. 433
2. okres polowań na szopa pracza, jenota, norkę amerykańską – **cały rok**
rozporządzenie MŚ z dnia 16 marca 2005 r. w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne, Dz. U. Nr 48, poz. 459, z późn. zm.
3. szop pracz, jenot i norka amerykańska mogą być odławiane za pomocą **pułapek żywołownych**
rozporządzenie MŚ z dnia 29 września 2009 r. w sprawie stosowania pułapek żywołownych, Dz. U. Nr 167, poz. 1321)

Uchwała Naczelnej Rady Łowieckiej nr 14/2015:

ze względu na zagrożenie krzyżowania z jeleniem szlachetnym należy dążyć do eliminowania jelenia siki – nie określa się wielkości pozyskania

Fot. Barszcz Sosnowskiego, Kołobrzeg-Podczele, 2010 (K. Ziarnek, Wikimedia Commons)
Znak „Stop” w Chinach (Connormah, Wikimedia Commons)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1143/2014 w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych

Harmonogram:

1. Data podpisania - **22 października 2014**
2. Wejście w życie - **1 stycznia 2015**
3. Pierwsza **lista** inwazyjnych gatunków obcych uznanych za
4. stwarzające zagrożenie **dla Unii** została przyjęta (37 gat.)
5. Trwają prace nad poszerzeniem listy gatunków inwazyjnych UE.

Polska jest obecnie na etapie opracowywania **projektu zmian do ustawy o ochronie przyrody i innych ustaw**. Obowiązujące przepisy zapewniają podstawowe wymogi wobec ewentualnych gatunków inwazyjnych UE.

System zezwoleń wydawanych przez państwa członkowskie:

1. dla ośrodków w celu umożliwienia prowadzenia **badania naukowych** lub **ochrony ex situ** IAS UE
2. do produkcji do celów naukowych oraz późniejszego zastosowania do **celów medycznych** - w przypadku gdy jest to nieuniknione ze względu na postępy w dziedzinie zdrowia ludzkiego
3. ze względu na **nadrzędny interes publiczny**, w tym względy społeczne lub gospodarcze – po uzyskaniu upoważnienia Komisji, za pośrednictwem państwa

Warunek: działania prowadzone będą w obiektach izolowanych (m.in. wykwalifikowany personel, protokoły obsługi pomieszczeń, znakowanie lub w inny sposób identyfikowanie zwierząt, system ciągłego nadzoru, plan awaryjny, kontrole organów).

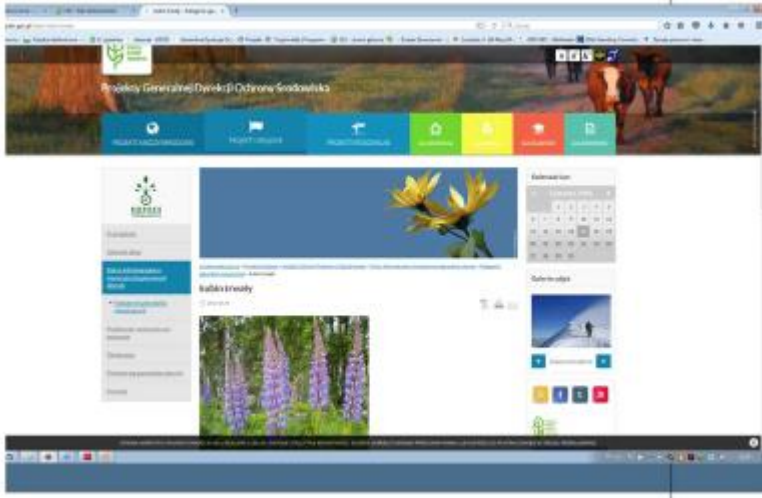
1. **analiza dróg niezamierzonego wprowadzania** i rozprzestrzeniania się gatunków (**1,5r.** od listy UE) oraz plany działania dla priorytetowych dróg, w tym harmonogram, środki, kodeksy dobrych praktyk, itp. (po 3 latach od listy UE)
2. **kontrole urzędowe** towarów przywożonych do UE
3. **system nadzoru (1,5 r.** od listy UE), który zawiera aktualne rozmieszczenie gatunków UE i służy m.in. szybkiemu wykrywaniu nowych pojawień w kraju lub jego części
4. **eliminacja** (w ciągu **3 miesięcy**) **lub kontrola** gatunków, również renaturyzacja terenu i monitoring usuwania gatunków
5. **środki zaradcze** dla gatunków **rozprzestrzenionych na szeroką skalę (1,5 r.** od listy UE), dopuszczalne handlowe wykorzystanie

Ogrodnictwo wobec roślin inwazyjnych obcego pochodzenia

KODEKS DOBRZYCH PRAKTYK

kdop.gdos.gov.pl

Inne kwestie:

1. zasada „zanieczyszczający płaci”
2. państwa mogą wprowadzić **bardziej rygorystyczne** środki
3. co 6 lat **raport** do Komisji z wdrażania rozporządzenia, pierwszy w 2019 r.
4. do 2021 r. Komisja sprawdzi funkcjonowanie rozporządzenia
5. **spotkania Komitetu IAS** – wspiera Komisję i uzgadnia listę gatunków UE
6. **spotkania Forum naukowego** – organu doradczego Komisji złożonego z ekspertów krajowych

Fot. Sterniczki jamajskie (Tom Koerner, Wikimedia Commons)

8. Konwencja CITES

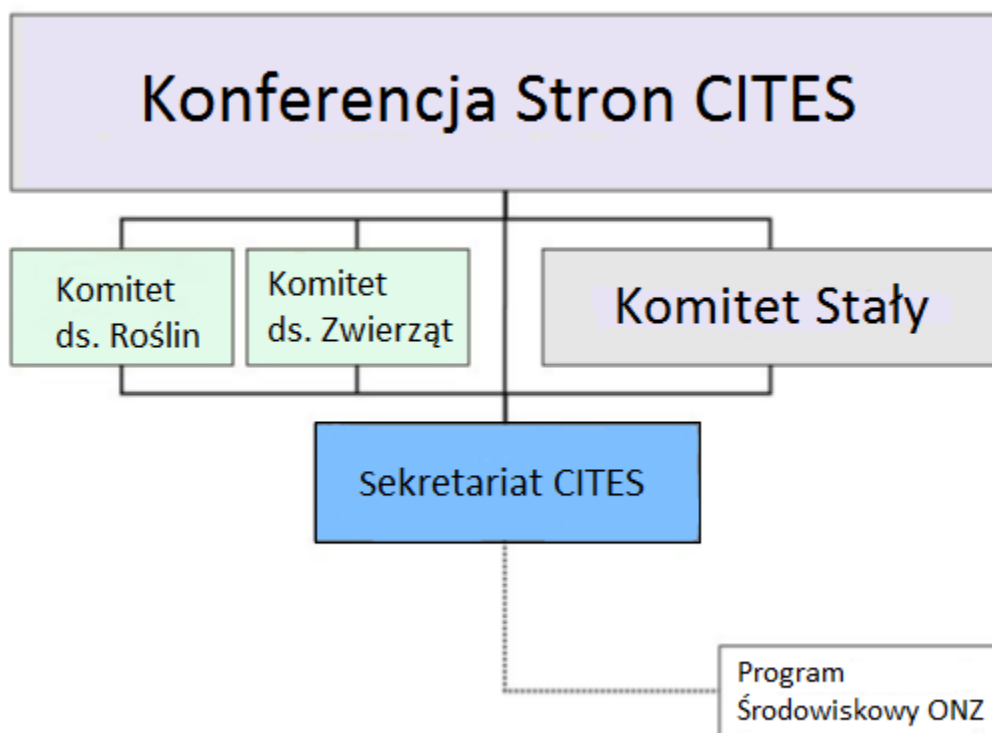
Analiza przepisów dotyczących Konwencji o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (Konwencja CITES)

Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem CITES (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora), inaczej nazywana też konwencją waszyngtońską (została sporządzona w Waszyngtonie 3 marca 1973 r.) powstała w celu ochrony dziko występujących zwierząt i roślin gatunków zagrożonych wyginięciem poprzez kontrolę, monitoring i ograniczanie międzynarodowego handlu nimi, ich rozpoznawalnymi częściami i produktami pochodnymi. Oprócz tego konwencja zakłada także międzynarodową współpracę na rzecz ograniczania nielegalnego handlu okazami gatunków zagrożonych wyginięciem i podnoszenie świadomości na temat presji człowieka na dziko żyjące gatunki roślin i zwierząt. Polska ratyfikowała przystąpienie do konwencji pod koniec 1989 r. Obecnie konwencja posiada 183 sygnatariuszy.

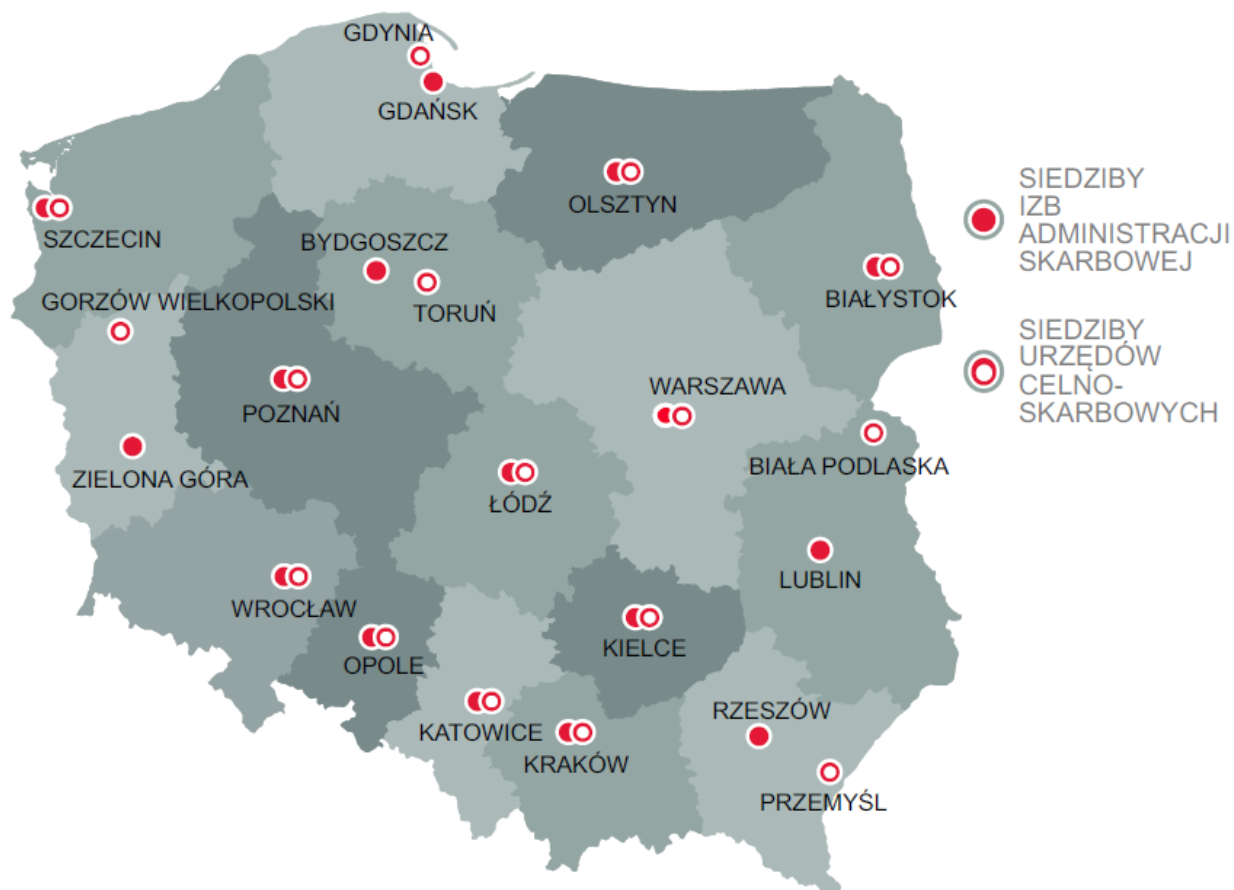
Funkcjonowanie CITES opiera się przede wszystkim na dwóch organach: Sekretariacie CITES oraz Konferencji Stron CITES (zwanej w skrócie CoP, od nazwy ang. Conference of the Parties). Sekretariat CITES mieści się w Genewie (Szwajcaria). Zarządzany jest przez Program Środowiskowy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEP - United Nations Environment Programme). Na czele sekretariatu CITES stoi obecnie – jako Sekretarz Generalny – pochodząca z Panamy Ivonne Higuero.

Organy CITES wspierane są przez trzy komitety: Komitet Stały, Komitet ds. Zwierząt, Komitet ds. Roślin.

W Polsce funkcję Organu Zarządzającego CITES pełni Minister Środowiska (konkretnie: Wydział ds. Konwencji w Departamencie Ochrony Przyrody Ministerstwa Środowiska),

a funkcję Organu Naukowego Konwencji w Polsce - Państwowa Rada Ochrony Przyrody. Organem egzekwującym jest Służba Celno-Skarbowa, która odpowiada za kontrolę handlu międzynarodowego i zwalczanie nielegalnego handlu okazami CITES. Na szczeblu krajowym działania te koordynuje Departament Ceł w Ministerstwie Finansów a na szczeblu regionalnym koordynatorzy ds. CITES w Izbach Administracji Skarbowej.

Aktami prawnymi CITES są rezolucje i decyzje, przyjmowane przez jej sygnatariuszy podczas Konferencji Stron. Rezolucje z reguły precyzują pewne ogólne zapisy Konwencji, umożliwiając w ten sposób spójną jej interpretację. Decyzje są zazwyczaj kierowane do konkretnych odbiorców powierzając im do wykonania pewne zadania. W celach komunikacyjnych z Państwami Stronami natomiast, Sekretariat CITES wykorzystuje tzw.

notyfikacje. Notyfikacje zawierają informacje na temat zbliżających się spotkań, decyzje i rekomendacje stałych komitetów CITES, interpretacje poszczególnych zapisów Konwencji, komunikaty o włączeniu (lub wykreśleniu) gatunków do Załącznika III CITES itp.

Konwencja CITES chroni gatunki, których istnienie w ekosystemach jest zagrożone nie tylko z powodów zmian przyrodniczych, ale przede wszystkim z uwagi na stale wzrastającą chęć posiadania okazów lub wyrobów z nich wykonanych, co prowadzi do nadmiernej ich eksploatacji. Gatunki, które objęte są ochroną, a którymi handel podlega uregulowaniu przez Konwencję CITES znajdują się w trzech załącznikach do konwencji:

- załącznik I - obejmuje wszystkie gatunki zagrożone wyginięciem, które są lub mogą być przedmiotem handlu. Handel okazami tych gatunków powinien być poddany szczególnie ścisłej reglamentacji w celu zapobieżenia dalszemu zagrożeniu ich istnienia i może być dozwolony jedynie w wyjątkowych okolicznościach.
- załącznik II - obejmuje gatunki, które w chwili obecnej nie muszą być bezpośrednio zagrożone wyginięciem, jednakże skala handlu okazami tych gatunków jest na tyle duża, że w celu niedopuszczenia do nadmiernej eksploatacji ich dzikich populacji, konieczne jest wprowadzenie zasad regulujących to zjawisko. W załączniku tym ujęte są również gatunki, które z wyglądu przypominają inne chronione taksony. Dzięki temu unika się trudności w odróżnianiu okazów takich gatunków podczas egzekwowania przepisów.
- załącznik III - obejmuje gatunki, które objęte są ochroną na terenie, co najmniej jednego państwa będącego stroną CITES, które zgłosiło potrzebę ujęcia danego taksonu w tym załączniku, w celu lepszej ochrony przed nadmierną eksploatacją.

Lista gatunków w danych załącznikach może się zmieniać. O włączaniu, usunięciu lub przeniesieniu gatunków z jednego załącznika do drugiego decydują sygnatariusze konwencji poprzez głosowanie.

Dla Konwencji waszyngtońskiej kluczowe są 3 definicje odnoszące się do gatunku, okazu i handlu.

W rozumieniu niniejszej konwencji gatunek oznacza każdy gatunek, podgatunek bądź odrębną geograficzną populację.

Okazami CITES są:

- każde zwierzę lub roślina, żywe lub martwe,
- w odniesieniu do zwierząt – gdy chodzi o gatunki ujęte w załącznikach I i II – każda łatwo rozpoznawalna ich część lub produkt otrzymany ze zwierzęcia, a gdy chodzi o gatunki ujęte w załączniku III – każda łatwo rozpoznawalna ich część lub produkt otrzymany ze zwierzęcia, jeżeli zostały one objęte tym załącznikiem,
- w odniesieniu do roślin – gdy chodzi o gatunki ujęte w załączniku I – każda łatwo rozpoznawalna ich część lub produkt otrzymany z rośliny, a gdy chodzi o gatunki ujęte w załącznikach II i III – każda łatwo rozpoznawalna ich część lub produkt otrzymany z rośliny, jeżeli są one objęte tymi załącznikami.

Okazami CITES będą więc zwierzęta i rośliny (żywe lub martwe), skóry lub ich części, szkielet i kości, muszle, rogi, kły, ciosy i zęby, pióra, jajka, korzenie i liście, mięso, drewno itd.

Żółw szylkretowy

126

Akcesoria z szylkretu

Słoń afrykański

Ciosy słońia

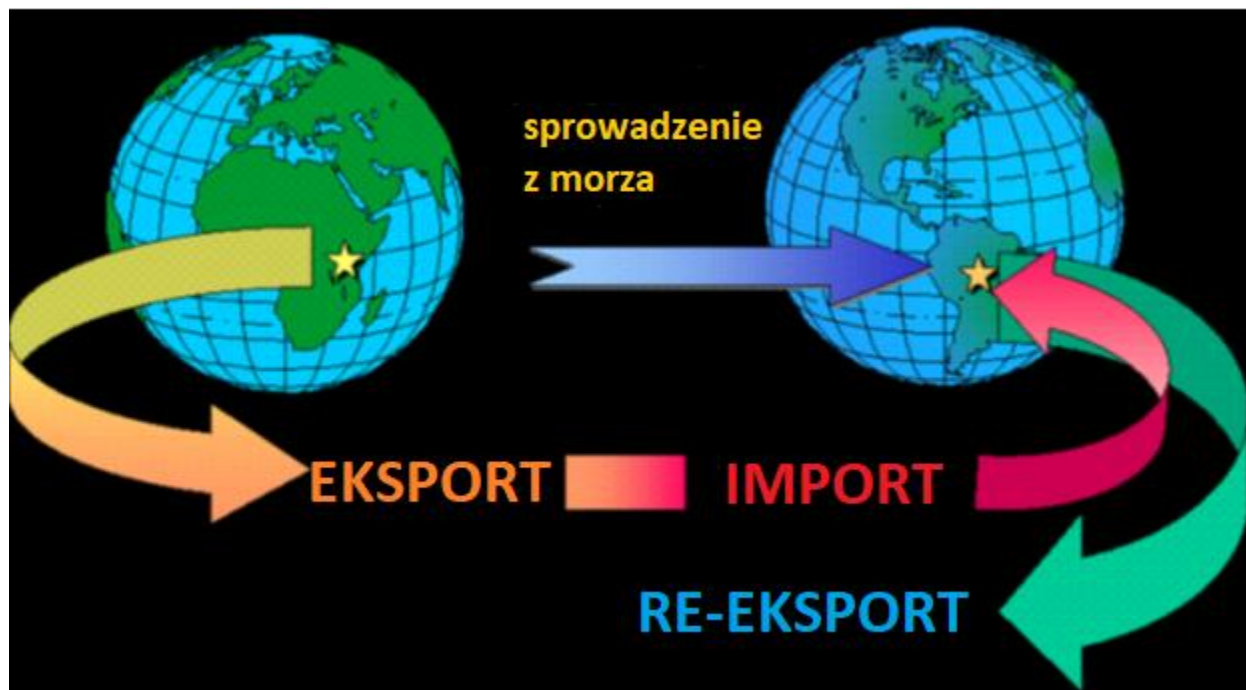
Aksesoria wykonane z kości słoniowej

128

Handel oznacza eksport, reeksport, import i sprowadzenie z morza.

Graficzny schemat handlu w rozumieniu konwencji CITES

Reeksport oznacza eksport każdego okazu, który został uprzednio wwieziony, natomiast sprowadzenie z morza oznacza wwiezienie do państwa okazów jakiegokolwiek gatunku, które zostały pobrane ze środowiska morskiego nie będącego pod jurysdykcją żadnego państwa.

Ogromne znaczenie dla handlu okazami dzikich zwierząt i roślin ma tradycyjna medycyna chińska (w skrócie TCM lub TAM), w której w dużej mierze wykorzystuje się produkty pozyskane z dziko żyjących zwierząt i roślin. Według organizacji WHO ok. 80% ludzi na świecie korzysta z tego typu medykamentów. I jak widać nie są to wyłącznie mieszkańcy Azji, gdzie TCM silnie związana jest z tradycją i kulturą. Obecnie coraz większą popularnością tego rodzaju medykamenty cieszą się w Europie i Stanach Zjednoczonych, gdzie wzrasta zainteresowanie medycyną niekonwencjonalną.

Przykładowe produkty TCM

Pomimo szeroko zakrojonych akcji informacyjnych, społeczeństwo nadal nie jest w pełni świadome faktu, że za naruszenie przepisów Konwencji - to jest przewożenie przez granice żywych zwierząt, czy roślin chronionych Konwencją, a także jakichkolwiek wyrobów z nich wykonanych, bez wymaganych dokumentów grożą dotkliwe sankcje karne takie jak: kara pozbawienia wolności (w Polsce do 5 lat), kara grzywny i konfiskata.

Nie należy także zapominać o tym, w jaki sposób są najczęściej pozyskiwane zwierzęta (kłusownictwo), z których wykonywane są przywożone wyroby oraz w jakich

130

w warunkach są przemycane żywe okazy. Najczęściej okoliczności i warunki te są dramatyczne, powodują nagłą lub powolną śmierć zwierząt. Około 90 % przemycanych zwierząt ginie.

Owinięte taśmą żółwie stepowe skonfiskowane na przejściu granicznym

Okaleczony nosorożec

Odstępstwa związane z przywozem do Unii Europejskiej dotyczą okazów CITES stanowiących dobra osobiste i majątek gospodarstwa domowego. Dobrami osobistymi i majątkiem gospodarstwa domowego mogą być:

- pamiątki turystyczne,
- własność osobista,
- mienie przesiedlenia,
- trofea myśliwskie.

Ponadto istnieją uregulowania, które pozwalają na wprowadzanie do UE okazów CITES, na które nie są wymagane żadne dokumenty:

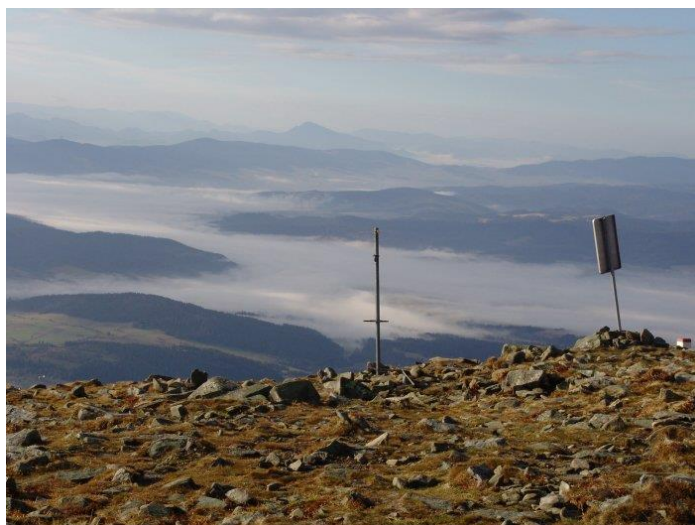
- a. Kawior z ryb jesiotrokształtnych (*Acipenseriformes* spp.) - do 125 g na osobę w opakowaniu indywidualnie oznakowanym zgodnie z art. 66 ust. 6 rozporządzenia (WE) nr 865/2006 - (opakowanie posiada jednorazową banderolę).
- b. „Pałeczki deszczowe” - instrument muzyczny wykonany z prostego kawałka wysuszonej łodygi kaktusa (*Cactaceae* spp.) - do 3 szt. na osobę.
- c. Przetworzone okazy krokodylowych (*Crocodylia* spp.) czyli torebki, buty, paski, itp. Wyroby - do 4 szt. na osobę za wyjątkiem przypadku przywozu okazów z gatunków z aneksu A oraz mięsa i trofeów myśliwskich.
- d. Muszle skrzydelnika olbrzymiego (*Strombus gigas*) - do 3 szt. na osobę.
- e. Pławikoniki (*Hippocampus* spp.) - do 4 martwych okazów na osobę.
- f. Muszle przydaczni (*Tridacnidae* spp.) - do 3 szt. okazów na osobę, łącznie nie więcej niż 3 kg. Jako okaz należy rozumieć 3 połówki niepasujące do siebie (połówki z 3 różnych osobników) lub całe muszle składające się z 2 pasujących połówek (do 3 szt. całych muszli).
- g. Okazy drewna agarowego (*Aquilaria* spp. oraz *Gyrinops* spp.) w ilości: do 1 kg zrębków (wiórów), 24 ml olejku, a także do dwóch zestawów koralu albo różańców (lub dwóch naszyjników albo bransolet).

9. Parki Narodowe

9.1. Babiogórski Park Narodowy

Data utworzenia: 1954 r.
Powierzchnia: 3393,34 ha

Okolice szczytu, fot. T. Urbaniec

Źródło: <http://www.bgpn.pl/galeria/babiogorskie-pejzaze.html>

Flora i fauna

Najważniejszymi typami ekosystemów są ekosystemy leśne oraz nieleśne. Park jest miejscem występowania wielu rzadkich oraz interesujących gatunków grzybów, roślin i zwierząt. Spotkać można tu rośliny, nie zasiedlające innych miejsc Polski (rogownica alpejska), rzadkie i zagrożone wyginięciem (tojad morawski, tocja karpacka), jak również wiele gatunków objętych ochroną prawną. Na Babiej Górze doliczono się blisko 650 gatunków roślin naczyniowych, 280 gatunków mszaków, ponad 1300 różnych grzybów i porostów. Świat zwierząt jest równie bogaty i zróżnicowany - stwierdzono 4500 gatunków i podgatunków zwierząt. Jest to ostoja między innymi dla niedźwiedzia, wilka, czy rysia, które z powodu silnej presji człowieka nader rzadko występują poza obszarami chronionymi. Istota ochrony ścisłej polega na zaniechaniu na tych obszarach jakiegokolwiek działalności człowieka, bowiem celem tego typu ochrony jest zachowanie

w stanie naturalnym. Na terenach objętych ochroną czynną prowadzi się działania zmierzające do przywrócenia lasom właściwego składu gatunkowego i odpowiedniej struktury. Na terenach ochrony krajobrazowej, z uwagi na stosunki własnościowe gruntów obowiązuje prowadzenie zrównoważonego użytkowania lasów i polan. Bardzo istotne w tej strefie jest zachowanie wszystkich istniejących zbiorowisk nieleśnych i walorów krajobrazowych.

9.2. Białowieski Park Narodowy

Data utworzenia: 1932 r.

Powierzchnia: 10 517,27 ha

Do głównych zadań Białowieskiego Parku Narodowego związanych z ochroną przyrody należy:

- a) zabezpieczenie wartości przyrodniczych, naukowych, krajobrazowych na terenie Parku,
- b) identyfikacja i ocena istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz podejmowanie stosownych działań eliminujących lub ograniczających te zagrożenia i ich skutki,
- c) prowadzenie własnych badań naukowych oraz inicjowanie badań, a także udostępnianie obszaru parku do badań innym jednostkom naukowo-badawczym,
- d) prowadzenie hodowli zagrodowej i zachowawczej żubra, w tym opieka nad stadem wolnym żubrów na terenie polskiej części Puszczy Białowieskiej.

Źródło: https://bpn.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=38

134

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. *Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody*, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Flora i fauna:

W Puszczy Białowieskiej zachowały się ostatnie na niżu europejskim fragmenty lasów o charakterze pierwotnym. Dominującym typem lasu są w Puszczy grądy zajmujące 47% powierzchni leśnej. Bory zajmują 37%, a podmokłe lasy liściaste i mieszane ok. 14,5% powierzchni Puszczy. Drzewostany tworzą głównie świerk pospolity - 26%, sosna zwyczajna - 24%, olsza czarna - 17%, dąb szypułkowy - 12%, oraz brzozy: brodawkowata i omszona - 11%. Jesion wyniosły, lipa drobnolistna, klon zwyczajny, topola osika i wiązy stanowią domieszkę w składzie gatunkowym drzewostanów, choć lokalnie mogą pełnić też rolę gatunków głównych. Grab zwyczajny, choć jest gatunkiem bardzo pospolitym, z reguły buduje drugie piętro drzewostanów, bardzo rzadko wchodząc do składu gatunkowego drzewostanów głównych.

Spośród roślin Puszczy Białowieskiej najliczniejszą grupą są rośliny naczyniowe - jest ich nieco ponad tysiąc gatunków. W tym 19 gatunków to paprocie, 6 - widłaki, 7 - skrzypy, 54 gatunki reprezentuje wątrobowce, a nieco ponad 200 gatunków - mchy. Wiele gatunków mszaków i porostów, które w przeszłości były najprawdopodobniej szeroko rozprzestrzenione przetrwały jedynie w takich miejscach jak Puszcza. Można je spotkać tylko tam, gdzie las zachował swoją pierwotność, a układ warunków przyrodniczych i gospodarka ludzka (a raczej jej brak) umożliwiły ich przetrwanie. Większość z nich jest związana z martwym drewnem lub z pniami, konarami i korą starych drzew. Właśnie ich obecność stanowi o unikatowości Puszczy, będąc jednocześnie miernikiem stopnia zachowania jej zasobów naturalnych.

Symbolem Parku jest żubr – największy ssak lądowy Europy. Puszcza Białowieska okazała się dla żubra nizinnego ostatnią ostoją. Tu także rozpoczęto proces jego restytucji, czyli przywracania go naturze. Obecnie w Puszczy Białowieskiej żyje najliczniejsza populacja wolnościowa żubra na świecie. W polskiej jej części liczy ona ok. 500 osobników.

Puszcza Białowieska jest środowiskiem życia dla olbrzymiej jak na naszą strefę klimatyczną liczby gatunków zwierząt. Poczynając od bezkręgowców: pierwotniaków, płazińców, obleńców, brzuchorzęsków, mięczaków, dżdżownic, niesporczaków, pajaków, roztoczy, wijów, owadów i wielu innych, aż po kręgowce: ryby, płazy, gady, ptaki i ssaki - dotychczas stwierdzono w Puszczy obecność ponad 12 tysięcy gatunków zwierząt. W całej Polsce jest ich około 35-40 tysięcy. Szacuje się, że puszczańska fauna jest

rozpoznana w około 50%, a więc rzeczywista liczba gatunków zamieszkujących ten masyw leśny może liczyć około 25 tysięcy.

Białowiecki Park Narodowy jest jedynym polskim obiektem przyrodniczym, wpisanym przez UNESCO na listę Światowego Dziedzictwa.

9.3. Biebrzański Park Narodowy

Data utworzenia: 9 września 1993 r.

Powierzchnia: 59 223 ha

Źródło: <http://zpppn.pl/biebrzanski-park-narodowy-pl/park>

Flora i fauna:

Jedną z jego charakterystycznych cech florystycznych jest dominacja świerka i duży udział gatunków borealnych i reliktywów glacialnych: brzoza niska, trzcinnik prosty, turzyca strunowa, turzyca życicowa, bażyna czarna, bagno zwyczajne, żurawina błotna, gnidosz królewski, tłustosz pospolity, wielosił błękitny, wierzba lapońska, skalnica torfowiskowa, niebielistka trwała, wełnianeczka alpejska, borówka bagienna i szereg mszaków. Flora jest tu równie bogata i porównywalna z podobnymi obszarami terenów sąsiednich. Występuje tu ponad 1000 gatunków roślin naczyniowych, w tym ponad 900 w granicach Parku. Stwierdzono 90 gatunków podlegające ochronie całkowitej i 17 pod ochroną częściową. 45 gatunków tu występujących znalazło się na "Czerwonej liście roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce". Do najrzadszych gatunków należą: zanokcica zielona, skrzyp pstry, widłak wroniec, rosziczka długolistna, wąkrotka zwyczajna, tłustosz zwyczajny, płesznik zwyczajny, zaraza niebieska, niebielistka trwała, szachownica kostkowata, kosaciec bezlistny oraz 20 gatunków storczykowatych z najokazalszym krajowym gatunkiem obuwikiem pospolitym. Ze świata zwierząt na uwagę zasługują: wilk, wydra, łось i bóbr. Znajduje się tu największa w kraju ostoja łosia. W dolinie Biebrzy obserwowano 292 gatunki ptaków, w tym 195 lęgowych. BbPN jest najważniejszą w Europie Środkowej i Zachodniej ostoją: dubelta, kropiatki, orlika grubodziobego, rybitwy białoskrzydłej i derkacza. Jest też ważnym "przystankiem" dla migrujących siewkowców, kaczek, gęsi i żurawi. Ichtyofauna dorzecza Biebrzy liczy 36 gatunków ryb oraz wielką rzadkość: minoga ukraińskiego - gatunku charakterystycznego dla wschodniej części Morza Czarnego. Stwierdzono tu obecność 7 gatunków gadów oraz 12 gatunków płazów. W grupie bezkręgowców rozpoznano ponad 700 gat. motyli, w tym 100 gatunków motyli dziennych. Wykazano obecność 448 gatunków pająków, wśród nich znaczący udział (71) mają gatunki rzadkie znane z nie więcej niż 3-5 stanowisk w kraju, a 10 gatunków pająków znanych jest tylko stąd. W Parku funkcjonuje Ośrodek Hodowli Zachowawczej Konika Polskiego i Rehabilitacji Zwierząt.

Problemy:

1. Kradzież biomasy i drewna,
2. Kłusownictwo,
3. Off road,
4. Nadmierna prędkość,
5. Gnojówka i gnojowica,
6. Gatunki inwazyjne,
7. Prace w ciekach.

9.4. Bieszczadzki Park Narodowy

Data utworzenia: 1973 r.
Powierzchnia: 29201,06 ha

Źródło: <http://zpppn.pl/bieszczadzki-park-narodowy-pl/park>

Flora i fauna:

Na terenie Parku stwierdzono 826 gatunków roślin naczyniowych, 301 gatunków mchów, 112 gatunków wątrobowców, 529 gatunków porostów, ok. 65 gatunków śluzowców i ok. 1300 gatunków grzybów. Wśród gatunków reprezentujących element wschodni wyróżniamy m.in.: pszeniec biały, lepnica karpacka, tojad wschodniokarpacki, tojad bukowiński, tojad wiechowaty, goździk kartuzek skalny, ostróżka wyniosła wschodniokarpacka i lepnica karpacka.

Odnotowano tutaj 284 gatunki zwierząt kręgowych: 58 ssaków, 192 ptaki, 7 gadów, 12 płazów, 14 ryb i 1 gatunek minoga. Populacje niedźwiedzia brunatnego, wilka, rysia i jelenia szlachetnego należą do najliczniejszych w kraju. Dogodne warunki do życia

138

znalazły tu rzadkie i zagrożone gatunki ptaków drapieżnych (orzeł przedni, orlik krzykliwy, trzmielojad) oraz sów (puchacz, puszczyki, sóweczka i włochatka). Ponadto w tych stosunkowo niskich górach występują gatunki ptaków górnoreglowych (orzechówka, krzyżodziób świerkowy, dzięcioł trójpalczasty) i wysokogórskich (siwarnik, płochacz halny). W dolinie Sanu (otulina Parku) występuje jedyna w kraju populacja węża Eskulapa.

Zagrożenia:

Bieszczadzki Park Narodowy odwiedza około 400 tysięcy turystów. Oddziaływanie masowej turystyki na przyrodę jest szczególnie niebezpieczne tam gdzie koncentracje zwiedzających pokrywają się z centrami występowania wybitnych walorów przyrodniczych. Ponadto poważnym zagrożeniem dla ekosystemów wodnych jest zrzucanie ścieków komunalnych.

9.5. Drawieński Park Narodowy

Data utworzenia: 1 maja 1990 r.

Powierzchnia: 11 535,66 ha

Źródło: Prezentacja „ Drawieński Park Narodowy – walory przyrodnicze, zagrożenia i problemy ochrony, Monika Gdaniec, 2019-06-24”

Flora i fauna:

Drawieński Park Narodowy to ponad 900 gatunków roślin naczyniowych, prawie 150 gatunków drzew i krzewów i ponad 200 różnych zespołów roślinnych. Taka różnorodność szaty roślinnej jest nieczęsto spotykana w Polsce. Między innymi ze względu na to bogactwo Drawieński Park Narodowy jest jednym z ciekawszych botanicznie regionów w północno-zachodniej Polsce. Do największych botanicznych osobliwości należą stanowiska chamedafne północnej, lipiennika Loesela, lili żłotogłów.

Faunę Parku reprezentuje ponad 200 gatunków kręgowców, wśród nich najliczniejszą gromadę stanowią ptaki, m.in. bocian czarny, tracz nurogęsi, kania czarna, kania ruda, bielik, orlik krzykliwy, rybołów, jarząbek, puchacz i włochatka. Inne gatunki rzadkie lub zagrożone w skali regionalnej, o wyspowym charakterze występowania, powiązane z zanikającymi typami ekosystemów to między innymi: kormoran, gągoł, trzmielojad, krogulec, kobuz, derkacz, żuraw, kszyc, samotnik, siniak, zimorodek, krętogłów, dzięcioł zielony, dzięcioł średni, pliszka górską, strumieniówka, zniczek, srokosz, czyż oraz krzyżodziób świerkowy. Na uwagę zasługuje liczne występowanie nietoperzy, reprezentowanych w Parku przez 8 gatunków, a także liczne populacje bobra i wydry. Dwa ostatnie gatunki uznać należy za charakterystyczne i reprezentatywne dla fauny Parku.

Wydra, fot. C. Korkosz

Źródło: [http://dnp.pl/galeria-drawienskigo-parku-narodowego/191-przyroda-parku.html#prettyPhoto\[191\]/13/](http://dnp.pl/galeria-drawienskigo-parku-narodowego/191-przyroda-parku.html#prettyPhoto[191]/13/)

Zagrożenia:

1. Sukcesja wtórna na ekosystemach nieleśnych (dla siedlisk, ptaków i owadów)
2. Spływy Drawą w sezonie lęgowym (dla ptaków),
3. Presja inwazyjnych gatunków obcych zwierząt i roślin (dla ssaków, ptaków i siedlisk), fermy
4. Niskie zasoby rozkładającego się drewna (dla owadów, siedlisk, ptaków)
5. Zmiany klimatyczne (dla siedlisk)
6. Dopływ zanieczyszczeń antropogenicznych (dla siedlisk)
7. Zagrożenie kłusownictwem (dla gatunków)
8. Wypadki komunikacyjne (dla gatunków)
9. Wydobywanie kopalin oraz pobory wód podziemnych i powierzchniowych (dla siedlisk)
10. Utrata elementów dziedzictwa kulturowego
11. Niezgodne z prawem korzystanie z zasobów Parku
12. Pożary
13. Wzrost natężenia ruchu turystycznego i presji na udostępnianie Parku
14. Postawy społeczne demonstrujące brak poszanowania dla elementów przyrodniczych i kulturowych Parku

9.6. Gorczański Park Narodowy

Data utworzenia: 1981 r.
Powierzchnia: 7029,85 ha

Kamienicki Potok w Lubomierzu - Rzekach. Fot. J. Tomasiwicz

Źródło: https://www.gorczański-park.pl/page,art,id,11,kategoria,Przyroda_nieożywiona.html

Flora i fauna:

Na terenie GPN stwierdzono 624 gatunki roślin naczyniowych - tj. 60% flory całych Gorców, 233 gatunków mchów, 103 gatunków wątrobowców, 507 gat. porostów i grzybów naporostowych, oraz 736 gatunków grzybów wielkoowocnikowych.

142

Znaczny jest udział gatunków górskich, m. in: liczydło górskie, tojad dzióbaty, jaskier platanolistny, miłosna górska, omieg górski. Występuje tu również 14 gatunków charakterystyczny dla piętra alpejskiego, np. kuklik górski, wiechlina alpejska, tymotka alpejska. 63 taksony roślin są . prawnie chronione. Lasy stanowią aż 95% powierzchni Parku, liczne w nich są drzewa w wieku powyżej 100 lat. W drzewostanie występują głównie świerk, buk, jodła, domieszki stanowią modrzew, jawor, modrzew, olsza szara – sporadycznie wiąz i jesion.

Występuje tu 214 gatunków kręgowców, z tego 33 jest w rejestrze Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Są to m.in.: płazy: traszka karpacka i traszka grzebieniasta, ptaki:, dzięcioł biało grzbiety, dzięcioł trójpalczasty, głuszec, orlik krzykliwy, orzeł przedni, puchacz, puszczyk uralski, sóweczka, włośnica, ssaki: koszatka leśna, mroczek posrebrzany, mroczek pozłocisty, podkowiec mały, popielica szara, rzęsosek mniejszy, ryś euroazjatycki, niedźwiedź brunatny, wilk szary, żbik europejski. Występuje 13 gatunków nietoperzy, 140 gatunków ptaków (w tym 106 gniazdujących na terenie parku), 8 gatunków płazów. W potokach występuje pstrąg potokowy i głowacz przęgopłetwy. Na polanach zaobserwować można interesujące gatunki motyli (m.in. rusałka admirał, rusałka pokrzywnik, perłowiec większy).

Kuklik górski. Fot. M. Ruciński

Źródło: https://www.gorczanski-park.pl/page,art,id,12,kategoria,Swiat_roslin.html

Zagrożenia:

Największe zagrożenia dla wartości przyrodniczych Gorczańskiego Parku Narodowego związane są z zaprzestaniem tradycyjnego, ekstensywnego użytkowania polan reglowych tj. wypasu i koszenia. Skutkiem tego rozprzestrzeniająca się borówka czernica i postępująca sukcesja leśna wkracza na polany przekształcając krajobraz i wypierając gatunki ekosystemów otwartych. W celu zahamowania sukcesji oraz utrzymania cennych łąk kwiecistych, stosuje się w gdzie tylko możliwe ochronę czynną, w szczególności odkrzewianie i mechaniczne koszenie. W przypadku ekosystemów leśnych najlepszą formą ochrony, propagowaną w Parku jest umożliwienie spontanicznych procesów przyrodniczych. Różne fazy i tempo tych procesów prowadzi niekiedy do rozpadu drzewostanów świerkowych. Powstający w konsekwencji tych zjawisk nowy, naturalny las ma jednak strukturę zróżnicowaną przestrzennie i wiekowo co wpłynie będzie korzystnie dla mieszkańców gorczańskiej puszczy. W dolnym reglu dominują jedne z najlepiej zachowanych w Beskidach Zachodnich ostępy karpackiej puszczy, nierzadko o cechach lasów pierwotnych.

9.7. Kampinoski Park Narodowy

Data utworzenia: 16.01.1959

Powierzchnia: 38 544 ha

Źródło: Prezentacja, Siedliska przyrodnicze w Kampinoskim Parku Narodowym - Kampinoski PN, dr inż. Łukasz Tyburski - Zespół ds. Nauki i Monitoringu Przyrody, KPN

144

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. *Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody*, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Flora i fauna:

Występuje tu około 150 zbiorowisk roślinnych, które tworzy ponad 1400 gatunków roślin naczyniowych i około 150 gatunków mszaków. Położenie puszczy na niżu w centralnej części Polski sprawiło, że we florze spotyka się gatunki związane zarówno z klimatem kontynentalnym (np. kocanki piaskowe), jak i atlantyckim (np. szczotlicha siwa), a także typowe dla strefy borealnej (np. zimoziół północny), a nawet pontyjskiej (np. wężymord stepowy). Bardzo cennym składnikiem flory parku jest relikwyt epoki lodowcowej – chamedafne północna. Ciekawostką dendrologiczną jest brzoza ciemna (czarna) – forma brzozy brodawkowatej, której kora pozbawiona jest białego barwnika.

Stwierdzono tu występowanie blisko 4 000 gatunków bezkręgowców, blisko 30 gatunków ryb, 13 gatunków płazów, 6 rodzimych gatunków gadów, ponad 200 gatunków ptaków (w tym blisko 150 lęgowych) i ponad 50 gatunków ssaków. Oprócz gatunków powszechnych, Puszcze Kampinoską zamieszkują chronieni prawem krajowym i europejskim przedstawiciele wszystkich w/w grup systematycznych. Symbolem Kampinoskiego Parku Narodowego jest łoś (*Alces alces*), dla którego Puszcza Kampinoska jest drugą co wielkości (po bagnach biebrzańskich) ostoją w Polsce. Obecność łosi na tym terenie, podobnie jak bobrów i rysi, jest efektem programów reintrodukcji.

Źródło: <http://zpppn.pl/kampinoski-park-narodowy-pl/park>

Zagrożenia:

1. utrata siedlisk - w wyniku procesów naturalnych (zmiana wilgotności siedliska, zmiany otoczenia - wiatrołom), pożarów
2. działalność człowieka - celowe niszczenie środowiska

Postępowanie ze zwierzyną biorącą udział w zdarzeniu drogowym

Martwe zwierzę znajdujące się na pasie drogi powinno być usunięte przez właściciela drogi/gruntu. W przypadku drogi publicznej, która zgodnie z ustawą z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 19, poz. 115, art. 1) jest drogą, z której może korzystać każdy (...). Art. 2a, ust. 2 (1.) Drogi krajowe stanowią własność Skarbu Państwa (dla którego działa Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad). (2) Drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne stanowią własność właściwego samorządu województwa, powiatu lub gminy.

Jeśli w wyniku zdarzenia drogowego zwłoki zwierzyny pojawiły się na gruncie prywatnym obowiązuje właściciela gruntu ustawa z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. 2008 Nr 234, poz. 1570, z późn. zm.), Rozdz. 5. Inne działania mające na celu zapobieganie zakażeniom i chorobom zakaźnym. Art. 22.1. Właściciel, posiadacz lub zarządzający nieruchomością są obowiązani utrzymywać ją w należyтым stanie higieniczno-sanitarnym w celu zapobiegania zakażeniom i chorobom zakaźnym, w szczególności:

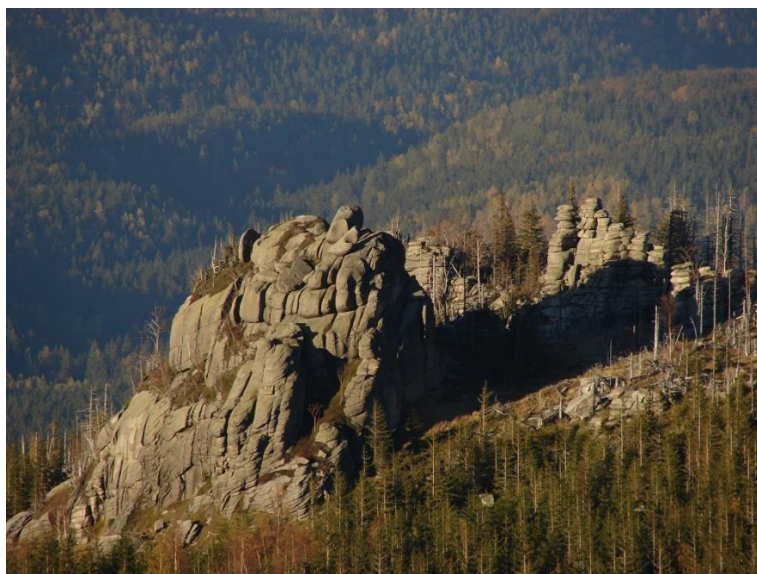
1. prowadzić prawidłową gospodarkę odpadami i ściekami,
2. zwalczać gryzonie, insekty i szkodniki,
3. usuwać padłe zwierzęta z nieruchomości, usuwać odchody zwierząt z nieruchomości.

9.8. Karkonoski Park Narodowy

Data utworzenia: 1959 r.

Powierzchnia: 5951 ha

Źródło: <https://kpnmab.pl/geomorfologia>

Muflon

Źródło: <https://kpnmab.pl/muflon>

Flora i fauna:

W Parku występuje ponad tysiąc gatunków roślin oraz wiele gatunków zwierząt leśnych m.in. wydra, jeleń, sarna europejska, lis rudy, oraz 16 gatunków nietoperzy. Ponadto żyje tu 90 gatunków ptaków, między innymi włośchatka, sóweczka, zagrożony wymarciem cietrzew, głuszc, drozd obrożny, płochacz halny. W granicach parku występują rośliny endemiczne: skalnica bazaltowa - podgatunek skalnicy darniowej, dzwonek karkonoski, gnidosz sudecki, biedrzynek mniejszy skalny.

Dzwonek karkonoski

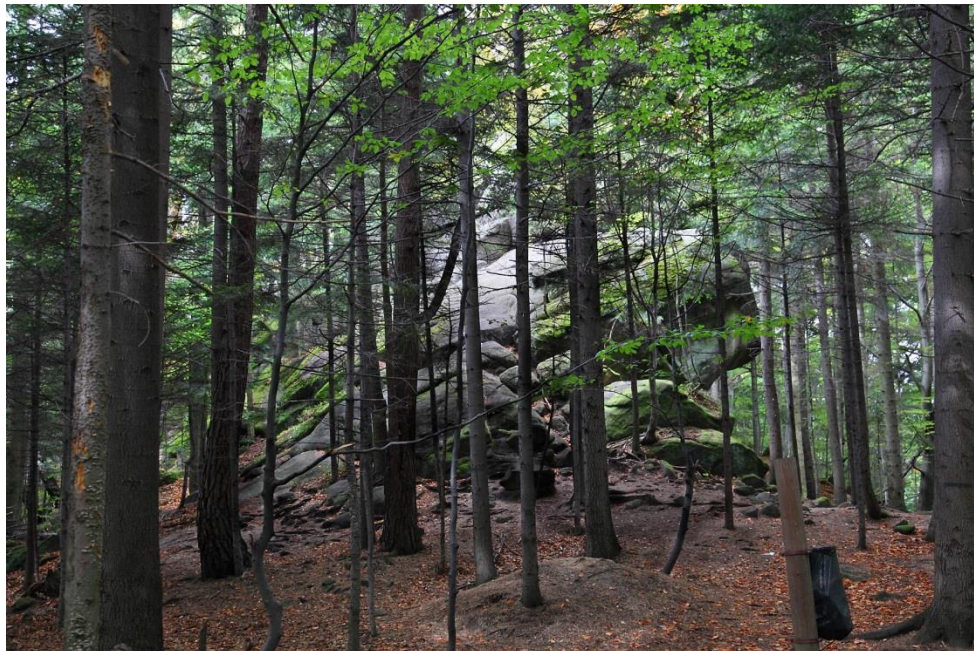

Źródło: <https://kpnmab.pl/flora>

Problemy:

Jednym z najpoważniejszych jest masowy ruch turystyczny (około dwóch milionów turystów odwiedza corocznie Karkonoski Park Narodowy).

9.9. Magurski Park Narodowy

Źródło: <http://zpppn.pl/magurski-pl/park>

Data utworzenia: 24 listopada 1994r.

Powierzchnia: 19 439 ha

Magurski Park Narodowy został powołany w celu:

1. Zachowania naturalnych starodrzewi o charakterze puszczańskim,
2. Ochrony bogatej i różnorodnej fauny puszczańskiej,
3. Zachowania interesujących wychodni skalnych obfitujących w różnorodne formy wietrzenia, co powoduje, że ten teren uznawany jest przez specjalistów za wyjątkowej klasy zabytek skalny Beskidu Niskiego,
4. Utrzymania rozległych, półnaturalnych łąk i pastwisk wraz z charakterystycznym, niezabudowanym krajobrazem,
5. Uzyskania w ciągu kilkudziesięciu lat zrównoważonej gospodarki wodnej na obszarach źródliskowych rzeki Wisłoki.

Szmaciak gałęzisty fot. arch. MPN

Źródło: www.magurskipn.pl/foto1.php?img=181&typ=0

Flora i fauna:

Na terenie parku występuje pokaźna liczba roślin rzadkich i zagrożonych, w tym 71 gatunków chronionych. Wśród 64 gatunków objętych ochroną ścisłą występują tojad: dzióbaty i mołdawski, pokrzyk wilcza jagoda, zimowit jesienny, parzydło leśne, podrzeń żebrowiec, dziewięciśli bezłodygowy, 20 gatunków storczyków, goździk kosmaty, wawrzynek wilczylika czy 4 gatunki widłaków. W wyniku badań przeprowadzonych w ramach tworzenia Planu Ochrony dla Parku stwierdzono również występowanie 188 gatunków mchów, 51 gatunków wątrobowców, 85 gatunków śluzowców i 461 gatunków grzybów wielkoowocnikowych, w tym 98 gatunków chronionych, rzadkich i wymierających.

Niedźwiedź fot. Renata i Marek Kosińscy
Źródło: www.magurskipn.pl/foto1.php?img=132&typ=0

Żyje tu 60 gatunków ssaków, w tym 10 gatunków nietoperzy. Min.: niedźwiedź, wilk, borsuk, ryś, żbik, lis, wydra, kuna leśna i domowa, tchórz, gronostaj, łasica, jeleń, łoś, saran, dzik, bóbr i piżmak.

Na terenie Magurskiego PN stwierdzono 160 gatunków ptaków z czego 117 gatunków należy do lęgowych. Do najciekawszych należą: orzeł przedni, puchacz, włośchatka, sóweczka, puszczyk, dzięcioł biało grzbiety i trójpalczasty oraz orlik krzykliwy.

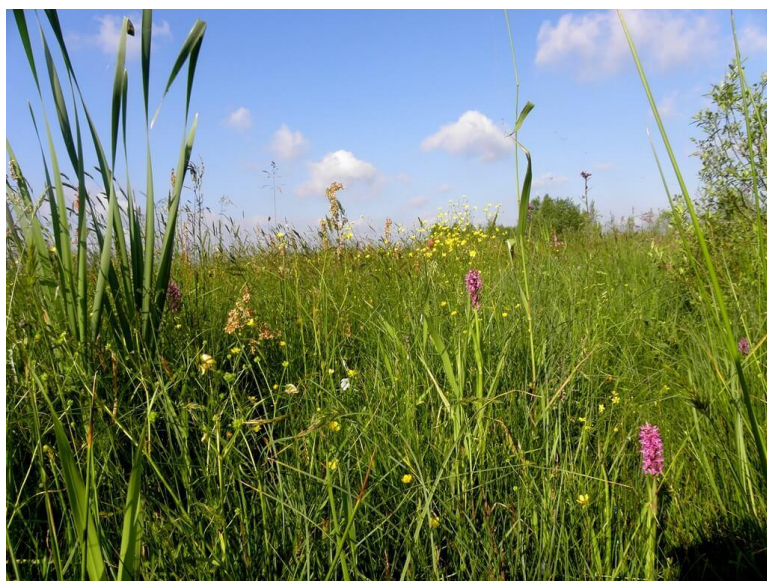
9.10. Narwiański Park Narodowy

Data utworzenia: 1 lipca 1996 r.

Powierzchnia: 6 810,23 ha

Źródło: <http://zpppn.pl/narwianski-park-narodowy-pl/park>

Źródło: <http://zpppn.pl/narwianski-park-narodowy-pl/park>

Flora i fauna:

Na terenie Parku występuje 58 zbiorowisk roślinnych. Przeważa roślinność bagienna - zbiorowiska wielkoturzycowe i szuwarowe. Na obrzeżach występują łąki, olsy i zarośla wierzbowe. Ponadto występują mineralne wzniesienia (grądziki), porośnięte przez traworośla, zbiorowiska łąkowe i grądowe. Takie rozmieszczenie roślinności wykształciło się w wyniku tradycyjnej gospodarki łąkarskiej.

Flora roślin naczyniowych w Narwiańskim PN liczy około 500 gatunków. Wśród nich są objęte ścisłą ochroną, jak grązel żółty, grzybień biały, kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, goryczka wąskolistna, goździk pyszny, rosiczka okrągłolistna, wielosił błękitny, orlik pospolity, kukulka plamista, krwista i szerokolistna, widłak jałowcowaty i goździsty. Ochroną częściowo objęte są między innymi bobrek trójlistkowy, kocanka piaskowa, kruszyna pospolita, pierwiosnek lekarski i konwalia majowa.

Źródło: <http://zpppn.pl/narwianski-park-narodowy-pl/park>

Park jest siedliskiem bardzo wielu gatunków ptaków, m.in. bielika i bojownika bataliona. Można tu też spotkać łasicowate jak np. gronostaje, tchórze. Na jednym

153

trzech stanowisk w Polsce występuje tu chroniony motyl dzienny strzępotek edypus. W parku zaobserwować można 34 gatunki ssaków. Należą do nich m.in. bóbr europejski, piżmak, jeż europejski, ryjówka, rzęsorek rzeczek oraz większe, jak jelen europejski, łoś, sarna i dzik. Spośród 21 gatunków ryb występujących w parku objęte ochroną są trzy: różanka pospolita, śliz pospolity, koza pospolita. Występuje tu również chroniony minóg ukraiński.

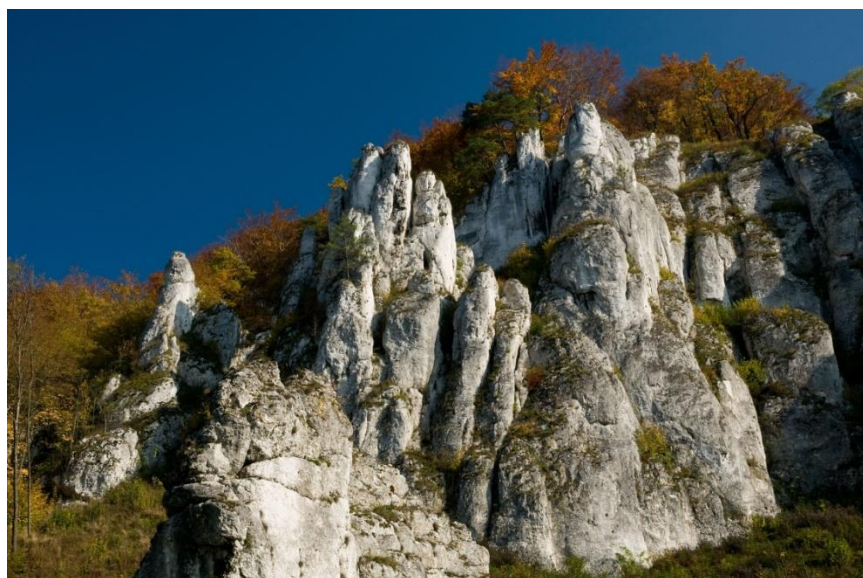
Do 13 gatunków płazów zasiedlających obszar Narwiańskiego PN należą dwa ogoniaste: traszka zwyczajna i traszka grzebieniasta oraz bezogonowe: kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, rzekotka drzewna, ropuchy: szara, zielona i paskówka oraz żaby: moczarowa, trawna i wodna.

Dolina Narwi, w tym Narwiański PN, od roku 2010 są uznawane za ostoję ptaków IBA. BirdLife International za gatunek kluczowy podaje tu wodniczkę (*Acrocephalus paludicola*) oraz wyszczególnia park jako miejsce ważne dla wędrujących ptaków wodnych. W latach 1979-2000 w parku stwierdzono obecność 203 gatunków ptaków, z czego 154 to gatunki lęgowe. Część jest zagrożona w skali światowej lub europejskiej, np. bąk zwyczajny, batalion, derkacz zwyczajny, bekas dubelt, kropiatka, zielonka, uszatka błotna i wodniczka. Spośród trzech gatunków błotniaków (zbożowy, łąkowy, stawowy) najliczniejszym jest błotniak stawowy.

9.11. Ojcowski Park Narodowy

Data utworzenia: 14 stycznia 1956 r.
Powierzchnia: 2145,62 ha

<http://zpppn.pl/ojcowski-park-narodowy-pl/park>

Źródło: <http://zpppn.pl/ojcowski-park-narodowy-pl/park>

Flora i fauna:

Na bogatą florę Parku składają się głównie gatunki środkowoeuropejskie (najliczniejsze), północnoeuropejskie i azjatyckie. Są to na ogół pospolite składniki flory Doliny Prądnika, tworzące runo lasów liściastych lub wchodzące w skład typowych zbiorowisk leśnych (m.in. buk, grab, dąb szypułkowy). Wśród ok. 50 gatunków górskich występuje tu grab, jodła, tojad smukły i mołdawski, żywiec gruczołowaty i in. Do rzadkich roślin w tej grupie należy chaber miękkowłosy rosnący w Dolinie Zachwytu. W runie lasów jaworowych na pn.-wsch. stokach Chełmowej Góry i na skałach Czyżówki rośnie cienioluby gatunek rzadkiej paproci - języcznik zwyczajny.

Źródło: <http://www.ojcowskiparknarodowy.pl/main/galeria/idg:3/stg:2.html>

Bardzo charakterystyczną dla Parku grupą zwierząt i będącą jego symbolem są zamieszkujące jaskinie nietoperze – występuje ich tutaj aż 17 gatunków (w całej Polsce jest 25 gatunków), najczęstszymi są nocek duży i podkowiec mały. Z większych ssaków występują: sarna, zając szarak, dzik europejski, lis rudy, kuna leśna, tchórz zwyczajny, gronostaj, bóbr europejski, borsuk, orzesznica, piżmak. Stwierdzono występowanie 120 gatunków ptaków, w tym 94 lęgowe, m.in. są to: bocian czarny, pluszcz, zimorodek, puszczyk, jastrząb gołębiarz, sowa uszata, dzięcioł czarny, dzięcioł zielony, dzięcioł zielonosiwy, dzikie gołębie (gołąb grzywacz i turkawka), mysikrólik. Na zimę przylatują: czeczotki, jemioluszki i kwiczoły. Z płazów występują: traszka zwyczajna i grzebieniasta, kumak nizinny, ropucha szara, żaba trawna, rzekotka drzewna i inne. Gady reprezentowane są przez: zaskrońca zwyczajnego, jaszczurkę zwinkę, padalca zwyczajnego, żmiję zygzakowatą, gniewosza plamistego. Najpospolitszymi gatunkami ryb są żyjące w wodach Sąspówki oraz Prądnika pstrąg potokowy i pstrąg tęczowy. Z rzadkich ślimaków warto wymienić dużego pomrowa błękitnego i wielkiego. Najliczniejsze są owady (opisano ich tu ponad 5 tys. gatunków).

Problemy:

Do głównych zagrożeń Ojcowskiego Parku Narodowego należy niekorzystny wpływ turystyki na przyrodę Parku, presja osadnictwa zarówno na terenie Parku jak i w bezpośrednim jego sąsiedztwie, zanikanie rzadkich i zagrożonych gatunków roślin, w tym opanowywanie siedlisk rodzimych roślin przez gatunki obce, niekorzystna struktura własnościowa (30% OPN stanowi własność obcą).

9.12. Park Narodowy Bory Tucholskie

Data utworzenia: 1 lipca 1996

Powierzchnia: 4613,04 ha

Źródło: http://www.pnbt.com.pl/ekosystemy_lesne-375

Lycogala epidendrum fot. A. Salamaga

Źródło: https://www.pnbt.com.pl/krolestwo_protisty_protista-666

Flora i fauna:

Na szczególną uwagę zasługują zbiorowiska leśne i jeziora. Lasy zajmują ponad 83% powierzchni Parku. Są to najczęściej bory świeże i suche z licznymi gatunkami porostów, a także siedliska bagienne. Dominującym gatunkiem drzewostanu Parku jest sosna zwyczajna, ale to dąb „Bartuś” jest najstarszym drzewem w Parku.

Teren Parku to siedliska chętnie zajmowane przez śluzowce, grzyby, porosty i rośliny naczyniowe. W przypadku porostów, to ok. 15 % porostów Polski, mchy stanowią ok. 22 % a wątrobowce ok. 12 % liczebności gatunkowej Polski, rośliny naczyniowe ok. 33 % flory niżowej.

Na wyróżnienie zasługują tj.:

1. z porostów: chrobotek alpejski, włostka spleciona, włostka Wranga.
2. z mchów: bagniczka pływająca, widłożąb.
3. rośliny naczyniowe: lobelia jeziorna, poryblin jeziorny, rosiczka okrągłolistna, pośrednia i długolistna widłaki i widlicze.

Jelenie, fot. M. Chybowska
Źródło: <https://www.pnbt.com.pl/ssaki-7>

Fauna Parku Narodowego „Bory Tucholskie” reprezentowana jest zarówno przez kręgowce jak i bezkręgowce. Te pierwsze są zdecydowanie lepiej poznane. Oprócz pospolitych ssaków tj. jeleni, dzik, spotkać można także ryjówkę aksamitną, nocka łydkowłosego. Spośród ptaków na wyróżnienie zasługuje m.in. gągoł, dzięcioł czarny, bąk, łabędź krzykliwy, bielik i puchacz.

9.13. Park Narodowy Górze Stołowych

Data utworzenia: 16 września 1993r.

Powierzchnia: 6347,71 ha

Źródło: <https://www.pngs.com.pl/pl/galeria/foto.html>

Źródło: <https://www.pngs.com.pl/pl/galeria/foto1.html>

Flora i fauna:

Charakterystyczne gatunki flory: skalnica zwodnicza, storczyca kulista, arnika górska, goryczuszka czeska, lilia bulwkowata, śnieżycza wiosenna, liczydło górskie, ciemiężycza zielona, zerwa kulista, storczyk bżowy, pełnik europejski, sosna błotna.

Źródło: <https://www.pnps.com.pl/pl/galeria/foto1.html>

Wśród zwierząt występują m.in. jeleni szlachetny, puchacz, sóweczka, pluszcz, sokół wędrowny, bocian czarny, popielica, orzesznica, żaba trawna, ropucha szara, traszka górska, żmija zygzakowata, jaszczurka zwinka.

9.14. Park Narodowy Ujścia Warty

Data utworzenia: 1 lipiec 2001 r.

Powierzchnia: 8074 ha

Źródło: <http://zpppn.pl/park-narodowy-ujscie-warty-pl/park>

Źródło: <https://www.pnujsciewarty.gov.pl/54,swiat-roslin>

Flora i fauna:

Dotychczas stwierdzono na tym terenie ok. 60 zbiorowisk roślinnych oraz ok. 500 gatunków roślin naczyniowych. Spośród gatunków objętych w Polsce ochroną całkowitą występują tu m.in.: **kukułka krwista, listera jajowata, arcydzięgiel litwor, nasięźrał pospolity, salwinia pływająca**, dwa gatunki **włosienicznika: wodny i skąpopręcikowy**, a także objęte ochroną częściową: **grzybienie białe, grąźel żółty, porzeczka czarna, kruszyna pospolita, kalina koralowa**. Z kolei do roślin rzadkich w skali kraju i zaliczanych do zagrożonych lub ginących w skali regionalnej należą m.in.: **groszek błotny, wilczomleczeń błotny, starzec bagienny, rzeżucha drobnokwiatowa, rdestnica szczeciolistna, selernica żyłkowana, przetacznik wodny**.

Źródło: <https://www.pnujsciewarty.gov.pl/56,ptaki?trecsc=120>

Park Narodowy „Ujście Warty” to jeden z najcenniejszych pod względem ornitologicznym obszarów w kraju. Na obszarze Parku Narodowego „Ujście Warty” zaobserwowano ponad 279 gatunków ptaków, z czego lęgi stwierdzono u więcej niż 170 gatunków. Kilkanaście z nich figuruje w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt, np.: bączek, ohar, cyraneczka, mewa mała, kulik wielki. Wiele, z bytujących w Parku, ptaków uznano za „gatunki specjalnej troski” zgodnie z tzw. Dyrektywą Ptasią - jednym z dwóch

163

dokumentów, na których opiera się europejska sieć obszarów chronionych NATURA 2000. Spośród 190 gatunków ptaków wymienionych w Dyrektywie, w Parku stwierdzono 78. Są to zarówno ptaki lęgowe na tym obszarze, np.: bąk, ślepowron, derkacz, kropiatka, rybitwa czarna, rybitwa białoczelna, wodniczka, jak i przebywające tu w okresie migracji: siewka złota, błotniak zbożowy, czy zimowania: łabędź krzykliwy, łabędź czarnodzioby.

Spośród innych grup zwierząt, na terenie Parku występuje 43 gatunków ssaków, w tym m.in. wydra, gronostaj, borsuk, bóbr, dzik, sarna. Płazy są reprezentowane przez 2 gatunki ropuch, 5 gatunków żab, kumaka nizinnego, grzebiuszkę ziemną, traszki: zwyczajną i grzebieniastą. Z gadów występują tutaj jedynie: zaskroniec zwyczajny, jaszczurka zwinka oraz padalec.

Problemy:

Jednym z poważniejszych problemów, z jakimi boryka się Park jest powstrzymanie niekorzystnych zmian siedliskowych. Polegają one przede wszystkim na zarastaniu łąk i pastwisk na drodze sukcesji wtórnej, a wynikają głównie z zaniechania ich użytkowania. Następstwem tego jest kurczenie się otwartych siedlisk, będących miejscem gnieźdzenia i żerowania wielu zagrożonych i ginących gatunków ptaków. Aby temu zapobiec na terenie Parku od wielu lat stosuje się koszenie łąk oraz wypas bydła koni.

9.15. Pieniński Park Narodowy

Data utworzenia: 1 czerwca 1932 r.
Powierzchnia: 2372 ha

Pomurnik

Fot. Bogusław Kozik

Źródło: Prezentacja, Ochrona przyrody w Pienińskim Parku Narodowym - Sieć Natura 2000 i Ochrona Gatunkowa, Grzegorz Voncina

Flora i fauna:

Na obszarze Pienin stwierdzono występowanie około 1100 gatunków roślin naczyniowych, ok. 400 gatunków glonów, ok. 320 gatunków mchów i wątrobowców, ok. 470 gatunków porostów, ok. 1200 gatunków grzybów.

W Pieninach rosną dwa endemity (gatunki nigdzie indziej na świecie nie spotykane): mniszek pieniński, pszonak pieniński oraz odmiany endemiczne: chaber barwny, rozchodnik ostry odmiana wapienna, bylica piołun odmiana wapienna. Występują tu również relikty - rośliny, które przetrwały na swoich stanowiskach z wcześniejszych okresów geologicznych i żyją w izolowanych populacjach znacznie oddalonych od zwartych areałów występowania gatunku: chryzantema (złocień) Zawadzkiego, jałowiec sawina, dębik ośmiopłatkowy.

W Pieninach naliczono ponad 7369 gatunków zwierząt, w tym ok. 297 gatunków kręgowców. Z większych ssaków występują: dzik, jeleń, sarna, ryś, borsuk, kuna leśna. Sporadycznie odwiedzają park wilki i niedźwiedź. Dzięki występowaniu jaskiń, w których mogą zimować, bogata jest fauna nietoperzy, obejmująca aż 15 gatunków. Stosunkowo bogata jest awifauna parku. Doliczono się tu ok. 184 gatunków ptaków, z których 134 gatunki zakładają lęgi. Jednym z najciekawszych gatunków jest bardzo rzadki pomurnik, zamieszkujący wapienne ściany skalne. Na niedostępnych półkach skalnych gnieźdzą się również pustułki, kruki oraz sokoły wędrowne. Spośród ptaków leśnych najciekawsze to: bocian czarny, muchołówka szara, jarząbek oraz dzięcioły: czarny i trójpalczasty, orzechówka, drozd obroźny czy sikora czarnogłowa. Sowy reprezentowane są przez puchacza, sowę uszatą, sowę włochatą, puszczyka, pójdkę oraz sóweczkę. Nad wodami spotkać można sieweczkę rzeczną, zimorodka oraz pluszcza. W Dunajcu obok pstrągów i Głowaccy żyje głowacica, największa z ryb z rodziny łososiowatych.

Pszonak pieniński

Źródło: Prezentacja, Ochrona przyrody w Pienińskim Parku Narodowym - Sieć Natura 2000 i Ochrona Gatunkowa, Grzegorz Voncina

Zagrożenia:

Głównym zagrożeniem dla integralności ekosystemów Parku jest wzmożony ruch turystyczny. Rocznie Pieniński Park Narodowy odwiedza ponad 700 tys. turystów, co stawia go w czołówce parków najbardziej obciążonych ruchem turystycznym. Bardzo duży problem stanowi gęstniejąca zabudowa okolic parku, co powoduje zmniejszanie korytarzy ekologicznych łączących park z sąsiednimi pasmami górskimi.

9.16. Poleski Park Narodowy

Data utworzenia: 1 maja 1990

Powierzchnia: 9760,2864 ha

Źródło: Prezentacja, *Siedliska przyrodnicze w Poleskim Parku Narodowym*, Jarosław Szymański

Flora:

1. ok. 1000 gatunków roślin naczyniowych
2. 150 gatunków borealnych (brzoza niska, wierzba lapońska)
3. 25 gatunków atlantyckich (aldrowanda pęcherzykowata, kłóc wiechowata)
4. 45 gatunków pontyjskich (dziewanna fioletowa, lepnica tatarska)

167

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. *Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody*, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

5. 12 gatunków górskich (ciemniżyca zielona, klon jawor)
6. 8 gatunków śródziemnomorskich (narcyz wonny)
7. 16 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (kotewka orzech wodny)
8. 81 gatunków objętych ochroną gatunkową
9. Prawie 200 zespołów roślinnych (ponad 140 zespołów nieleśnych)
10. 5 gatunków z listy Natura 2000 (aldrowanda pęcherzykowata, obuwik pospolity, lipiennik Loesela, starodub łąkowy, dzwonecznik wonny)
11. 12 siedlisk z listy Natura 2000

Źródło: Prezentacja, Siedliska przyrodnicze w Poleskim Parku Narodowym, Jarosław Szymański

Fauna:

1. 48 chronionych gatunków bezkręgowców
2. 23 gatunki ryb w tym 4 chronione
3. 13 gatunków płazów
4. 7 gatunków gadów
5. ok. 200 gatunków ptaków w tym ok. 150 to gatunki lęgowe
6. 47 gatunków ssaków w tym 28 chronionych

7. wiele gatunków z listy Natura 2000 (np. bóbr, wilk, wydra, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, żółw błotny, 4 gat. ryb - koza, piskorz, różanka, strzebla błotna, owady: jelonek rogacz, przeplatka aurinia, modraszek nausitous, modraszek telejus).

Źródło: Prezentacja, Siedliska przyrodnicze w Poleskim Parku Narodowym, Jarosław Szymański

Zagrożenia:

1. zmiany klimatyczne
2. pożary lasów
3. eksploatacja węgla kamiennego powodująca zmiany fizjograficzne (hydrografia, rzeźba tereny, krajobraz):
 - zmiany w zlewniach – efekt przesunięcia podziemnych i powierzchniowych działów wodnych,
 - osiadanie terenu – w przyszłości do 6 m.
4. pojawienie się obcych gatunków ssaków (jenot, piżmak, norka amerykańska)

Przestępstwa przeciwko mieniu parku i jego przyrodzie: **kradzieże** drewna lub mienia Parku i **kłusownictwo**.

9.17. Roztoczański Park Narodowy

Data utworzenia: 10 maja 1974 r.

Powierzchnia: 8 483 ha

Źródło: <http://zpppn.pl/roztoczanski-park-narodowy-pl/park>

Flora i fauna:

Świat roślin liczy ponad 1100 gatunków, wśród których rośliny naczyniowe stanowią ok. 950 gat., mszaki – ok. 200 gat. i glony – ok. 50 gat. Wśród roślin naczyniowych występują taksony reprezentujące siedem elementów geograficznych, m.in. typowe gatunki środkoeuropejskie (żywiec cebulkowy i kokorycz pusta), gatunki borealne (mącznica lekarska, pomocnik baldaszkowy i zimoziół północny), w tym także torfowiskowe (turzyca bagienna, przygielka biała, bagnica torfowa oraz wszystkie gatunki rosiczek). Najbardziej charakterystycznymi elementami flory RPN są rośliny

170

górskie, m.in.: żywiec gruczołowaty, tojad dziobaty, czosnek niedźwiedzi, podrzeń żebrowiec, paprotnica sudecka i paprotnik Brauna. Z innych gatunków na uwagę zasługują rośliny stepowe (wiśnia karłowata, dzwonek syberyjski, powojnik prosty) oraz śródziemnomorskie (ożanka właściwa, ośmiol mniejszy). Do ciekawszych zaliczyć można mszaki reprezentujące elementy górskie: mechera kędzierzawa, żurawiec Hausknechta, bartramia owocokształna, bezlist zielony i bezlistny, skrzydlik drobny, sierpowiec błyszczący a także rzadkie wątrobowce – biczyca trójwębna i przyziemka Müllera. Spośród ponad 150 gatunków porostów, z interesujących występują m.in. granicznik płucnik, włostka ciemniejsza i brodaczek.

Fauna parku liczy ponad 3630 gatunków (3300 bezkręgowców i ok. 340 kręgowców). Park jest osobliwym refugium w skali regionu i kraju w szczególności: ślimaków – świdrzyka zwodniczego i ślimaka żółtawego, pijawki lekarskiej, chrząszczy – żagłębka bruzdkowanego, zgniotka szkarłatnego, pachnicy dębowej, wynurta, ważek – zalotki większej, miedziopiersi północnej, trzepli zielonej, motyli – pasyna lucylli, dostojki eunomii, ksylomki strix a także modliszki zwyczajnej. Osobliwościami wśród kręgowców RPN są przede wszystkim: minóg ukraiński, głowacz białopłetwy, traszka grzebieniasta, żaba zwinka, gniewosz plamisty, żółw błotny, bocian czarny, trzmiełojad, orlik krzykliwy, puszczyk uralski, włośchatka, sóweczka, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł biało-grzbiety, zniczek, mucholówka mała, mucholówka białoszyja, mopek, nocek duży, nocek Bechsteina, nocek Alkatoe, popielica, koszatka, ryś i wilk.

Zwierzę herbowe Roztoczańskiego Parku Narodowego to konik polski, którego protoplastą był występujący tu niegdyś, obecnie wymarły gatunek – tarpan. Na terenie Parku prowadzona jest hodowla zachowawcza tej prymitywnej rasy w systemie rezerwatowym i stajennym.

Źródło: <http://zpppn.pl/roztoczanski-park-narodowy-pl/park>

Zagrożenia:

Podstawowym zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego RPN jest antropopresja: rozwój rozproszonej zabudowy i infrastruktury energetycznej w jego bezpośrednim sąsiedztwie, na terenach ważnych korytarzy ekologicznych łączących RPN z innymi cennymi terenami, wzrost natężenia ruchu pojazdów oraz intensyfikacja rolnictwa (w tym scalenia gruntów i uprawa roślin przemysłowych). Głównymi działaniami ochronnymi w kontekście antropopresji, jest prawne usankcjonowanie istnienia korytarzy ekologicznych i ich ochrona przed zainwestowaniem.

9.18. Słowiński Park Narodowy

Data utworzenia: 1 stycznia 1967 r.

Powierzchnia: 5 327,03 ha

Źródło: <http://zpppn.pl/slowinski-park-narodowy-pl/park>

Flora i fauna:

Większość ściśle chronionych gatunków roślin to rośliny naczyniowe, m.in. storczyki: żłobik koralowy, kukułka Fuchsa, rosiczki: okrągłolistna, pośrednia, długolistna, mikołajek

172

nadmorski, Inica wonna, woskownica europejska, długosz królewski, brzeżyca jednokwiatowa. Ochronie ścisłej podlegają również 3 gatunki mchów: błotniszek wełnisty, haczykowiec błyszczący, widłoząb Bergera, 1 gatunek spośród grzybów wielkoowocnikowych: kolczakówka strefowana oraz 24 gatunki porostów, m. in.: brodaczka nadobna, chrobotek alpejski, obrotnica rzęsowata, odnożyca kępkowa, włostka spleciona. Ochroną częściową objętych jest 40 gatunków roślin naczyniowych, 45 gatunków mchów, 3 gatunki grzybów oraz 21 gatunków porostów. Trzeba także podkreślić obecność chronionych gatunków glonów plechowatych: 3 – ściśle: krasnorost słodkowodny - rzeczna, krasnorost morski - widlik, morska brunatnica - morszczyn pęcherzykowaty i 2 – częściowo: słodkowodne zielenice: krynicznicza tępa i ramienica omszona.

Najliczniej reprezentowaną grupą zwierząt w Słowińskim Parku Narodowym pozostających pod ścisłą ochroną są przedstawiciele stawonogów, a wśród nich najwięcej jest owadów. Zaobserwowano tu 25 chronionych gatunków, 10 gatunków podlega ochronie ścisłej i 15 gatunków ochronie częściowej. Dominującą grupą kręgowców podlegających ochronie gatunkowej w Parku są ptaki, w tym 274 gatunki objęto ochroną ścisłą, 4 gatunki objęto ochroną strefową, są to: kania ruda, bielik, orzeł przedni, puchacz, a w załączniku I do "Dyrektywy Ptasiej" znajduje się 69 gatunków. Ssaki stanowią drugą licznie reprezentowaną grupę kręgowych zwierząt chronionych. Na terenie Parku stwierdzono występowanie 21 gatunków ssaków ściśle chronionych i 15 gatunków podlegających ochronie częściowej. Gady reprezentowane są przez 5 gatunków, wszystkie objęte są ochroną częściową, a spośród 11 gatunków stwierdzonych płazów 5 - znajduje się na liście zwierząt chronionych ściśle i 6 gatunków - na liście zwierząt chronionych częściowo. Spośród kręgloustych i ryb status ochrony ścisłej posiada 1 gatunek – minóg morski oraz 9 gatunków ryb.

9.19. Świętokrzyski Park Narodowy

Data utworzenia: 1950 r.
Powierzchnia: 1731,30 ha

Łysiec, fot. Radek Kuroś
Źródło: <https://www.swietokrzyskipn.org.pl/galeria/>

Flora i fauna:

ŚPN jest parkiem typowo leśnym, w którym lasy zajmują 95% jego obszaru.

Na obszarze Parku i w jego najbliższym sąsiedztwie stwierdzono dotychczas 45 gatunków roślin górskich, przy czym aktualnie występuje 39 gatunków (co stanowi ok. 5% rodzimej flory Parku). Są to między innymi: tojad dzióbaty, przetacznik górski, paprotnik kolczysty, czosnek niedźwiedzi, żywiec dziewięciolistny, miesięcznica trwała, kokorycz okółkowa, a także jedyny gatunek wysokogórski (subalpejski) – omieg górski.

174

Na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego stwierdzono występowanie ponad 4000 gatunków zwierząt. W faunie ŚPN można wyróżnić gatunki będące relikdami polodowcowymi, wśród których wyróżnia się relikty plejstoceńskie i wczesnoholoceńskie. Należy do nich m.in. 6 gatunków ślimaków, 11 gatunków owadów i 1 gatunek płaza. Z pozostałych zwierząt występujących na terenie parku można wyróżnić m.in.: żmiję zygzakowatą, gniewosza plamistego, puszczyk, uszatka, puszczyk uralski, dzięcioł zielony, szpak, wilga, gąsiorek, piegża, cierniówka, zaganiacz, kulczyk, mazurek, trznadel. Nietoperze reprezentowane są przez 10 gatunków, w tym przez rzadkie dla Polski: mroczka posrebrzanego i poźlocistego.

Źródło: <https://www.swietokrzyskipn.org.pl/galeria/glosy-ptakow/>

9.20. Tatrzański Park Narodowy

Data utworzenia: 30 października 1954 r.
Powierzchnia: 21197 ha

Źródło: <http://zpppn.pl/tatrzański-park-narodowy-pl/park>

Flora i fauna:

Świat roślinny Tatr polskich obejmuje ok. 1000 gatunków roślin naczyniowych, co stanowi 43% wszystkich gatunków oznaczonych w naszym kraju. Ponad 450 taksonów to rośliny górskie, a wśród nich 200 niespotykanych nigdzie indziej w Polsce. Unikatowość przyrodniczą Tatr szczególnie podkreślają endemity i subendemity, czyli takie gatunki roślin i zwierząt, które poza tym miejscem nie występują nigdzie indziej na świecie lub pojawiają się nielicznie. Najbardziej znane endemity to kozica tatrzańska (symbol TPN), świstak tatrzański czy wysokogórska roślina warzucha tatrzańska. Obok wymienionych endemitów, do najbardziej charakterystycznych gatunków występujących w Tatrach

176

należą także, niedźwiedź brunatny, ryś, orzeł przedni, szarotka alpejska, lilia złoto głów, ostróżka tatrzańska i limba.

Fot. Filip Zięba

Źródło: <https://tpn.pl/poznaj>

Zagrożenia dla mieszkańców wód:

1. Przegrodzenie koryta Wisły zaporą we Włocławku, koryta Dunajca zaporami w Czchowie, Rożnowie, Sromowcach i Czorsztynie całkowicie wyklucza powrót troci wędrowniej na jej odwieczne tarliska w Tatrach. Przegrodzenie dopływów Dunajca progami na przedpolu Tatr utrudnia okresowe migracje pstrąga potokowego.
2. Zarybienie bezrybnego kiedyś jeziora - sprowadzony z Ameryki Północnej pstrąg źródłany unicestwił wiele unikatowych populacji gatunków planktonowych. Pstrąg źródłany żyje obecnie w Zielonym, Litworowym i Czarnym Stawie Gąsienicowym oraz w części jezior Doliny Pięciu Stawów Polskich.
3. Zakwaszenie opadów atmosferycznych przez zanieczyszczenia emitowane z kominów fabryk, palenisk domowych i rur wydechowych pojazdów prowadzi do acydyfikacji czyli zakwaszenia jezior tatrzańskich położonych w granitowej części Tatr, gdzie z natury kwaśne i pozbawione wapnia podłoże nie jest w stanie zneutralizować dopływu kwasów z atmosfery. W wyniku zakwaszenia jezior

obserwowano zmiany w składzie planktonu, gatunki bardziej wrażliwe, jak np. niektóre rozwielitki przestawały pojawiać się w wodzie o zbyt niskim pH.

4. Zagrożeniem dla życia w wodach jest zanieczyszczenie ich i nadmierne użyżnienie przez człowieka.
5. Brak wody - obszar parku jest równocześnie strefą ochronna wodociągów dla obszarów położonych poniżej. Z terenu Parku pobierana jest woda dla wodociągów m.in. Zakopanego, a najdogodniejsza pod tym względem zlewnia Bystrej w okresie niżówek oddaje dla wodociągów tak dużą część wody, że jest to wyraźnie widoczne nawet gołym okiem.

9.21. Wielkopolski Park Narodowy

Data utworzenia: 1957 r.
Powierzchnia: 7584 ha

Jezioro Budzyńskie, fot. M. Górna, 2018

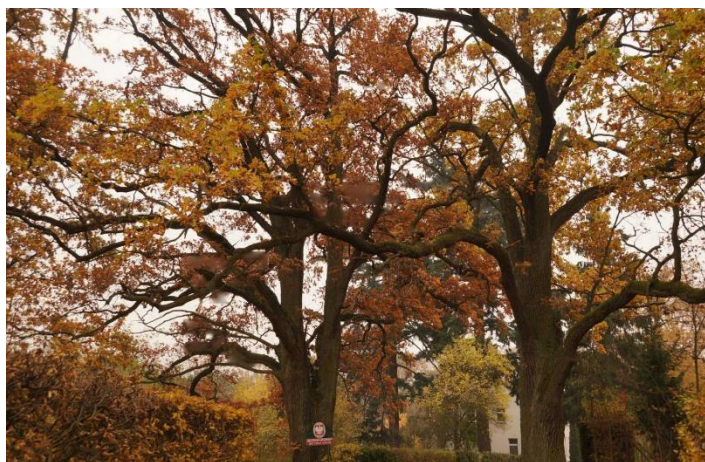
Źródło: Prezentacja „SZKOLENIE DLA FUNKCJONARIUSZY POLICJI W RAMACH PROJEKTU LIFE15 GIE/PL/000758 MASZ PRAWO DO SKUTECZNEJ OCHRONY PRZYRODY Poznań, 25-26.10.2018 r., WIELKOPOLSKI PARK NARODOWY Identyfikacja występujących na terenie parku chronionych gatunków zwierząt i roślin oraz problemy ich ochrony gatunkowej i strefowej, dr inż. Małgorzata Górna - główny specjalista ds. Ochrony przyrody”

Flora i fauna:

Stwierdzono tu występowanie około 1120 gatunków roślin naczyniowych, 148 gatunków mszaków, 150 gatunków porostów, 500 gatunków glonów, 800 gatunków grzybów. Główny element flory stanowią gatunki eurosyberyjskie, m. in. sosna zwyczajna (jej udział w lasach Parku wynosi 70%), a także liczne rośliny runa leśnego, jak np. czworolist pospolity czy konwalijka dwulistna oraz gatunki środkowoeuropejskie, np. dąb szypułkowy, grab pospolity, naparstnica zwyczajna, pięciornik biały. Rośnie tu też

wiciokrzew pomorski, wąkrota zwyczajna, pięciornik płonny. Do roślin związanych z klimatem łagodnym należy również rzadkie drzewo jarzab brekinia tzw. brzęk.

Fauna Wielkopolskiego Parku narodowego charakteryzuje się bogactwem gatunków należących do rozmaitych grup systematycznych. Najbogatsza jest fauna bezkręgowców, wśród których najliczniej reprezentowane są owady - ponad 3 tys. gatunków. Lasy obfitują w chrząszcze. Są wśród nich gatunki chronione takie jak jelonek rogacz, kozioróg dębosz. Bogaty jest także świat pajęczaków. Z bardziej interesujących gatunków stwierdzono tutaj występowanie tygryka paskowanego, największego w Polsce przedstawiciela rodziny krzyżakowatych oraz pająka topika - jedyne w kraju gatunku spędzającego całe życie pod wodą. Występuje tutaj 5 gatunków gadów: miedzianka gniewosz, zaskroniec, beznoga jaszczurka padalec, jaszczurka zwinka i jaszczurka żyworodna. Wszystkie wymienione gatunki płazów i gadów podlegają ochronie gatunkowej. Ptaki w Parku reprezentowane są przez ok. 220 gatunków lęgowych i przelotnych. Z rzadko spotykanych wymienić należy kraszę, zimorodka i dzięcioła czarnego. Z ptaków drapieżnych można zauważyć wśród lasów i łąk kanię czarną, w pobliżu pól myszołowa zwyczajnego, a przy bagnach błotniaka stawowego. Na jeziorach często widzimy kaczkę krzyżówkę, cyrankę, cyraneczkę oraz perkoza dwuczubego. Na obszarze Parku występuje kilkadziesiąt 40 gatunków ssaków. Z owadożernych spotykamy tu m. in. ryjówki, nasze najmniejsze ssaki. Żyją tu również rozmaite gatunki nietoperzy i gryzoni. Z drapieżników zamieszkują m. in. kuna leśna, borsuk i lis. Rozległe lasy stanowią ostoję dla licznych jeleni, saren i dzików.

Dęby szypułkowe, fot. M. Górna,

Źródło: Prezentacja „SZKOLENIE DLA FUNKCJONARIUSZY POLICJI W RAMACH PROJEKTU LIFE15 GIE/PL/000758 MASZ PRAWO DO SKUTECZNEJ OCHRONY PRZYRODY Poznań, 25-26.10.2018 r., WIELKOPOLSKI PARK NARODOWY Identyfikacja występujących na terenie parku chronionych gatunków zwierząt i roślin oraz problemy ich ochrony gatunkowej i strefowej, dr inż. Małgorzata Górna - główny specjalista ds. ochrony przyrody”

180

Zagrożenia:

1. Intensyfikacja rolnictwa – melioracje odwadniające, nawożenie, podsiewanie wysokoprodukcyjnych gatunków traw paszowych (zanik bogactwa gatunkowego). Zaniechanie użytkowania kośnego – rozwój zarośli olchowych i stopniowe przekształcenie w zbiorowiska leśne (zanik bogactwa gatunkowego).
2. Zmiany poziomu wód gruntowych – osuszenie lub zabagnienie terenu.
3. Postępująca urbanizacja terenów wokół Parku.

9.22. Wigierski Park Narodowy

Data utworzenia : 1989 r.

Powierzchnia: ponad 150 km²

Źródło: Prezentacja ze Szkolenia dla funkcjonariuszy policji w ramach projektu LIFE15 GIE/PL/000758, Przyroda Wigierskiego Parku Narodowego siedliska przyrodnicze z uwzględnieniem obszarów Natura 2000 i problemy ich ochrony, dr Lech Krzysztofiak dr Anna Krzysztofiak Wigierski Park Narodowy

Flora i fauna:

W WPN ochronie prawnej podlega 100 gatunków roślin naczyniowych (w tym 85 ochronie ścisłej i 15 częściowej) oraz 80 gatunków mszaków, w tym 53 ochronie ścisłej i 27

181

częściowej. Aż 125 gatunków roślin figuruje na liście gatunków chronionych, w Polskiej Czerwonej Księdze, na liście gatunków rzadkich i zagrożonych, bądź na liście gatunków Natura 2000, których ochrona jest ważna w skali całego kontynentu. Podstawowym kierunkiem ochrony flory jest zachowanie zróżnicowania siedlisk roślin i ich zabezpieczenie przed zniszczeniem.

Chronione gatunki roślin:

1. Czermień błotna,
2. Wełnianka pochwowata,
3. Pływacz zwyczajny,
4. Porostnica wielokształtna,
5. Niecierpek gruczołowaty,
6. Chlorówka drobna
7. Próchnilec gałęzisty
8. Pierścieniak niebieskozielony

W Wigierskim Parku Narodowym opisano dotychczas występowanie ponad 2000 gatunków zwierząt, wśród których najliczniejszą grupę stanowią bezkręgowce. W jeziorach wigierskich żyje 31 gatunków ryb, w tym rzadkie w kraju sieja i sielawa. Na terenie Parku stwierdzono ponad 210 gatunków ptaków, w tym ok. 160 lęgowych. Występuje tu ok. 50 gatunków ssaków. Borealny charakter fauny podkreśla lęgowość gatunków ptaków o północnym zasięgu występowania: drożdżika, orzechówki, krzyżodzioba świerkowego, jarząbka, sóweczki i włochatki, a także obecność zająca bielaka, który występuje w Polsce jedynie w Puszczy Augustowskiej, osiągając tu południową granicę zasięgu.

Źródło: Prezentacja ze Szkolenia dla funkcjonariuszy policji w ramach projektu LIFE15 GIE/PL/000758, Identyfikacja chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz problemy ich ochrony gatunkowej i strefowej, dr Lech Krzysztofciak dr Anna Krzysztofciak Wigierski Park Narodowy

Problemy:

1. Niszczenie siedlisk występowania cennych gatunków roślin i zwierząt,
2. Dewastacja i kradzieże urządzeń ochronnych,
3. Wykorzystywanie miejsc rozrodu płazów jako stawów rybnych,
4. Brak ciągłości działań związanych ze zwalczaniem gatunków inwazyjnych.

9.23. Woliński Park Narodowy

Data utworzenia: 1960 r.

Powierzchnia: 10937 ha

Źródło : Prezentacja - Siedliska przyrodnicze z uwzględnieniem obszarów Natura 2000 i problemy ich ochrony, Identyfikacja występujących na terenie parku chronionych gatunków zwierząt, roślin oraz problemy ich ochrony gatunkowej i strefowej, dr inż. Konrad Wrzecionkowski specjalista ds. ochrony przyrody

Flora i fauna:

1. 900 gatunków roślin naczyniowych,
2. 300 gatunków mszaków,
3. 430 gatunków grzybów

Gatunki cenne: aster solny, babka nadmorska, jarnik solankowy, buławnik czerwony, kruszczyk rdzawoczerwony, pajęcznica liliowata, soplówka jeżowata, brodaczka.

Przeogromne bogactwo bezkręgowców, kręgowców, w tym około 240 gatunków ptaków. Gatunki cenne: pachnica dębowa, bielik, wodniczka, puchacz, sowa błotna, foka szara, żubr.

Problemy:

Presja na przyrodę Wolińskiego PN

Inwestycje liniowe:

1. droga nr 3 => planowana S3,
2. droga nr 102 + planowany Międzynarodowy Szlak Rowerowy „Velo Baltica”,
3. linia kolejowa relacji Szczecin - Świnoujście,
4. sieć energetyczna,
5. gazociąg DN300 i DN800.

Inne planowane/realizowane inwestycje:

1. projektowany port kontenerowy,
2. budowana przystań jachtowa.

10. Bibliografia

Podstawę merytoryczną (treść i grafika) poszczególnych rozdziałów niniejszego opracowania stanowią prezentacje przedstawiane podczas szkoleń zrealizowanych w ramach projektu „Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody” w latach 2018-2019 dla stażystów, Policji i Prokuratury.

1. Organy ochrony przyrody i ich kompetencje:
 - a. **Norbert Gabarkiewicz**, *Organy ochrony przyrody oraz ich kompetencje*, GDOŚ,
 - b. **Piotr Ligocki**, *Instytucje zaangażowane w prawną ochronę przyrody, z którymi funkcjonariusz Policji powinien się kontaktować w sytuacji istnienia podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia przeciwko przyrodzie w zakresie specjalistycznej wiedzy przyrodniczej*, RDOŚ w Łodzi,
 - c. **Lidia Sternik-Stempkowska**, *Organy ochrony przyrody*, GDOŚ.

2. Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody na przykładach najczęściej łamanych zakazów, obowiązujących w stosunku do danej formy:
 - a. **Monika Kurpios**, *Formy ochrony przyrody w województwie świętokrzyskim*, RDOŚ w Kielcach,
 - b. **Adam Jurzykowski, Mirosława Mierczyk-Sawicka**, *Najczęściej naruszane zakazy*, RDOŚ w Katowicach,
 - c. **Łukasz Lis**, *Ochrony przyrody w województwie podkarpackim wraz z elementami ocen oddziaływania na środowisko*, RDOŚ w Rzeszowie,
 - d. **Jacek Hikisz**, *Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody wraz z omówieniem najczęściej łamanych zakazów na przykładzie rezerwatów przyrody i ochrony gatunkowej*, RDOŚ w Łodzi,
 - e. **Piotr Tubielewicz**, *Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody i ochrony gatunkowej wraz z omówieniem zakazów obowiązujących w stosunku do danej formy i przykładami naruszenia zakazów na terenie województwa dolnośląskiego*, RDOŚ we Wrocławiu,
 - f. *Szkolenie dla prokuratorów w ramach projektu LIFE15 GIE/PL/000758 Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody*, RDOŚ w Szczecinie, **Krzysztof Adamczak**
 - g. **dr Monika Maria Prasowska**, *Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody w zakresie zakazów obowiązujących w stosunku do danej formy ochrony*

z omówieniem najczęściej łamanych zakazów, RDOŚ w Lublinie.

3. Analiza aktów prawnych dotyczących ochrony gatunkowej wraz z omówieniem najczęściej naruszanych przepisów odnoszących się do ochrony gatunkowej oraz przepisów o ośrodkach rehabilitacji zwierząt:
 - a. **Helena Kamińska**, *Szkolenie dla NGO's*, Departament Realizacji Projektów Przyrodniczych,
 - b. **Anna Stelmaszyk**, *Szkolenie dla prokuratorów*, RDOŚ w Szczecinie,
 - c. **Monika Stanicka**, *Analiza przepisów i aktów prawnych dotyczących form ochrony przyrody, ochrony gatunkowej*, RDOŚ w Katowicach,
 - d. **Dyr. dr Lech Krzysztofiak**, *Egzekwowanie przepisów o ochronie przyrody – studium przypadku na przykładzie Wigierskiego Parku Narodowego*, Wigierski Park Narodowy,
 - e. **dr Andrzej Pawłowski**, *Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody występujących na obszarze województwa lubelskiego ze szczegółowym omówieniem na przykładach najczęściej łamanych zakazów, obowiązujących w stosunku do danej formy*, RDOŚ w Lublinie,
 - f. **Monika Kozieł**, *Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody występujących na obszarze woj. Małopolskiego*, RDOŚ w Krakowie,
 - g. **Sławomir Bełko**, *Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody występujących na terenie województwa mazowieckiego z omówieniem najczęściej łamanych zakazów obowiązujących w stosunku do danej formy*, RDOŚ w Warszawie,
 - h. **Łukasz Lis**, *Formy ochrony przyrody w województwie podkarpackim*, RDOŚ w Rzeszowie,
 - i. **Paweł Stępniewski, Marta Żurawik-Paszkowska, Małgorzata Mizgalska**, *Formy ochrony przyrody na obszarze województwa pomorskiego, przykłady najczęściej łamanych zakazów*, RDOŚ w Gdańsku,
 - j. **Monika Kurpios**, *Formy ochrony przyrody w województwie świętokrzyskim*, RDOŚ w Kielcach,
 - k. **Adam Jurzykowski, Mirosława Mierczyk-Sawicka**, *Najczęściej naruszane zakazy*, RDOŚ w Katowicach,
 - l. **Łukasz Lis**, *Formy ochrony przyrody w województwie podkarpackim wraz z elementami ocen oddziaływania na środowisko*, RDOŚ w Rzeszowie,
 - m. **Jacek Hikisz**, *Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody wraz z omówieniem najczęściej łamanych zakazów na przykładzie rezerwatów przyrody i ochrony gatunkowej*, RDOŚ w Łodzi,

- n. **Piotr Tubielewicz**, *Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody i ochrony gatunkowej wraz z omówieniem zakazów obowiązujących w stosunku do danej formy i przykładami naruszenia zakazów na terenie województwa dolnośląskiego*, RDOŚ we Wrocławiu,
- o. **Krzysztof Adamczak**, *Szkolenie dla prokuratorów w ramach projektu LIFE15 GIE/PL/000758 Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody*, RDOŚ w Szczecinie,
- p. **dr Monika Maria Prasowska**, *Analiza przepisów dotyczących form ochrony przyrody w zakresie zakazów obowiązujących w stosunku do danej formy ochrony z omówieniem najczęściej łamanych zakazów*, RDOŚ w Lublinie,
- q. **Katarzyna Zagórska**, *Analiza aktów prawnych dotyczących ochrony gatunkowej wraz z omówieniem najczęściej naruszanych przepisów odnoszących się do ochrony gatunkowej*, RDOŚ w Warszawie,
- r. **Sylwia Szefer-Michalak**, *Dotychczasowe doświadczenie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska we Wrocławiu w zakresie naruszania zakazów w stosunku do gatunków chronionych oraz obowiązujących w rezerwacie przyrody*, RDOŚ we Wrocławiu,

4. Ochrona gatunkowa a wycinka drzew i krzewów:

- a. **Antoniów Agnieszka**, *Wycinka drzew, a ochrona gatunkowa*.
- b. **Kopacz Paweł**, *Jaka jest procedura wycinki w przypadku stwierdzenia gatunku chronionego? Jak i gdzie uzyskać pomoc w zakresie konsultacji w odniesieniu do wycinki drzew i gatunków chronionych?* RDOŚ w Warszawie
- c. **Rusin Małgorzata**, *Wycinka drzew a ochrona gatunkowa*.
- d. **Stanicka Monika**, *Wycinka drzew, a ochrona gatunkowa*, RDOŚ w Katowicach
- e. **Agnieszka Ossowska**, *Usuwanie drzew, a ochrona gatunkowa*, RDOŚ Gdańsk\

5. Zniszczenie w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda – wykorzystano następujące prezentacje:

- a. **Piotr Tubielewicz**, *Szkody w środowisku w gatunkach chronionych lub chronionych siedliskach przyrodniczych (w rozumieniu ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie)*, RDOŚ we Wrocławiu
- b. **Aleksandra Woźniak-Figurska**, *Szkody w środowisku przyrodniczym w rozumieniu ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie*, RDOŚ w Lublinie,

- c. **Beata Bezubik**, Zniszczenia w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda o znamionach przestępstw przyrodniczych z art. 181 i 187 Kodeksu karnego, , RDOŚ w Białymstoku
 - d. **Monika Nowik, Justyna Łotowska**, Zniszczenia w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda o znamionach przestępstw przyrodniczych z art. 181 i 187 Kodeksu karnego, RDOŚ w Białymstoku
 - e. **Piotr Ligocki**, Zniszczenie w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda o znamionach przestępstw przyrodniczych z art. 181 i 187 Kodeksu karnego, RDOŚ w Łodzi
 - f. **dr Łukasz Lis**, Zniszczenie w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda o znamionach przestępstw przyrodniczych, RDOŚ w Rzeszowie
 - g. **dr. Inż. Katarzyna Dziubak**, Zniszczenia w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda o znamionach przestępstw przyrodniczych z art. 181 i 187 kodeksu karnego cz I, RDOŚ w Szczecinie
 - h. **Agnieszka Antoniów**, Zniszczenia w znacznych rozmiarach oraz istotna szkoda o znamionach przestępstw przyrodniczych z art. 181 i 187 kodeksu karnego – cd, RDOŚ w Szczecinie
6. Schemat podejmowania czynności przez funkcjonariuszy Policji:
- a. **dr Krzysztof Józwicki**, *Proces wykrywczyw sprawach o przestępstwa przeciwko środowisku naturalnemu –wybrane aspekty*, WSPolw Szczytnie,
 - b. **kom. Bożena Węgrzyn**, *Ustalanie okoliczności zdarzeń i zabezpieczenie ich miejsca.*, Szkoła Policji w Katowicach.
7. Gatunki inwazyjne:
- a. **Lidia Sternik-Stempkowska**, Gatunki inwazyjne obce, GDOŚ
8. Konwencja CITES – wykorzystano następujące prezentacje:
- a. Konwencja Waszyngtońska CITES – Ministerstwo Klimatu
<https://www.gov.pl/web/klimat/konwencja-waszyngtonska-cites>

- b. **Kłoś Jacek**, Gatunki zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem oraz regulacje prawne dotyczące handlu okazami: materiały informacyjne przygotowane przez koordynatora ds. CITES w IAS w Katowicach
- c. **Krzysztof Marszałek**, Konwencja CITES
- d. **Andrzej Kepel, Borys Kala**, CITES w Polsce i Unii Europejskiej : podręcznik dla praktyków. Wyd. II. Poznań, 2016.

9. Parki Narodowe:

- a. **Monika Gdaniec**, Prezentacja Drawieński Park Narodowy – walory przyrodnicze, zagrożenia i problemy ochrony.
- b. **dr Lech Krzysztofiak dr Anna Krzysztofiak**, Prezentacja ze Szkolenia dla funkcjonariuszy policji w ramach projektu LIFE15 GIE/PL/000758, Identyfikacja chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz problemy ich ochrony gatunkowej i strefowej, Wigierski Park Narodowy
- c. **dr inż. Małgorzata Górna**, Prezentacja „SZKOLENIE DLA FUNKCJONARIUSZY POLICJI W RAMACH PROJEKTU LIFE15 GIE/PL/000758 MASZ PRAWO DO SKUTECZNEJ OCHRONY PRZYRODY Poznań, 25-26.10.2018 r., Identyfikacja występujących na terenie parku chronionych gatunków zwierząt i roślin oraz problemy ich ochrony gatunkowej i strefowej, - główny specjalista ds. ochrony przyrody”, Wielkopolski Park Narodowy
- d. **Urszula Biereźnoj-Bazille**, Prezentacja - Dlaczego warto chronić przyrodę?
- e. **dr inż. Łukasz Tyburski**, Prezentacja, Siedliska przyrodnicze w Kampinoskim Parku Narodowym - Kampinoski PN, - Zespół ds. Nauki i Monitoringu Przyrody, KPN
- f. **Grzegorz Voncina**, Prezentacja - Ochrona przyrody w Pienińskim Parku Narodowym - Sieć Natura 2000 i Ochrona Gatunkowa,
- g. **dr Lech Krzysztofiak dr Anna Krzysztofia**, Prezentacja ze Szkolenia dla funkcjonariuszy policji w ramach projektu LIFE15 GIE/PL/000758, Przyroda Wigierskiego Parku Narodowego siedliska przyrodnicze z uwzględnieniem obszarów Natura 2000 i problemy ich ochrony, Wigierski Park Narodowy
- h. **Jarosław Szymański**, Prezentacja, Siedliska przyrodnicze w Poleskim Parku Narodowym,
- i. **dr inż. Konrad Wrzecionkowski**, Prezentacja - Siedliska przyrodnicze z uwzględnieniem obszarów Natura 2000 i problemy ich ochrony, Identyfikacja występujących na terenie parku chronionych gatunków zwierząt, roślin oraz problemy ich ochrony gatunkowej i strefowej, specjalista ds. ochrony przyrody
- j. <https://dpn.pl/inne-parki>

- k. http://www.pnbt.com.pl/zasady_zwiedzania_i_korzystania_z_pnbt-363
- l. <http://zpppn.pl/drewnski-park-narodowy-pl/park>
- m. [http://dpn.pl/galeria-drewnskiego-parku-narodowego/191-przyroda-parku.html#!prettyPhoto\[191\]/13/](http://dpn.pl/galeria-drewnskiego-parku-narodowego/191-przyroda-parku.html#!prettyPhoto[191]/13/)
- n. <http://zpppn.pl/gorczański-park-narodowy-pl/park>
- o. https://www.gorczański-park.pl/page,art,id,11,kategoria,Przyroda_nieożywna.html
- p. https://www.gorczański-park.pl/page,art,id,12,kategoria,Świat_roślin.html
- q. <http://zpppn.pl/kampinoski-park-narodowy-pl/park>
- r. <https://www.kampinoski-pn.gov.pl/przyroda/flora>
- s. <https://www.kampinoski-pn.gov.pl/przyroda/fauna>
- t. <https://kpnmab.pl/flora>
- u. <https://kpnmab.pl/muflon>
- v. <https://slowinski-pn.pl/pl/ochrona-przyrody.html?showall=&start=2>
- w. www.magurski-pn.pl/foto1.php?img=181&typ=0
- x. <http://zpppn.pl/magurski-pl/park>
- y. <https://kpnmab.pl/geomorfologia>
- z. www.magurski-pn.pl/foto1.php?img=132&typ=0
- aa. <http://zpppn.pl/narwiański-park-narodowy-pl/park>
- bb. <http://zpppn.pl/ojcowski-park-narodowy-pl/park>
- cc. <http://www.ojcowski-park-narodowy.pl/main/galeria/idg:3/stg:2.html>
- dd. http://www.pnbt.com.pl/ekosystemy_lesne-375
- ee. https://www.pnbt.com.pl/krolestwo_protisty_protista-666
- ff. <https://www.pnbt.com.pl/ssaki-7>
- gg. <https://www.pngs.com.pl/pl/galeria/foto.html>
- hh. <https://www.pngs.com.pl/pl/galeria/foto1.html>
- ii. <http://www.bgpn.pl/galeria/babiogorskie-pejzaze.html>
- jj. <http://zpppn.pl/babiogorski-park-narodowy-pl/park>
- kk. https://bpn.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=25&Itemid=46
- ll. https://bpn.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=45
- mm. https://bpn.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=38
- nn. <http://zpppn.pl/bialowieski-park-narodowy-pl/park>
- oo. https://bpn.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=211
- pp. <https://www.biebrza.org.pl/49,flora>
- qq. <http://zpppn.pl/biebrzański-park-narodowy-pl/park>
- rr. <http://zpppn.pl/bieszczadzki-park-narodowy-pl/park>
- ss. https://www.bdpn.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=30&Itemid=46
- tt. <http://zpppn.pl/park-narodowy-ujście-warty-pl/park>

- uu. <https://www.pnujsciewarty.gov.pl/54,swiat-roslin>
- vv. <https://www.pnujsciewarty.gov.pl/56,ptaki?tresc=120>
- ww. <https://www.pieniny pn.pl/pl/958/0/swiat-roslin.html>
- xx. <http://zpppn.pl/pieninski-park-narodowy-pl/park>
- yy. <http://zpppn.pl/wigierski-park-narodowy-pl/park>
- zz. http://www.wigry.org.pl/glowne/ochrona_roslin.htm
- aaa. <http://zpppn.pl/roztoczanski-park-narodowy-pl/park>
- bbb. <http://zpppn.pl/slowinski-park-narodowy-pl/park>
- ccc. <https://www.swietokrzyskipn.org.pl/przyroda/rosliny/>
- ddd. <http://zpppn.pl/swietokrzyski-park-narodowy-pl/park>
- eee. <https://www.swietokrzyskipn.org.pl/przyroda/zwierzeta/kregowce/ptaki/>
- fff. <https://www.swietokrzyskipn.org.pl/przyroda/zwierzeta/kregowce/ssaki/>
- ggg. <https://www.swietokrzyskipn.org.pl/galeria/>
- hhh. <https://www.swietokrzyskipn.org.pl/galeria/glosy-ptakow/>
- iii. <http://zpppn.pl/tatrzański-park-narodowy-pl/park>
- jjj. <http://zpppn.pl/wielkopolski-park-narodowy-pl/park>
- kkk. <https://tpn.pl/poznaj/wody>

www.gdos.gov.pl

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa,
tel. +48 (22) 57 92 900, kancelaria@gdos.gov.pl

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.